F Śliwiński

Teksty źródłowe

F. ŚLIWIŃSKI

TEKSTY ŹRÓDŁOWE

z zakresu organizacji szkolnictwa w Polsce i ustawodawstwa w dziedzinie szkolnictwa powszechnego

ŁÓDŹ — 1930

NAKŁADEM DRUKARNI PAŃSTWOWEJ W ŁODZI

Przedmowa.

Aby poznać zasady organizacji szkolnictwa polskiego wogóle, a szkolnictwa powszechnego w szczególności, nie wystarczy przeczytać takie lub inne opracowanie książkowe tego zagadnienia, względnie wysłuchać szeregu wykładów na ten temat, lecz należy przestudjować dokładnie wszystkie ustawy, rozporządzenia i przepisy, które obowiązują w tej dziedzinie. Szczegółowa analiza tych ustaw i rozporządzeń musi odbywać się z tekstem w ręku. — Ponieważ najistotniejsze ustawy i rozporządzenia, dotyczące organizacji szkolnictwa mieszczą się w różnych rocznikach Dziennika Urzędowego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i nie są obecnie łatwo każdemu dostępne, okazuje się potrzeba zebrania tych norm ustawowych w jedną całość i ogłoszenia w druku celem ułatwienia pracy tym wszystkim, którzy winni zapoznać się z zagadnieniem organizacji współczesnego szkolnictwa polskiego.

Potrzebie tej czynią zadość: Teksty źródłowe z zakresu organizacji szkolnictwa w Polsce i ustawodawstwa w dziedzinie szkolnictwa powszechnego".

Obejmują one następujące działy:

I. Postanowienia oświatowe konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 r.

II. Ustawy i rozporządzenia, dotyczące ustroju Władz Szkolnych.

III. Ustawy i najważniejsze rozporządzenia w dziedzinie szkolnictwa powszechnego.

Dodatek: I. Najważniejsze ustawy z pozostałych działów szkolnictwa.

II. Wykres ustroju Władz Szkolnych z objaśnieniami.

Autor.

I. Postanowienia oświatowe Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 r.

Art. 117. Badania naukowe i ogłaszanie ich wyników są wolne. Każdy obywatel ma prawo nauczać, założyć szkołę lub zakład wychowawczy i kierować niemi, skoro uczyni zadość warunkom w ustawie przepisanym w zakresie kwalifikacji nauczycieli, bezpieczeństwa powierzonych mu dzieci i lojalnego stosunku do Państwa.

Wszystkie szkoły i zakłady wychowawcze zarówno publiczne jak i prywatne podlegają nadzorowi władz państwowych w zakresie przez ustawy określonym.

Art. 118. W zakresie szkoły powszechnej nauka jest obowiązkowa dla wszystkich obywateli Państwa. Czas, zakres i sposób pobierania tej nauki określi ustawa.

Art. 119. Nauka w szkołach państwowych i samorządowych jest bezpłatna. Państwo zapewni uczniom wyjątkowo zdolnym i niezamożnym stypendja na utrzymanie w zakładach średnich i wyższych.

Art. 120. W każdym zakładzie naukowym, którego program obejmuje kształcenie młodzieży poniżej lat 18, utrzymywanym w całości lub w części przez Państwo lub ciała samorządowe, jest nauka religji dla wszystkich uczniów obowiązkowa. Kierownictwo i nadzór nauki religji w szkołach należy do właściwego związku religijnego z zastrzeżeniem naczelnego prawa nadzoru dla państwowych władz szkolnych.

U w a g i. Pierwsze zdanie art. 117 dotyczy badań naukowych w ścisłem tego słowa znaczeniu, przeprowadzanych przedewszystkiem przez profesorów wyższych zakładów naukowych.

Kwalifikacje nauczycieli określają następujące ustawy:

a) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 roku o kwalifikacjach zawodowych nauczycieli szkół powszechnych;

b) ustawa z dnia 26 września 1922 roku, zmieniona ustawą z dnia 16 lipca 1924 r., o kwalifikacjach zawodowych do nauczania w szkołach średnich ogólnokształcących i seminarjach nauczycielskich państwowych i prywatnych;

c) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7-go marca 1928 r. o kwalifikacjach do nauczania w szkołach zawodowych.

Nadzór władz państwowych w dziedzinie szkolnictwa określony został w ustawie z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych.

do art. 118. Przepisy, dotyczące obowiązkowej nauki w zakresie szkoły powszechnej, zawarte są w dekrecie o obowiązku szkolnym z dnia 7 lutego 1919 r.

do art. 119. Nauka w szkołach państwowych i samorządowych jest bezpłatna, jednakże ze względu na trudności finansowe Państwa ustanowione zostały w szkołach średnich i wyższych taksy administracyjne na zużycie materjałów do nauki.

Sprawę udzielania stypendjów młodzieży akademickiej normuje ustawa z dnia 30 października 1923 r.

do art. 120. W myśl art. 13 konkordatu Rzeczypospolitej Polskiej ze Stolicą Apostolską z dnia 10 lutego 1925 r. we wszystkich szkołach, z wyjątkiem szkół wyższych, nauka religji rzym.-kat. jest obowiązkowa. Nauczycieli religji rzym.-kat. mianują władze szkolne wyłącznie z pośród osób, upoważnionych przez władze duchowne do nauczania religji. Prawo kontroli nauczania religji rzym.-kat. mają władze kościelne.

II. Ustawy i rozporządzenia, dotyczące ustroju Władz Szkolnych.

1. USTAWA

z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych.

(Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1920 r. Nr. 18, poz. 111).

Art. 1. Kierownictwo naczelne i nadzór zwierzchni nad wychowaniem publicznem w Rzeczypospolitej Polskiej sprawuje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Szkolnictwem wyższem zarządza Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego bezpośrednio.

Art. 2. Dla celów administracyjnych w zakresie wychowania Państwo dzieli się na okręgi szkolne.

Czas i kolejność tworzenia okręgów szkolnych, ich obszar oraz siedzibę ich władz oznaczy Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 3. Na czele okręgu szkolnego stoi kurator okręgu szkolnego, mianowany przez Naczelnika Państwa [1]), na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, uchwalony przez Radę Ministrów.

Art. 4. Do zakresu działania kuratora okręgu szkolnego należeć będzie:

1. administrowanie instytucjami wychowawczemi i oświatowemi oraz szkołami ogólnokształcącemi, podlegającemi zarządowi Państwa, szkołami zawodowemi w zakresie, przekazanym przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a także nadzór, opieka i kontrola nad szkolnictwem, wychowaniem przedszkolnem i pozaszkolnem oraz oświatą w okręgu;

2. rozstrzyganie odwołań od orzeczeń i zarządzeń podległych mu władz i urzędów;

3. układanie projektu budżetu okręgu szkolnego, przedstawianie go Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz asygnowanie funduszów na utrzymanie szkolnictwa w okręgu w ramach zatwierdzonego budżetu;

4. zatwierdzanie dyrektorów prywatnych szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich;

5. mianowanie urzędników do VII [2]) kategorji płacy włącznie;

6. przenoszenie w granicach okręgu niestałych nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich;

7. mianowanie kierowników publicznych szkół powszechnych;

8. przedstawianie Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosków w sprawie mianowania wizytatorów okręgowych, inspektorów szkolnych, dyrektorów i nauczycieli państwowych szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich oraz urzędników od VI [3]) kategorji płacy wzwyż;

9. mianowanie członków rad szkolnych powiatowych i rad opiekuńczych państwowych szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich;

10. udzielanie urlopów podwładnym urzędnikom i nauczycielom w granicach, określonych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego;

---

[1]) Obecnie przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

[2]) Do VIII kategorji płacy włącznie w myśl art. 17 ustawy o państwowej służbie cywilnej z 17 lutego 1922 r.

[3]) Od VII kategorji płacy na zasadzie, podanej ad 2).

11. przenoszenie w stan spoczynku na podstawie obowiązujących przepisów;

12. inne sprawy, przekazane ustawami lub rozporządzeniami Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [1]).

Art. 5. Do czasu wydania ustawy o ostatecznym ustroju władz szkolnych i organów samorządu szkolnego Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może powoływać do współdziałania z kuratorami radę szkolną okręgową, złożoną z czynników zawodowo-pedagogicznych, społecznych i przedstawicieli wyznań religijnych, uznanych przez Rzeczpospolitą Polską, do których w danym okręgu znaczna część ludności się przyznaje. Kompetencję Rad szkolnych okręgowych określi rozporządzeniem Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 6. Z chwilą utworzenia okręgu i zamianowania kuratora przestają działać na obszarze okręgu wszelkie organy administracji szkolnej, z wyjątkiem powiatowych, gminnych i miejscowych, a sprawowana przez nie władza, o ile nie została tą ustawą zastrzeżona kuratorowi, będzie rozporządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego bądź zastrzeżona Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, bądź przeniesiona na podwładne mu organy.

Art. 7. Do czasu uchwalenia przez Sejm ustawy o ostatecznym ustroju władz szkolnych i organów samorządu szkolnego, „Przepisy tymczasowe o szkołach elementarnych w Królestwie Polskiem" z dnia 10-go sierpnia i 7-go września 1917 r., normujące w b. Kongresówce skład i zakres działania powiatowych i gminnych władz i urzędów szkolnych, pozostają w mocy; w b. dzielnicy austrjackiej i pruskiej skład i zakres ich działalności określi dla poszczególnych okręgów drogą rozporządzeń Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 8. Istniejące w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy Rady szkolne okręgowe otrzymują nazwę Rad szkolnych powiatowych, względnie miejskich, zaś inspektorzy szkolni okręgowi — inspektorów szkolnych.

Art. 9. Zależność władz i urzędów szkolnych od organów administracji politycznej wszelkich stopni znosi się.

Art. 10. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

---

[1]) Kompetencje kuratorów okręgów szkolnych zostały rozszerzone zarządzeniami Ministra W. R. i O. P. a) z dnia 19 września 1924 r. (Dz. U. M. W. R. i O. P. z 1924 r. Nr. 19, poz. 193), b) z dnia 25 sierpnia 1928 r. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z 1928 r. Nr. 10, poz. 168) i c) z dnia 31 maja 1929 r. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z 1929 r Nr. 6, poz. 74).

2. STATUT ORGANIZACYJNY. Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.[1])

§ 1. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego dzieli się na sześć departamentów: 1) ogólny, 2) szkolnictwa ogólno-kształcącego, 3) szkolnictwa zawodowego, 4) nauki i szkół wyższych, 5) sztuki i 6) wyznań religijnych.

Nadto Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego podlega niewłączony do żadnego departamentu Wydział Archiwów Państwowych.

Na czele jednego z departamentów stoi podsekretarz stanu, na czele innych departamentów stoją dyrektorowie departamentów.

Departament Ogólny.

§ 2. Departament Ogólny dzieli się na sześć wydziałów: 1) prezydjalny, 2) prawny, 3) budżetowo-rachunkowy, 4) budownictwa szkolnego, 5) wychowania fizycznego i higjeny szkolnej i 6) sprawozdawczy.

§ 3. **Wydział Prezydjalny** obejmuje sekretarjat osobisty Ministra i sprawy reprezentacyjne, sprawy wynikające ze stosunku Ministra do Prezydenta Rzeczypospolitej, ciał ustawodawczych, Rady Ministrów, poszczególnych Ministrów, sprawy wynikające ze stosunku Ministerstwa do Najwyższej Izby Kontroli, załatwia sprawy personalne urzędników Ministerstwa i Kuratorjów, sprawy pomieszczenia i potrzeb rzeczowych Ministerstwa i Kuratorjów, oraz sprawy organizacji biurowości Ministerstwa i Kuratorjów, wreszcie obejmuje kancelarję główną Ministerstwa.

§ 4. **Wydział Prawny** jest organem opinjodawczym dla wszystkich działów Ministerstwa w kwestjach prawnych, a w szczególności w sprawach projektów nowych ustaw i rozporządzeń oraz w sprawach obrony przed Najwyższym Trybunałem Administracyjnym.

§ 5. **Wydział Budżetowo - Rachunkowy** obejmuje sprawy ogólnej polityki gospodarczej Ministerstwa, opracowuje pod względem redakcyjnym i rachunkowym budżet Ministerstwa, załatwia sprawy, związane z wykonaniem budżetu pod względem rachunkowo-kasowym, czuwa nad prawidłowem wykonaniem budżetu, wreszcie sporządza zamknięcia rachunkowe.

§ 6. **Wydział Budownictwa Szkolnego** obejmuje sprawy, związane z opracowaniem i wykonaniem programu inwestycyjno-budowlanego wszystkich działów Ministerstwa i jest orga-

[1]) Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z 1928 r. Nr. 11, poz. 178.

nem opinjodawczym dla wszystkich działów Ministerstwa w sprawach budowlanych i wewnętrznego urządzenia szkół.

§ 7. **Wydział Wychowania Fizycznego i Higjeny Szkolnej** obejmuje wszelkie, należące do zakresu działania Ministerstwa sprawy z dziedziny wychowania fizycznego w szkołach przysposobienia wojskowego i higjeny szkolnej, a w tem i sprawy kwalifikacyj oraz kształcenia i dokształcania nauczycieli wychowania fizycznego i lekarzy szkolnych.

§ 8. **Wydział Sprawozdawczy** organizuje pracę, związaną z zapoznawaniem społeczeństwa polskiego i zagranicy ze stanem, potrzebami i postępami wychowania publicznego w Polsce, prowadzi redakcję i administrację wydawanego przez Ministerstwo czasopisma pedagogicznego oraz dziennika urzędowego i załatwia pod względem techniczno-handlowym sprawy wszelkich wydawnictw Ministerstwa, prowadzi bibljotekę i czytelnię pedagogiczną Ministerstwa, a w związku z tem gromadzi i porządkuje materjały, zawierające informacje o stanie i postępie spraw szkolnych i wychowawczych zagranicą, o ukazujących się tam nowych ustawach z dziedziny organizacji i administracji wychowania publicznego i organizuje zapoznawanie pracowników Ministerstwa z napływającemi materjałami, wreszcie sprawuje nadzór nad bibljotekami pedagogicznemi, istniejącemi przy Kuratorjach.

Departament Szkolnictwa Ogólnokształcącego.

§ 9. Departament Szkolnictwa Ogólnokształcącego dzieli się na pięć wydziałów: 1) szkół powszechnych, 2) szkół średnich, 3) kształcenia nauczycieli, 4) organizacyjno-programowy i 5) oświaty pozaszkolnej.

§ 10. **Wydział Szkół Powszechnych** obejmuje sprawy, wynikające z nadzoru nad szkołami powszechnemi, szkołami specjalnemi i zakładami wychowania przedszkolnego oraz sprawy szkolnictwa polskiego zagranicą.

§ 11. **Wydział Szkół Średnich** obejmuje sprawy, wynikające z nadzoru nad szkolnictwem średniem ogólnokształcącem.

§ 12. **Wydział Kształcenia Nauczycieli** obejmuje sprawy, wynikające z nadzoru nad zakładami kształcenia nauczycieli szkół powszechnych oraz sprawy kształcenia i dokształcania zawodowego nauczycieli szkół podległych departamentowi.

§ 13. **Wydział Organizacyjno - Programowy** obejmuje sprawy, związane z opracowaniem projektów i realizacją sieci szkół i innych zakładów wychowawczych, podległych departamentowi, oraz z organizacją i programami nauczania w tych szkołach.

§ 14. **Wydział Oświaty Pozaszkolnej** obejmuje sprawy, związane z pracą kulturalno-oświatową pozaszkolną.

Departament Szkolnictwa Zawodowego.

§ 15. Departament Szkolnictwa Zawodowego dzieli się na trzy wydziały: 1) kształcenia technicznego, 2) dokształcania zawodowego i szkół handlowych i 3) kształcenia i dokształcania zawodowego kobiet.

§ 16. **Wydział Kształcenia Technicznego** obejmuje sprawy, wynikające z nadzoru nad szkołami i kursami technicznemi, rzemieślniczo-przemysłowemi, szkołami majstrów i dozorców, szkołami sztuk zdobniczych i przemysłu artystycznego, szkołami kolejowemi i agrotechnicznemi.

§ 17. **Wydział Dokształcania Zawodowego i Szkół Handlowych** obejmuje sprawy, wynikające z nadzoru nad szkołami i kursami zawodowemi dokształcającemi oraz szkołami i kursami handlowemi.

§ 18. **Wydział Kształcenia i Dokształcania Zawodowego Kobiet** obejmuje sprawy, wynikające z nadzoru nad szkołami i kursami zawodowemi żeńskiemi oraz zakładami kształcenia nauczycielek szkół zawodowych.

Departament Nauki i Szkół Wyższych.

§ 19. Departament Nauki i Szkół Wyższych dzieli się na dwa wydziały: 1) nauki i 2) szkół wyższych.

§ 20. **Wydział Nauki** obejmuje sprawy organizacji nauki i popierania polskiej twórczości naukowej w kraju i zagranicą, a w szczególności sprawy instytucyj naukowych, akademij, towarzystw, instytutów, zakładów badawczych i muzeów (z wyjątkiem muzeów sztuki), bibljotek i księgozbiorów, sprawy stosunków naukowych polskich zagranicą, sprawy wydawnictw naukowych, przygotowywanie pracowników naukowych, wreszcie sprawy ochrony przyrody i konserwacji zabytków przedhistorycznych.

§ 21. **Wydział Szkół Wyższych** obejmuje sprawy nadzoru i administracji szkół wyższych państwowych oraz załatwia należące do zakresu działania Ministerstwa sprawy szkół wyższych prywatnych.

Departament Sztuki.

§ 22. Departament Sztuki dzieli się na dwa wydziały: 1) sztuk plastycznych i zabytków i 2) literatury, muzyki i teatrów.

§ 23. **Wydział Sztuk Plastycznych i Zabytków** obejmuje sprawy, wynikające z opieki Państwa nad architekturą, malarstwem, rzeźbą, sztuką stosowaną i sztuką ludową oraz sprawy nadzoru nad szkolnictwem artystyczno-plastycznem.

§ 24. **Wydział Literatury, Muzyki i Teatrów** obejmuje sprawy, wynikające z opieki Państwa nad twórczością literacką, muzyczną i teatralną, sprawy, wynikające z nadzoru nad szkołami dramatycznemi, muzycznemi, rytmiczno-plastycznemi itp. oraz nad teatrami subwencjonowanemi.

Departament Wyznań Religijnych.

§ 25. Departament Wyznań Religijnych dzieli się na trzy wydziały: 1) wyznania rzymsko-katolickiego, 2) wyznań chrześcijańskich niekatolickich i 3) wyznań niechrześcijańskich.

§ 26. **Wydział Wyznania Rzymsko-Katolickiego** załatwia sprawy, wynikające ze stosunku Państwa do Kościoła Rzymsko-Katolickiego.

§ 27. **Wydział Wyznań Chrześcijańskich Niekatolickich** załatwia sprawy, wynikające ze stosunku Państwa do uznanych wyznań chrześcijańskich niekatolickich.

§ 28. **Wydział Wyznań Niechrześcijańskich** załatwia sprawy, wynikające ze stosunku Państwa do uznanych wyznań niechrześcijańskich.

Wydział Archiwów Państwowych.

§ 29. **Wydział Archiwów Państwowych** obejmuje zarząd archiwów państwowych, opiekę naukową i techniczną nad archiwami i zbiorami archiwalnemi instytucyj społecznych, ochronę zabytków archiwalnych, rewindykację państwowych zbiorów archiwalnych w kraju i z zagranicy, kompletowanie archiwów państwowych, wreszcie udzielanie pomocy w sprawach, związanych z ochroną prywatnych zabytków archiwalnych.

---

3. STATUT KURATORJÓW OKRĘGÓW SZKOLNYCH [1].

I. Kurator.

§ 1. Kurator Okręgu Szkolnego jest organem administracji państwowej w dziedzinie wychowania publicznego na obszarze mu podległym, sprawuje kierownictwo i nadzór nad wszystkiemi zakładami naukowemi i naukowo-wychowawczemi z wyjątkiem szkół akademickich i szkół wyższych w zakresie powierzonym mu ustawami lub rozporządzeniami oraz jest zwierzchnikiem władz i urzędów szkolnych, szkół państwowych i publicznych szkół powszechnych, o ile nie są z pod władzy jego wyraźnie wyjęte; w wykonywaniu tych zadań Kurator podlega bezpośrednio Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i jest przed nim odpowiedzialny.

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1924 r. Nr. 19. poz. 191.

§ 2. Kurator Okręgu Szkolnego kieruje według dokonanego przez siebie w ramach niniejszego rozporządzenia rozdziału czynności działalnością urzędu przydanego mu do pomocy w załatwianiu powierzonych mu spraw (Kuratorjum Okręgu Szkolnego).

§ 3. Kurator Okręgu Szkolnego podlega pod względem osobowym i służbowym Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 4. Zastępca Kuratora Okręgu Szkolnego w razie czasowej niemożności pełnienia przezeń obowiązków służbowych jest jeden z Naczelników Wydziału, wyznaczony przez Kuratora.

II. Organizacja Kuratorjum Okręgu Szkolnego.

§ 5. Kuratorjum Okręgu Szkolnego dzieli się na wydziały: 1) ogólny, 2) szkolnictwa powszechnego, 3) szkolnictwa średniego, oraz w miarę potrzeby, 4) szkolnictwa zawodowego z Naczelnikami Wydziału na czele. W niektórych wydziałach wyodrębnia się oddziały według przepisów niniejszego rozporządzenia z odchyleniami, wynikającemi ze stosunków miejscowych.

§ 6. Naczelnicy wydziałów kierują działalnością powierzonego wydziału według dokonanego przez siebie w ramach niniejszego rozporządzenia podziału czynności i są odpowiedzialni przed Kuratorem za powierzony dział pracy.

III. Wydział ogólny.

§ 7. Wydział ogólny: a) załatwia sprawy, odnoszące się do zagadnień, obejmujących całość szkolnictwa podległego Kuratorowi, b) załatwia sprawy, wynikające ze stosunku Kuratora do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, jako władzy przełożonej i ze stosunku do innych władz równorzędnych, c) wydaje opinje prawne, d) opracowuje statystykę szkolnictwa w okręgu oraz sprawozdania z działalności władz szkolnych i stanu szkolnictwa w okręgu, e) załatwia sprawy personalne funkcjonarjuszów Kuratorjum, f) załatwia sprawy odnoszące się do budownictwa szkolnego, g) kieruje sprawami higjeny szkolnej, wychowania fizycznego i harcerstwa, h) prowadzi wszystkie sprawy budżetowe i finansowe Kuratorjum, i) kieruje stroną kancelaryjną i gospodarczą działalności Kuratorjum.

§ 8. Do załatwienia spraw, wymienionych w punktach h) i i) § 7 mogą być wyodrębnione w wydziale ogólnym: 1) oddział finansowy, 2) kancelarja główna.

IV. Wydział szkolnictwa powszechnego.

§ 9. Wydział szkolnictwa powszechnego załatwia w ramach ustaw i rozporządzeń, określających kompetencje Kura-

torjów Okręgów Szkolnych sprawy wychowania przedszkolnego, szkolnictwa powszechnego, specjalnego kształcenia nauczycieli, oświaty pozaszkolnej oraz zawodowego szkolnictwa dokształcającego, o ile Kuratorjum nie posiada wydziału szkolnictwa zawodowego.

§ 10. Dla załatwienia spraw, wymienionych w § 9 mogą być wyodrębnione w wydziale szkolnictwa powszechnego oddziały: kształcenia nauczycieli, oświaty pozaszkolnej oraz zawodowego szkolnictwa dokształcającego.

V. Wydział szkolnictwa średniego.

§ 11. Wydział szkolnictwa średniego załatwia w ramach ustaw i rozporządzeń, określających kompetencje Kuratorów Okręgów Szkolnych, sprawy szkolnictwa średniego.

VI. Wydział szkolnictwa zawodowego.

§ 12. Wydział szkolnictwa zawodowego załatwia w ramach ustaw i rozporządzeń, określających kompetencje Kuratorów Okręgów Szkolnych, sprawy zawodowego szkolnictwa dokształcającego i tych działów szkolnictwa zawodowego, które Minister przekaże Kuratorowi.

VII. Wizytatorowie.

§ 13. W skład wydziałów wchodzą wizytatorowie, których głównem zadaniem, poza przydzieloną im pracą biurowo-administracyjną, jest spełnianie według podziału terytorjalnego nadzoru nad szkołami, względnie, jeśli chodzi o wizytatorów szkolnictwa powszechnego, również nad ochronkami, inspektoratami szkolnemi i organami samorządu szkolnego; wizytatorzy są odpowiedzialni za stan naukowy i wychowawczy powierzonych sobie szkół.

§ 14. Funkcje wizytatorów mogą pełnić częściowo naczelnicy wydziałów.

---

4. PRZEPISY

dla okręgowych wizytatorów szkolnictwa ogólnokształcącego i zakładów kształcenia nauczycieli [1]).

I. Przepisy ogólne.

§ 1. Zasadnicze obowiązki okręgowych wizytatorów szkolnictwa ogólnokształcącego i zakładów kształcenia nauczycieli są następujące:

a) nadzór i opieka nad szkołami, bezpośrednio podległemi Kuratorjom, lub, o ile chodzi o wizytatorów szkolnic-

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1927 r. Nr. 8, poz. 108.

twa powszechnego, nad inspektoratami szkolnemi i szkolnictwem, podległem inspektorom, oraz bezpośrednie oddziaływanie na wizytowane instytucje, w celu doskonalenia ich pracy;

b) udział w ocenianiu pracy nauczycieli w myśl przepisów ustawy z dnia 1-go lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli;

c) udział w wewnętrznej pracy Kuratorjum w zakresie pedagogicznym, organizacyjnym i administracyjnym.

§ 2. Wizytator okręgowy wizytuje możliwie najdokładniej pewną określoną grupę powiatów lub szkół bezpośrednio podległych Kuratorjom, wyznaczoną mu przez Kuratora. Szkoły te lub powiaty tworzą t. zw. dział wizytacyjny.

§ 3. Wizytacje w obrębie działu wizytacyjnego są wykonywane zasadniczo w celu spełnienia przez wizytatora wszystkich jego zadań w stosunku do danej szkoły lub powiatu, w szczególności zaś w celu gruntownego poznania szkoły bezpośrednio podległej Kuratorjum lub szkolnictwa podległego inspektorowi w powiecie i działalności inspektora. Prócz tego w miarę potrzeby są podejmowane wizytacje dorywcze dla spełnienia jakiegoś aktualnego zadania.

Wizytator okręgowy może być czynny również w szkołach lub powiatach, nie należących do jego działu wizytacyjnego, na mocy specjalnego zlecenia Kuratora lub, za zgodą Kuratora, na wniosek właściwego wizytatora. Celem takiej wizytacji może być: przeprowadzenie badań i wzmocnienie oddziaływania w zakresie specjalnego zagadnienia organizacyjnego lub wychowawczego, wzmocnienie oddziaływania instrukcyjnego i nadzoru nad nauką odpowiedniego przedmiotu lub grupy przedmiotów, przyczynienie się do bardziej wyczerpującego poznania ogólnego stanu szkoły, zbadanie w sposób komisyjny ważniejszego zakłócenia w stosunkach urzędowych lub w życiu szkolnem i t. p.

Dla zapoznania się z innemi dziedzinami szkolnictwa wizytatorzy zwiedzają szkoły innego typu niż szkoły, ich opiece powierzone, zgodnie ze wskazówkami, które każde Kuratorjum określi zależnie od warunków miejscowych.

§ 4. Wizytacje winny się odbywać zasadniczo według planu, zatwierdzonego przez Kuratora na początku okresu rocznego lub półrocznego. Każdy powiat w zakresie szkolnictwa powszechnego lub każdą szkołę bezpośrednio podległą Kuratorjum właściwy wizytator winien zbadać przynajmniej raz do roku. Niedostosowanie się do tych norm jest dopuszczalne tylko w tych wypadkach, gdy Kurator uzna, że zakres pracy wizytatora nie pozwala na dokonanie wizytacji w tym wymiarze. Czas trwania jednorazowej wizytacji zależy od potrzeby i uznania wizytatora przy zachowaniu zgodności z ogólnym planem wizy-

tacyj i wskazówkami, ustalonemi co do sposobu urzeczywistnienia tego planu przez Kuratora.

§ 5. Udział poszczególnych wizytatorów w pracy wewnętrznej Kuratorjum, a w szczególności rodzaje i terminy obowiązujących posiedzeń, określa Kurator w swoim zakresie działania. Obowiązują przytem następujące wskazania ogólne.

Każdy wizytator z reguły sprawuje opiekę nad pewną dziedziną spraw wychowawczych, organizacyjnych i dydaktycznych (sieć szkolna, wykonywanie obowiązku szkolnego, budownictwo szkolne, urządzenia szkół i pomoce naukowe, środki, zmierzające do podniesienia dydaktycznego poziomu pewnej grupy przedmiotów nauczania, czytelnictwo, organizacje i życie młodzieży, organizacja wychowawcza burs i internatów, oświata pozaszkolna, wychowanie przedszkolne i t. p.). Wizytator, sprawujący opiekę nad daną dziedziną spraw, studjuje zagadnienia z zakresu tej dziedziny i jest w tym zakresie fachowym doradcą Kuratora, naczelników wydziałów i kolegów.

Każdy wizytator winien znać korespondencję, przychodzącą ze szkół lub powiatów jego działu wizytacyjnego, a zwłaszcza materjały sprawozdawcze, oraz stawiać wnioski w sprawach, dotyczących tych szkół z wyłączeniem spraw drobnych, załatwianych automatycznie jako konsekwencje stosowanych przepisów. Z aktami spraw, wymagających szybkiego rozstrzygnięcia i załatwianych z tego powodu podczas nieobecności wizytatora, wizytator musi mieć możność zapoznania się po powrocie.

Do szczególnych zadań wizytatorów w tych okręgach, w których odbywa się praktyka przedegzaminowa kandydatów na nauczycieli szkół stopnia średniego, należy stały nadzór nad nią i przyczynianie się do osiągnięcia w tym zakresie możliwie najlepszych wyników.

§ 6. Przedmiotem narad wizytatorów, odbywanych pod przewodnictwem Kuratora lub naczelnika odpowiedniego wydziału, są ważniejsze sprawy organizacyjne i pedagogiczne. W szczególności przedmiot narad stanowią wnioski, dotyczące nadawania szkołom prywatnym praw szkół państwowych.

Narady odbywają się przeważnie w gronach wizytatorów, sprawujących opiekę nad szkołami pewnego typu. W miarę potrzeby Kurator zwołuje ogólne posiedzenie wizytatorów lub posiedzenia w składzie, jaki uzna za odpowiedni do omówienia pewnych spraw.

Regulamin narad wizytatorów ustala Kurator w swoim zakresie działania.

§ 7. Wizytator okręgowy składa piśmienne sprawozdanie z wizytacji każdego inspektoratu lub każdej szkoły, bezpośrednio podległej Kuratorjum, najpóźniej w 2 tygodnie po powrocie z podróży lub zakończeniu wizytacji, dokonanej na miejscu.

Sprawozdania, zasadniczo zwięzłe, winny obejmować najważniejsze spostrzeżenia i postulaty wizytatora. Bliższe wskazówki, dotyczące sposobu układania sprawozdań, ustala w każdym okręgu szkolnym Kurator we własnym zakresie działania.

Odpisy sprawozdań przesyła się inspektorom szkolnym i szkołom bezpośrednio podległym Kuratorjum do wiadomości.

Na użytek wewnętrzny Kuratorjum może wizytator dołączyć do składanego sprawozdania dodatkowe wyjaśnienia i wnioski.

Kuratorja mogą wprowadzać, zależnie od możności i potrzeb miejscowych, inne jeszcze typy sprawozdań z pracy wizytatorów i ze stanu szkolnictwa. Niezależnie od referatów sprawozdawczych, prowadzi się w każdem Kuratorjum skorowidz dokonanych wizytacyj, do którego wizytatorzy zapisują zaraz po wizytacji odpowiednie daty, miejscowość, nazwę szkoły lub inspektoratu. Jako podstawę do decyzji, dotyczącej nadania lub odmówienia praw szkoły państwowej szkole prywatnej, bezpośrednio podległej Kuratorjum, wizytator opracowuje motywowany „wniosek kwalifikacyjny".

II. Praca wizytacyjna wizytatorów szkół bezpośrednio podległych Kuratorjum.

§ 8. Wizytacje mają na celu: zapoznawanie się możliwie najdokładniejsze z życiem i działalnością szkoły, a przedewszystkiem ze stanem nauczania oraz wychowania moralnego i fizycznego, ocenę osiągniętych wyników, przyczynianie się do stałego i jak najwydatniejszego postępu, kontrolę nad dostosowaniem się do obowiązujących ustaw i przepisów, regulowanie stosunków.

W stosunku do szkół państwowych wizytator pełni z ramienia Kuratora funkcje zwierzchnicze, przytem bada szczegółowo potrzeby tych szkół i rozstrzyga zapomocą odpowiednich zarządzeń, w miarę potrzeby i zgodnie z otrzymanemi instrukcjami, nasuwające się zagadnienia.

Przy wizytowaniu szkół prywatnych wizytator uwzględnia odmienny stosunek prawny tych szkół do władz szkolnych.

§ 9. Przystępując do wizytacji szkoły w danym roku szkolnym, wizytator stara się zapoznać ze zjawiskami, charakteryzującemi rolę społeczną danej szkoły na danym terenie, i w tym celu bada skład młodzieży, liczbę, przygotowanie i sposób przyjmowania nowych uczniów we wszystkich klasach, w szczególności zaś liczbę, przygotowanie i sposób przyjmowania kandydatów do klasy pierwszej danej szkoły, z uwzględnieniem środowisk, z których pochodzą.

§ 10. Przy badaniu nauczania wizytator zwraca przedewszystkiem uwagę:

a) na stopień naukowego i technicznego opanowania przedmiotów przez nauczycieli, na ich przygotowanie dydaktyczne, metody i technikę nauczania, wyrobienie i postęp w tym zakresie, na sposób wykonania programu, oraz na ogólną organizację pracy;

b) na poziom wyników nauczania w zakresie poszczególnych klas i przedmiotów oraz na ogólny rozwój umysłowy młodzieży;

c) na stan urządzeń i zaopatrzenia szkoły w środki niezbędne do skutecznego prowadzenia nauczania.

W zakładach kształcenia nauczycieli wizytator bada nadto szczegółowo wszelkie sposoby praktycznego zaprawiania uczniów do pracy w przyszłym zawodzie.

§ 11. Na badanie stanu wychowania składają się: obserwacja życia zwiedzanej szkoły, zbieranie informacyj od kierownika, opiekunów klas, innych nauczycieli i lekarza szkolnego, bezpośrednie stykanie się wizytatora z instytucjami wychowawczemi zakładu (samorządem, harcerstwem, bursami, szkolnemi kolonjami letniemi i t. p.) i możliwie dokładne ich poznawanie, udział, w miarę możności, w uroczystościach, zabawach i wycieczkach, bywanie na posiedzeniach Rady Pedagogicznej, wglądanie w odpowiednie regulaminy i protokóły, porozumiewanie się z Komitetami Rodzicielskiemi i t. p. W okręgach, w których pracuje specjalny wizytator do spraw higjeny szkolnej i wychowania fizycznego, wizytator okręgowy szkolnictwa ogólnokształcącego lub zakładów kształcenia nauczycieli winien starać się o ścisłe z nim porozumienie i zupełne uzgodnienie postępowania w tych dziedzinach, w miarę możności zaś organizować wizytacje wspólne.

W szkołach, przy których są bursy lub internaty, do zadań wizytatora należy badanie tych instytucyj i udzielanie kierownictwu potrzebnych rad i wskazówek.

§ 12. Sposób wizytowania lekcyj i zajęć szkolnych może być rozmaity, zależnie od okoliczności i zamierzonego celu szczegółowej danej wizytacji. Wizytator jest obecny na lekcji bez czynnej interwencji albo też, jeżeli to uzna za stosowne, zadaje uczniom pytania, bierze udział w opracowywaniu nowego materjału, a nawet obejmuje całkowicie prowadzenie lekcji w charakterze instruktora, ogląda doraźnie zeszyty, książki i prace uczniów, może również w wypadkach wyjątkowych zarządzić pisanie przy sobie wypracowania lub rozwiązywanie zadania na temat, który wybiera dowolnie.

Do obowiązków wizytatora, ściśle związanych ze zwiedzaniem lekcyj, należy również możliwie szczegółowe przeglądanie

poza godzinami lekcyj wypracowań piśmiennych i innych prac uczniów.

Wizytator ma prawo żądać doraźnej zmiany planu godzin, o ile to uzna za konieczne dla osiągnięcia celu wizytacji, winien jednak korzystać z tego prawa jedynie w wypadkach wyjątkowych, dbając o unikanie zbytecznego zakłócenia zwykłego biegu pracy.

§ 13. Prócz wizytowania lekcyj i zajęć szkolnych i zapoznawania się z wychowawczą działalnością szkoły do zakresu działania wizytatora okręgowego należy:

a) oglądanie lokalu szkoły ze szczególnem zwróceniem uwagi na higjenę i estetykę pomieszczeń szkolnych, oglądanie urządzeń, pomocy naukowych i bibljotek;

b) badanie kancelarji szkolnej, a zatem przeglądanie w miarę potrzeby i uznania wszelkich ksiąg i dokumentów, które szkoła posiada, z uwzględnieniem w szczególności tych, które dotyczą sprawy przyjęć i promocyj oraz wydawania świadectw szkolnych;

c) wglądanie w stan opieki higjeniczno-lekarskiej nad szkołą, a w szczególności w pracę lekarza i dentysty szkolnego, bardziej szczegółowe i wyczerpujące w tych okręgach szkolnych, w których niema specjalnego wizytatora do spraw higjeny szkolnej i wychowania fizycznego;

d) omawianie z dyrekcją wszelkich spraw, należących do zakresu administracji szkolnej, oraz ważniejszych spraw gospodarczych.

Wizytator współdziała, zależnie od otrzymanych wskazówek, w dziedzinie nadzoru nad sprawami finansowemi szkół państwowych i subsydjowanych przez Państwo. Co do spraw finansowych szkół prywatnych, nie otrzymujących zasiłków od Państwa, wizytator wówczas zabiera głos w konferencjach z dyrektorem lub właścicielem szkoły, gdy sprawy te zaczynają ujemnie oddziaływać na pracę wychowawczą, lub też gdy na tle zajść pieniężnych zostaje wogóle zakłócone normalne życie szkolne.

§ 14. Wizytator okręgowy odbywa wizytację w bezpośredniem i stałem porozumieniu z kierownikiem szkoły lub jego zastępcą. Omawiając z nim wyniki wizytacji, może w razie potrzeby zawiadomić go o zamiarze wystąpienia z wnioskiem, dotyczącym wydania przez Kuratorjum zarządzeń szczególnej doniosłości. W szkole niepaństwowej zaznacza możliwość zmiany uprawnień, jeżeli wizytacja daje podstawy do wypowiedzenia takiego poglądu.

W miarę możności, potrzeby i uznania wizytator udziela odpowiednich wiadomości o stanie szkoły niepaństwowej również jej właścicielowi lub przedstawicielom utrzymującej ją instytucji.

§ 15. W czasie wizytacji oraz po jej ukończeniu wizytator udziela rad i wskazówek dyrektorowi, ogółowi nauczycieli lub poszczególnym nauczycielom, oraz wydaje w granicach swej kompetencji potrzebne zarządzenia.

Przy wykonywaniu tych zadań wizytator winien usilnie szanować pracę szkoły, jako odrębnej organizacji wychowawczej, i unikać wszystkiego, coby mogło zmniejszyć autorytet dyrektora wobec grona nauczycielskiego lub autorytet nauczyciela wobec innych nauczycieli i uczniów. Co do treści wskazówek lub zarządzeń, wizytator winien się wystrzegać arbitralnego narzucania swoich osobistych poglądów lub metod pracy i szanować poglądy i metody odmienne, byle przemyślane i wartościowe.

Dbając o to, aby wizytacje przyczyniały się jak najwydatniej do podniesienia poziomu nauczania i pracy wychowawczej oraz wytwarzały i utrzymywały właściwy, szczery i pełny wzajemnego zaufania stosunek między nauczycielstwem i władzami szkolnemi, wizytator winien poświęcić znaczną część swego czasu na porozumiewanie się bezpośrednie z nauczycielami.

a) Najważniejszą i konieczną postacią takiego porozumiewania się jest rozmowa z nauczycielem o zwiedzonej lekcji, lekcjach lub zajęciach szkolnych. Podczas takiej rozmowy nauczyciel daje wyjaśnienia i dodatkowe informacje, broni swego stanowiska i t. d., a wizytator zapytuje, przekonywa, wypowiada się o zaletach i brakach lekcyj, udziela rad i wskazówek, wogóle czyni to wszystko, co uważa za właściwe ze względu na dobro szkoły. Rozmowa taka winna się odbywać możliwie bezpośrednio po zwiedzeniu jednej lub kilku lekcyj danego nauczyciela. Do tematów, dotyczących działalności jednego nauczyciela i omawianych z nim bez obecności innych, mogą należeć, oprócz samego przebiegu zwiedzonych lekcyj i zajęć szkolnych, również praca wychowawcza nauczyciela w charakterze opiekuna klasowego lub w odpowiednich instytucjach szkolnych, stosunek ogólny do młodzieży, do kolegów i t. d. Jest rzeczą pożądaną, aby przy tego rodzaju rozmowach był obecny dyrektor.

Do udziału w rozmowie o zwiedzonej (ych) lekcji (ach) z nauczycielem, odbywającym praktykę przedegzaminową, wizytator zaprasza również w miarę możności kierownika dydaktycznego praktyki.

b) Wizytator nie poprzestając na rozmowach z poszczególnymi nauczycielami, może również zagajać lub urządzać po odpowiedniem przygotowaniu konferencje z dwoma lub więcej nauczycielami, reprezentującymi pewien przedmiot lub grupę przedmiotów, określone rodzaje prac, zabiegów wychowawczych i t. p.

c) Wizytator bierze udział w posiedzeniach Rady Pedagogicznej, przypadających w czasie jego pobytu w szkole, a wynikających z normalnego toku życia szkolnego. Wizytator może również dawać inicjatywę do zwoływania posiedzeń lub sam zwoływać specjalne konferencje ogólne, na które wzywa członków grona nauczycielskiego i na których przewodniczy. Odpis protokółu takiej konferencji wizytacyjnej dyrekcja gimnazjum państwowego lub niepaństwowego winna przesłać do Kuratorjum.

Poza środkami, wymienionemi w punktach a), b) i c), wizytator może używać również innych form porozumiewania się i oddziaływania, jakie uzna za stosowne, np. organizować lekcje pokazowe, wzorowe wycieczki i t. p.

III. Praca wizytacyjna wizytatorów szkolnictwa podległego inspektorom szkolnym.

§ 16. Celem pracy wizytacyjnej wizytatora szkolnictwa podległego inspektorom szkolnym jest: wykonywanie nadzoru nad inspektoratami szkolnemi, badanie pracy inspektorów szkolnych i wywieranie na nią wpływu przez udzielanie rad i wskazówek; badanie wespół z inspektorami stanu i potrzeb szkolnictwa, oświaty pozaszkolnej i zakładów wychowawczych innego rodzaju im podległych; wydawanie na miejscu potrzebnych zarządzeń.

§ 17. Badając pracę inspektorów i stan szkolnictwa na terenie powiatu, wizytator winien zwrócić uwagę przedewszystkiem na dziedziny następujące:

a) nauczycielstwo: skład nauczycielstwa szkół powszechnych w powiecie, działalność inspektora w zakresie uzupełnienia i zmian w tym składzie, urlopy na studja i zużytkowanie dokształconych nauczycieli, konferencje rejonowe oraz inne formy zawodowego doskonalenia nauczycieli, sposób załatwiania spraw osobistych nauczycieli i stosunki pomiędzy inspektorem i nauczycielstwem;

b) sprawy organizacyjno-szkolne: realizacja sieci szkolnej ze szczególnem uwzględnieniem podnoszenia stopnia organizacyjnego szkół, frekwencja dzieci w szko-

łach i wykonywanie obowiązku szkolnego, budownictwo szkolne, organizacja opieki higjeniczno-lekarskiej nad młodzieżą w szkołach powszechnych miejskich i wiejskich, zaspokajanie potrzeb rzeczowych szkół;

c) sprawy programowo-pedagogiczne: organizacja programowa szkół różnego stopnia organizacyjnego, metody pracy stosowane w szkołach, pracownie, pomoce naukowe i bibljoteki;

d) sprawy wychowawcze na terenie szkół;

e) stan i rozwój prac oświatowo-kulturalnych, prowadzonych na terenie powiatu przez samorząd oraz instytucje społeczne, i udział nauczycielstwa w tych pracach;

f) stan i rozwój wychowania przedszkolnego na terenie powiatu;

g) działalność organów samorządu szkolnego i opiek szkolnych;

h) praca wizytacyjna inspektora i jego zastępców;

i) organizacja i działanie biura inspektoratu.

§ 18. Wizytator okręgowy albo zwiedza wespół z inspektorem lub jego zastępcą poszczególne szkoły oraz inne zakłady, podległe inspektorowi w różnych punktach powiatu, albo bada szczegółowo wszystkie szkoły, ochronki, kursy oświatowe na jakimś ograniczonym terenie, np. na terenie jednej gminy zbiorowej.

§ 19. Wizytator okręgowy bądź przeprowadza sam wizytację w celu osiągnięcia zamierzonych rezultatów w zakresie badania szkolnictwa lub w celu wskazania inspektorowi na przykładzie swojej pracy, jak należy wizytację prowadzić, bądź poleca przeprowadzić wizytację inspektorowi w swojej obecności.

Co do sposobu odbywania wizytacji, należy analogicznie stosować wskazówki, podane wyżej przy omawianiu wizytacyj szkół bezpośrednio podległych Kuratorjum. W szkołach powszechnych wizytacja musi oczywiście uwzględnić zagadnienia społeczne i organizacyjne, specjalnie na terenie tych szkół aktualne, a wymienione wyżej w § 17.

§ 20. Wizytując powiaty, a zwłaszcza wydając na miejscu zarządzenia, wizytator winien szanować samodzielność inspektora jako odpowiedzialnego kierownika szkolnictwa i oświaty na terenie powiatu, celem bowiem pracy wizytatora nie jest załatwianie i rozstrzyganie poszczególnych spraw na terenie powiatu, lecz doskonalenie pracy inspektora i wykonywanie nadzoru nad jego działalnością.

---

5. ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 5 września 1927 r.

w sprawie utworzenia rady szkolnej okręgowej warszawskiej [1].

Na mocy art. 5 i 10 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 roku o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 304) zarządzam, co następuje:

§ 1. Do współdziałania z kuratorem okręgu szkolnego warszawskiego w zakresie, oznaczonym w § 15 niniejszego rozporządzenia, tworzy się w Warszawie radę szkolną okręgową.

§ 2. W skład rady szkolnej okręgowej wchodzą:

a) kurator lub wyznaczony przez niego zastępca z pośród urzędników kuratorjum;

b) komisarz Rządu na m. st. Warszawę, wojewoda warszawski i wojewoda białostocki lub wyznaczeni przez nich zastępcy z pośród urzędników komisarjatu Rządu względnie województwa;

c) siedmiu przedstawicieli rad szkolnych powiatowych i miejskich województwa warszawskiego, będących równocześnie członkami sejmików powiatowych lub rad miejskich i takichże siedmiu przedstawicieli rad szkolnych powiatowych i miejskich województwa białostockiego;

d) dwaj delegaci warszawskiej rady szkolnej miejskiej, będący równocześnie członkami warszawskiej rady miejskiej;

e) 4 przedstawiciele nauczycielstwa szkół powszechnych publicznych i prywatnych z prawem publiczności;

f) przedstawiciel nauczycielstwa seminarjów nauczycielskich tak państwowych jak i prywatnych z prawami seminarjów państwowych;

g) trzej przedstawiciele nauczycielstwa szkół średnich ogólnokształcących tak państwowych jak i prywatnych z prawami szkół państwowych;

h) trzej przedstawiciele nauczycielstwa szkół zawodowych państwowych i prywatnych;

i) przedstawiciele wyznania rzymsko - katolickiego, ewangelickiego i mojżeszowego po jednym dla każdego wyznania;

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R i O. P. z 1927 r. Nr. 12, poz. 195. — Rozporządzenie to ma charakter przykładowy. — Statuty organizacyjne rad szkolnych okręgowych: łódzkiej, pomorskiej i poznańskiej są w treści bardzo zbliżone do rozporządzenia o utworzeniu warszawskiej rady szkolnej okręgowej.

j) pięciu członków, wyznaczonych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wniosek kuratora, z pośród których przynajmniej jeden musi być znawcą higjeny szkolnej.

§ 3. Członków rady szkolnej okręgowej, wymienionych w § 2 pod literą c), wybierają zjazdy delegatów, wybranych po jednym przez każdą radę szkolną powiatową i miejską z pomiędzy swoich członków, będących równocześnie członkami sejmików powiatowych lub rad miejskich osobno z województwa warszawskiego i białostockiego; członków, wymienionych w § 2 pod literą e), wybiera wspólny zjazd członków rad szkolnych powiatowych i miejskich, którzy pochodzą z wyboru nauczycieli szkół powszechnych; członków, wymienionych w § 2 pod lit. f), g), h), wybierają zjazdy delegatów rad pedagogicznych odnośnych szkół, licząc po jednym delegacie każdej rady pedagogicznej.

§ 4. Przedstawicieli wyznań powołuje Minister na wniosek kuratora, postawiony w porozumieniu z kurją metropolitalną w Warszawie — odnośnie do wyznania rzymsko-katolickiego oraz z gminą żydowską w Warszawie, odnośnie do wyznania mojżeszowego.

Przedstawiciela wyznania ewangelickiego powołuje Minister naprzemian co trzy lata z pośród reprezentantów kościoła ewangelicko-augsburskiego i ewangelicko-reformowanego na wniosek kuratora, postawiony w porozumieniu z obydwoma odnośnymi konsystorzami.

§ 5. Mandat członków, wymienionych w § 2 lit. e), f), g), h), i), j), trwa trzy lata, mandat członków, wymienionych pod lit. c), d), trwa tak długo, jak mandat w radzie szkolnej powiatowej (miejskiej).

Przesiedlenie się na stałe mieszkanie za granicę okręgu szkolnego warszawskiego lub wystąpienie z zawodu nauczycielskiego przedstawicieli, wymienionych w § 2 lit. e), f), g), h), powoduje utratę mandatu do rady szkolnej okręgowej.

§ 6. Kolegja wyborcze wybierają prócz członków, wymienionych w § 2, lit. c) do h), także taką samą liczbę zastępców, którzy, w razie ustąpienia członka lub utraty mandatu, wchodzą do rady szkolnej okręgowej w ustanowionej przy ich wyborze kolei na resztę kadencji.

§ 7. Sposób dokonania wyboru członków, wymienionych w § 2, lit. e), f), g), h), określa Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego drogą rozporządzenia.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego ustanawia także termin wyborów.

§ 8. Zaskarżenie wyborów z powodu nieprawidłowości mogą członkowie odnośnego kolegjum wyborczego wnosić do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za pośrednictwem kuratora okręgu szkolnego warszawskiego w przeciągu dni 8 od dnia wyborów.

W razie uwzględnienia zażalenia Minister zarządza nowe wybory.

§ 9. Członek rady szkolnej okręgowej, nieobecny na trzech kolejnych posiedzeniach bez należytego usprawiedliwienia, traci mandat. Decyzję, czy nieobecność jest dostatecznie usprawiedliwiona, wydaje przewodniczący rady.

§ 10. Członkowie rady szkolnej okręgowej, mieszkający poza Warszawą, otrzymują ze Skarbu Państwa zwrot kosztów podróży oraz diet wedle norm, ustanowionych dla urzędników państwowych VII stopnia służbowego.

§ 11. Posiedzenia rady szkolnej okręgowej zwołuje kurator w miarę potrzeby według własnego uznania, przynajmniej jednak 2 razy do roku.

Na pisemne żądanie przynajmniej 12 członków rady szkolnej okręgowej kurator obowiązany jest do dni 15 od dnia wejścia wniosku do kuratorjum zwołać posiedzenie nadzwyczajne.

§ 12. Kurator oraz rada szkolna okręgowa mogą powoływać na posiedzenia rzeczoznawców z głosem doradczym.

§ 13. Na posiedzeniach rady szkolnej okręgowej przewodniczy kurator lub wyznaczony przez niego zastępca (§ 2 punkt a).

§ 14. Uchwały rady szkolnej okręgowej są prawomocne przy obecności przynajmniej połowy członków oraz przewodniczącego (§ 13). Uchwały zapadają absolutną większością głosów obecnych członków. W razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący. Przewodniczący oraz komisarz Rządu na m. st. Warszawę, wojewodowie lub ich zastępcy mają prawo zabierania głosu poza koleją mówców.

Członek rady nie może brać udziału w obradach i głosowaniu nad sprawami, które są związane z jego osobistemi interesami lub interesami jego krewnych i powinowatych.

§ 15. Da zakresu działania rady szkolnej okręgowej należy:

a) badanie potrzeb szkolnych i oświatowo-kulturalnych okręgu oraz inicjatywa w sprawie reform w szkolnictwie, bądź to w celu przystosowania szkolnictwa do miejscowych warunków i potrzeb, bądź to w celu wprowadzenia zmian w organizacji szkolnictwa w całem Państwie;

b) przedstawianie Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego opinji o administracji szkolnej i stanie szkolnictwa okręgu oraz wynikających stąd wniosków;

c) rozporządzanie funduszami, przyznanemi do dyspozycji rady przez organa samorządowe na cele szkolne i oświatowo - kulturalne okręgu;

d) wydawanie opinji o projekcie budżetu okręgu szkolnego;

e) wydawanie opinji o wnioskach zakładania i zwijania państwowych szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych i seminarjów nauczycielskich oraz o wnioskach koncesjonowania i zamykania takichże szkół prywatnych;

f) rozwiązywanie na wniosek kuratora rad szkolnych powiatowych;

g) delegowanie w poszczególnych wypadkach członków rady do zwiedzania szkół i instytucyj wychowawczych i oświatowych, podlegających kuratorowi; delegaci nie mają prawa egzaminowania młodzieży szkolnej, czynienia uwag nauczycielstwu i wydawania zarządzeń;

h) inne sprawy przekazywane radzie przez ustawy i rozporządzenia lub powierzane jej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego lub kuratora.

§ 16. Rada szkolna okręgowa układa regulamin swych czynności.

§ 17. Uchwały rady szkolnej okręgowej wykonywa kurator przez podwładne mu organa.

§ 18. Kurator ma prawo zawiesić uchwałę rady szkolnej okręgowej, jeśli przekracza ona kompetencje właściwe radzie szkolnej okręgowej lub jest sprzeczna z obowiązującemi przepisami. Radzie przysługuje prawo odwołania się do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 19. Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przysługuje prawo rozwiązania rady szkolnej okręgowej w razie, gdyby nie spełniała swych obowiązków, przekraczała zastrzeżoną jej kompetencję lub gdyby działalność jej była niezgodna z ustawami.

§ 20. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

6. ZAKRES DZIAŁANIA INSPEKTORA SZKOLNEGO. [1]

Inspektor szkolny 1) pełni przez wizytację nadzór pedagogiczny nad publicznemi i prywatnemi szkołami powszechnemi, oraz zakładami wychowania przedszkolnego i oświaty pozaszkolnej, bądź bezpośrednio, bądź też przez swoich zastępców; 2) administruje publicznemi szkołami powszechnemi i nadaje im kierunek pedagogiczny przez konferencje nauczycielskie, lekcje metodyczne, wykłady i odczyty; 3) czuwa nad wykonaniem rozporządzeń wyższych władz szkolnych; 4) współdziała z odnośnemi urzędami w sprawach sanitarnych i higjeny szkolnej; 5) bada z organami samorządu szkolnego potrzeby szkolne i oświatowe; 6) bierze udział w posiedzeniach rady szkolnej powiatowej (miejskiej) osobiście lub przez swego zastępcę; 7) czuwa nad wykonaniem obowiązku szkolnego; 8) opracowuje plan sieci szkolnej przy współudziale organów samorządu szkolnego na obszarze gminy i po zasięgnięciu opinji rady szkolnej powiatowej (miejskiej) przekłada do zatwierdzenia kuratorowi okręgu szkolnego; 9) występuje z inicjatywą w sprawie wydawania orzeczeń organizacyjnych dla publicznych szkół powszechnych oraz przedkłada kuratorowi okręgu szkolnego wnioski w sprawie budowy publicznych szkół powszechnych; 10) mianuje nauczycieli z pośród kandydatów, przedstawionych przez radę szkolną powiatową (miejską), względnie bezpośrednio; 11) powołuje nauczycieli na stanowiska tymczasowe i przenosi ich w obrębie swego powiatu (miasta), względnie występuje z wnioskami do kuratorjum okręgu szkolnego o przeniesienie nauczyciela tymczasowego do innego powiatu; 12) zawiera umowy z nauczycielami kontraktowymi; 13) prowadzi wykazy kwalifikacyjne nauczycieli i wpisuje do tych wykazów oceny pracy nauczycieli na podstawie spostrzeżeń, zapisanych w tych wykazach; 14) wydaje orzeczenia o pracy nauczycieli tymczasowych; 15) czuwa nad dalszem kształceniem nauczycieli; 16) wytyka i gani podwładnym nauczycielom niewłaściwości w zachowaniu się oraz uchybienia i niedbalstwo w wykonywaniu obowiązków służbowych i wymierza kary porządkowe; 17) prowadzi dochodzenia wstępne przeciwko nauczycielom publicznych szkół powszechnych i wychowawczyniom ochronek państwowych; 18) zawiesza nauczycieli tymczasowo w pełnieniu służby, donosząc o tem bezzwłocznie kuratorjum okręgu szkolnego; 19) udziela kierow-

---

[1]) Zakres działania inspektorów szkolnych, określony w dziale V „Przepisów Tymczasowych o szkołach elementarnych w Królestwie Polskiem", jest obecnie nieaktualny. Późniejszego rozporządzenia w tej sprawie brak. — Zestawienie obowiązków i czynności inspektora szkolnego, podane w punkcie 6 części II opiera się na opracowaniu F. Śliwińskiego p. t. „Organizacja władz szkolnych i szkolnictwa wszystkich stopni w Polsce Odrodzonej", Lwów—Warszawa 1929, str. 29.

nikom i nauczycielom publicznych szkół powszechnych i specjalnych oraz ochron państwowych urlopów dla poratowania zdrowia do dni 28, nauczycielkom na czas połogu na przeciąg 6 tygodni, dla innych celów na dni 14, a funkcjonarjuszom inspektoratu szkolnego na dni 8; 20) wyraża opinję w sprawach wydawania przez rady szkolne powiatowe (miejskie) koncesyj na prywatne szkoły powszechne oraz w sprawie nadawania szkołom powszechnym nazw wybitnych i zasłużonych ludzi; 21) zatwierdza kierowników prywatnych szkół powszechnych i przyjmuje do wiadomości angażowanie nauczycieli w tych szkołach; 22) przedstawia kuratorowi okręgu szkolnego wnioski w sprawie przyznawania praw publiczności prywatnym szkołom powszechnym; 23) żąda w razie potrzeby od właściciela prywatnej szkoły powszechnej usunięcia kierownika i nauczycieli, względnie wydaje kierownikowi polecenie zawieszenia nauczycieli w czynnościach służbowych; 24) przedkłada kuratorowi okręgu szkolnego wnioski rad szkolnych powiatowych (miejskich) w sprawie rozwiązywania dozorów oraz prywatnych szkół powszechnych; 25) kieruje biurem inspektoratu szkolnego i składa sprawozdania wyższym władzom szkolnym w terminach przez te władze określonych; 26) wydaje etatowym nauczycielom publicznych szkół powszechnych legitymacje, uprawniające do zniżek kolejowych.

---

7. **ZARZĄDZENIE**

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 17 lutego 1928 r.

w sprawie obowiązków zastępców inspektora szkolnego [1]).

Na podstawie art. 1 i 10 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 304) zarządzam, co następuje:

§ 1. Zastępca inspektora szkolnego jest urzędnikiem bezpośrednio podległym inspektorowi szkolnemu i pomocnikiem jego w pracy organizacyjnej oraz w kierownictwie i nadzorze pedagogicznym i administracyjnym szkolnictwa powszechnego, wychowania przedszkolnego i oświaty pozaszkolnej w powiecie (mieście).

§ 2. Inspektor szkolny dzieli powiat (miasto) na rejony i, zatrzymując jeden rejon przy sobie, pozostałe powierza zastępcom; podział ten wymaga zatwierdzenia przez władzę szkolną II instancji.

§ 3. W obrębie powierzonego sobie rejonu zastępca inspektora szkolnego:

---

1) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1928 r. Nr. 3, poz. 50.

A. 1) pełni nadzór pedagogiczny nad powierzonemi jego opiece publicznemi i prywatnemi szkołami powszechnemi oraz zakładami wychowania przedszkolnego i oświaty pozaszkolnej przez ich wizytację;
2) nadaje kierunek pedagogiczny publicznym szkołom powszechnym przez konferencje nauczycielskie, lekcje metodyczne, wykłady i odczyty;
3) wpisuje spostrzeżenia wizytacyjne do arkusza kwalifikacyjnego;
4) prowadzi dochodzenia wstępne przeciwko nauczycielom publicznych szkół powszechnych i wychowawczyniom ochronek państwowych;
5) czuwa nad wykonaniem zarządzeń inspektora szkolnego i władz wyższych;
6) współdziała z odnośnemi urzędami w sprawach sanitarnych i higjeny szkolnej;
7) bada z organami gminnego samorządu szkolnego potrzeby szkolne i oświatowe;

B. 8) przedkłada inspektorowi szkolnemu opinje i wnioski w sprawach:
a) projektów sieci szkolnej,
b) budowy szkół,
c) otwierania szkół poszczególnych,
d) budżetów szkolnych,
e) koncesyj na otwarcie prywatnych szkół powszechnych oraz ochronek,
f) przyznawania prawa publiczności prywatnym szkołom powszechnym,
g) zarządzeń, wynikających ze stosunków służbowych nauczycieli publicznvch szkół powszechnych i ochronek państwowych,
h) zatwierdzania i usuwania kierowników, wzgl. nauczycieli prywatnych szkół powszechnych.

§ 4. Poza obowiązkami, o których mowa w § 3, inspektor szkolny może zastępcy inspektora szkolnego powierzyć czasowo i inne czynności.

Powierzenie zastępcy inspektora szkolnego na stałe innych poza wymienionemi w § 3 czynności wymaga zatwierdzenia władzy szkolnej II instancji.

§ 5. Zastępca inspektora szkolnego bierze udział w posiedzeniach Rady Szkolnej Powiatowej (Miejskiej) bez prawa głosowania, z prawem jednak zabierania głosu w dyskusji poza koleją mówców każdorazowo za zgodą inspektora szkolnego.

§ 6. Zastępca inspektora szkolnego składa inspektorowi szkolnemu perjodyczne sprawozdania wizytacyjne w terminach i podług wzoru, określonych przez właściwe władze szkolne II instancji.

§ 7. Zastępca inspektora szkolnego podpisuje „za inspektora szkolnego" korespondencję urzędową w sprawach, których podpisywanie zostanie mu powierzone przez inspektora szkolnego.

§ 8. Wszystkie czynności, na mocy postanowień rozporządzenia niniejszego powierzone zastępcy inspektora szkolnego, podlegają kontroli inspektora szkolnego.

Za te czynności, w szczególności zaś za czynności, wynikające z włożonych na niego w § 3 obowiązków, zastępca inspektora szkolnego jest wspólnie z inspektorem szkolnym odpowiedzialny przed władzami wyższemi.

§ 9. W razie czasowej nieobecności inspektora szkolnego wszystkie prawa i obowiązki inspektora szkolnego przyjmuje jego zastępca, a jeżeli jest ich więcej, jeden z zastępców, wyznaczony przez inspektora szkolnego.

Pełniący obowiązki inspektora szkolnego zastępca podpisuje korespondencję „w zastępstwie inspektora szkolnego".

Inspektor szkolny, powierzając na czas swej nieobecności pełnienie swych obowiązków zastępcy inspektora szkolnego, może zastrzec wstrzymanie załatwienia pewnych spraw aż do swego powrotu.

§ 10. Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie dni 7 od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Z chwilą wejścia w życie zarządzenia niniejszego traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 19 maja 1921 r. w sprawie zakresu kompetencyj zastępców inspektorów szkolnych (Dz. Urz. Ministerstwa W. R. i O. P. Nr. 10, poz. 102).

8. PRZEPISY TYMCZASOWE [1]) o szkołach elementarnych [2]) w Królestwie Polskiem.

DZIAŁ III.

O organach zarządu szkolnictwa elementarnego.

ROZDZIAŁ I.

O Radzie Szkolnej Okręgowej. [3]).

Art. 29. Każdy okręg szkolny posiada Radę Szkolną Okręgową.

Miasta: Warszawa, Łódź, Lublin, Sosnowiec, Częstochowa stanowią samodzielne okręgi szkolne z osobnemi Radami Szkolnemi Okręgowemi.

---

[1]) Dz. Urz. Dep. W. R. i O. P. z 1917 r. Nr. 1, poz. 1.

[2]) Powszechnych.

[3]) Nazwę „Rada Szkolna Okręgowa" należy we wszystkich wypadkach zastąpić nazwą „Rada Szkolna Powiatowa (miejska)", a nazwę „Inspektor

Dyrektorowi Departamentu W. R. i O. P. przysługuje prawo wyodrębniania miast innych w samodzielne okręgi szkolne.

Art. 30. Rada Szkolna Okręgowa składa się:

a) z członków z wyborów:

1) z trzech przedstawicieli, wybranych przez sejmik powiatowy, przyczem jeden przynajmniej winien być członkiem sejmiku;

2) z jednego — wybranego przez radę miasta okręgowego;

3) z jednego przedstawiciela zawodu nauczycielskiego, wybranego przez konferencję okręgową nauczycieli szkół elementarnych publicznych;

4) z kierownika (czki) seminarjum nauczycielskiego lub nauczyciela (lki) zakładu naukowego średniego, wybranego (ej) przez Radę Szkolną Okręgową na jednym z pierwszych posiedzeń.

Jeżeli w okręgu niema zakładu naukowego średniego oraz seminarjum nauczycielskiego, wchodzi kierownik jednej z miejscowych szkół elementarnych publicznych wieloklasowych, wybrany na jednym z pierwszych posiedzeń Rady Szkolnej Okręgowej.

b) z członków z nominacji:

1) z dwuch obywateli, powołanych przez Dyrektora Departamentu W. R. i O. P.;

2) z osób duchownych: reprezentanta kościoła rzymsko-katolickiego i reprezentantów innych wyznań, o ile dane wyznanie stanowi w okręgu więcej niż 1% ogółu ludności; reprezentantów wyznań powołuje Dyrektor Departamentu po porozumieniu się z władzą kościoła rzymsko-katolickiego, wzgl. zwierzchnością gmin wywyznaniowych;

c) z członka z urzędu: lekarza okręgowego (wzgl. szkolnego).

W posiedzeniach Rady Szkolnej biorą udział Inspektor Okręgowy lub jego zastępca oraz Komisarz Państwowy.

Art. 31. Rada Szkolna Okręgowa miast, wydzielonych w odrębne okręgi szkolne, składa się:

a) z członków z wyborów:

1) z dwuch wybranych przez magistrat;

2) z czterech reprezentantów rady miejskiej, przez nią wybranych, przyczem dwaj przynajmniej winni być członkami rady;

Szkolny Okręgowy" nazwą „Inspektor Szkolny" — w myśl art. 8 ustawy o tymczasowym ustroju władz szkolnych. — Nazwa „Dyrektor Departamentu W. R. i O. P." winna być zastąpiona nazwą: „Minister W. R. i O. P." (art. 29), względnie „Kurator Okręgu Szkolnego".

3) z kierownika (czki) seminarjum nauczycielskiego, wybranego (ej) na jednem z pierwszych posiedzeń Rady Szkolnej Okręgowej;

4) z kierownika (czki) lub nauczyciela (lki) zakładu naukowego średniego, wybranego (ej) na jednem z pierwszych posiedzeń Rady Szkolnej Okręgowej;

5) z jednego przedstawiciela (lki) zawodu nauczycielskiego, wybranego (ej) przez konferencję nauczycieli szkół elementarnych publicznych;

b) z członków z nominacji:

1) z dwuch obywateli miasta, powołanych przez Dyrektora Departamentu W. R. i O. P.;

2) z reprezentantów wyznań, jak wyżej w art. 30, p. b-2;

c) z członka z urzędu: lekarza szkolnego naczelnego).

W posiedzeniach Rady Szkolnej Okręgowej bierze udział Inspektor okręgowy lub jego zastępca i komisarz Państwowy.

Art. 32. Mandaty członków Rady Szkolnej Okręgowej trwają: członków z mianowania i reprezentantów nauczycielstwa — trzy lata; delegatów sejmiku i rady miejskiej — tak długo, jak długo trwają mandaty do sejmiku i rady miejskiej.

Przedstawiciele zawodu nauczycielskiego tracą pełnomocnictwa z chwilą, kiedy przestają pełnić funkcje nauczycielskie w danym okręgu.

Art. 33. Kolegje wyborcze prócz członków czynnych wybierają po jednym zastępcy, który wchodzi do Rady Szkolnej Okręgowej w razie ustąpienia członka czynnego.

Protokuły wyborcze są przysłane do Departamentu W. R. i O. P. w dniu następnym po dokonanych wyborach.

Zaskarżenia na prawidłowość wyborów mogą być wnoszone do Departamentu W. R. i O. P. najpóźniej w przeciągu dni 7 licząc od dnia następnego po dokonaniu wyborów.

Członkowie Rady rozpocząć mogą pełnienie swych obowiązków po otrzymaniu zawiadomienia Departamentu W. R. i O. P. o zatwierdzeniu wyborów

Członkowie ustępujący pełnią swe obowiązki do czasu zatwierdzenia ich następców przez Dyrektora Departamentu W. R. i O. P.

Art. 34. Do obowiązków Rady Szkolnej Okręgowej wogóle należy:

I. roztaczanie nadzoru nad szkolnictwem elementarnem, publicznem i prywatnem;

II. wyjednywanie środków na potrzeby szkolne i oświatowe oraz zarządzanie funduszami swego okręgu;

III. sprawowanie władzy zwierzchniej nad Dozorami Szkolnemi w gminach i Opiekami Szkolnemi;

IV. badanie potrzeb szkolnych i oświatowo-kulturalnych swego okręgu i współdziałanie z Inspektorem Okręgowym i Dozorami Szkolnymi w sprawie czynienia zadość tym potrzebom.

W szczególności zaś do niej należy:

1. roztaczanie nadzoru nad elementarnemi szkołami publicznemi i prywatnemi, z wyjątkiem szkół ćwiczeń przy seminarjach nauczycielskich, zapomocą wizytacji szkół przez delegowanych członków Rady, bez prawa jednak przeegzaminowania uczniów i czynienia uwag nauczycielom; nie mogą być do wizytowania delegowani nauczyciele czynni;
2. sprawowanie władzy zwierzchniej nad Dozorami Szkolnymi; mianowanie przepisanej liczby członków Dozoru, zatwierdzanie wyborów i rozwiązywanie Dozorów Szkolnych w razie, gdyby Dozór nie spełniał swych obowiązków lub działalność jego była niezgodną z niniejszą ustawą;
3. decydowanie zgodnie z instrukcjami Dyrektora Departamentu W. R. i O. P. w sprawie projektów sieci szkolnych, sporządzanych przez Dozory Szkolne w gminach;
4. decydowanie wniosków w sprawie otwierania szkół poszczególnych;
5. wydawanie koncesyj na otwieranie szkół elementarnych prywatnych;
6. wydawanie opinji o wnioskach Dozorów Szkolnych w sprawie zwijania szkół istniejących lub zamiany tych źródeł dochodowych, z których poszczególne szkoły korzystają;
7. ogłaszanie w przepisanym terminie konkursów na wakujące stanowiska nauczycielskie, wybór kandydatów z możliwym uwzględnieniem życzeń Dozorów i Opiek Szkolnych i przedstawianie kandydatów Inspektorowi do zatwierdzenia;
8. udział w urzędzie dyscyplinarnym do spraw służbowych nauczycieli, którego kompetencje określi oddzielna ustawa;
9. współdziałanie z Inspektorem kręgowym w sprawie dalszego kształcenia nauczycieli szkół elementarnych (urządzanie kursów wakacyjnych uzupełniających, konferencyj nauczycielskich itp.);
10. wydawanie stypendjów na dalsze studja dla nauczycieli szkół elementarnych, subwencjonowanie bibljotek okręgowych dla nauczycieli, tworzenie muzeów pedagogicznych i opieka nad nimi, ułatwianie nabywania podręczników, pomocy naukowych, materjałów piśmiennych, książek do bibljotek szkolnych, ksiąg i druków szkolnych;
11. roztaczanie nadzoru nad gospodarką szkolną gmin, rozpatrywanie sprawozdań Dozorów gminnych i kontrola nad wykonaniem gminnych budżetów szkolnych;

12. zarządzanie funduszami, przeznaczonymi na cele szkolne okręgu; opieka nad majątkiem szkolnym okręgu i fundacjami szkolnemi, o ile czynności te nie zostały zastrzeżone innym władzom;
13. występowanie z wnioskami do Departamentu W. R. i O. P. w sprawach szkolnych i oświatowo-kulturalnych, udzielanie wyjaśnień i opinij na jego żądanie, składanie rocznych sprawozdań Departamentowi;
14. rozpatrywanie wszelkich wniosków, napływających do Rady;
15. określanie norm, podług których Dozory Szkolne gmin:

1) zaopatrują nauczycieli w opał, 2) — szkoły w opał, oświetlenie i materjały piśmienne, 3) pokrywają koszty usługi i utrzymania czystości w szkołach;

16. opieka i nadzór nad budownictwem szkolnym i higjeną szkolną.

Art. 35. Członkowie Rady Szkolnej Okręgowej pełnią swe obowiązki bezpłatnie z wyjątkiem sekretarza, który może pobierać wynagrodzenie.

Art. 36. Rada wybiera przewodniczącego i zastępcę na trzy lata. Na stanowiska te nie mogą być wybierani członkowie Rady, którzy zajmują urzędy płatne w szkolnictwie, utrzymywanym lub subsydjowanym przez organy samorządu miejscowego.

Art. 37. Rada Szkolna Okręgowa może zapraszać na posiedzenia rzeczoznawców z poza Rady; mają oni głos doradczy.

Art. 38. Posiedzenia Rady Szkolnej Okręgowej odbywają się przynajmniej raz na miesiąc.

Nadzwyczajne posiedzenia mogą być zwoływane przez przewodniczącego według uznania, na żądanie Inspektora Okręgowego lub na wniosek dwuch członków Rady — w przeciągu dni 7. Do stanowienia uchwał prawomocnych potrzebna jest obecność Inspektora Okręgowego lub jego zastępcy i zwykłej większości członków Rady. Wszystkie sprawy są rozstrzygane większością głosów obecnych członków Rady. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Inspektor Okręgowy i Komisarz Państwowy mają prawo zabierania głosu poza koleją zapisanych mówców.

Nie może brać udziału w obradach i głosowaniu członek Rady nad sprawami, które w jakikolwiek sposób związane są z jego osobistymi interesami lub interesami jego krewnych i powinowatych.

Art. 39. Nad zgodnością uchwał Rady z obowiązującemi ustawami czuwa Inspektor Okręgowy. W razie sprzeczności między powziętą przez Radę uchwałą a ustawą Inspektor

wstrzymuje wykonanie uchwały. W kwestjach spornych Rada Szkolna Okręgowa może odwołać się do Dyrektora Departamentu W. R. i O. P.

Art. 40. Wszelkie zażalenia przeciwko rozporządzeniom i orzeczeniom Rady Szkolnej Okręgowej rozstrzyga Dyrektor Departamentu W. R. i O. P.

Zażalenia wnoszą się w przeciągu dni 7, licząc od dnia następnego po dniu doręczenia lub opublikowania.

Art. 41. Rada Szkolna Okręgowa według uznania może wyłaniać Wydział Wykonawczy:

a) z przewodniczącego lub zastępcy,
b) z jednego członka Rady Szkolnej Okręgowej,
c) z sekretarza Rady.

Art. 42. Rada Szkolna Okręgowa układa regulamin swej wewnętrznej działalności, określa w granicach niniejszej ustawy kompetencje Wydziału Wykonawczego i komunikuje swe postanowienia w tym względzie Dyrektorowi Departamentu W. R. i O. P.

Art. 43. Rada za zgodą przewodniczącego może powierzać wykonanie pewnych uchwał osobnemu delegatowi lub delegatom.

Art. 44. Rada może tworzyć komisje, do których wchodzić mogą prócz członków Rady Szkolnej Okręgowej osoby do niej nie należące. Przewodniczącym komisji winien był członek Rady.

Art. 45. Członkowie Rady Szkolnej Okręgowej, nie przybywający na posiedzenie, winni usprawiedliwić swoją nieobecność.

Członkowie Rady, nie przybywający bez usprawiedliwienia na trzy posiedzenia kolejne, otrzymuje wezwanie specjalne i w razie ponownego nieprzybycia będzie uważany za ustępującego z Rady. Na miejsce jego wchodzi zastępca.

Art. 46. Władzę zwierzchnią nad działalnością Rad Szkolnych Okręgowych sprawuje Dyrektor Departamentu W. R. i O. P.

Dyrektorowi Departamentu przysługuje prawo rozwiązania Rady Szkolnej Okręgowej w razie, gdyby Rada nie spełniała swych obowiązków lub działalność jej była niezgodną z niniejszą ustawą.

ROZDZIAŁ II.

O dozorze szkolnym w gminach.

Art. 47. Każda gmina wiejska i miejska, względnie większa miejscowość, chociażby nie stanowiła odrębnej gminy (art. 12), tworzy terytorjalną jednostkę szkolną z osobnym Dozorem Szkolnym.

Art. 48. W miastach, tworzących samodzielne okręgi szkolne, funkcje Dozorów pełnią Rady Szkolne Okręgowe.

Art. 49. Dozór Szkolny gmin wiejskich i osad, tworzących samodzielne gminy lub z gmin wyłączonych, składa się:

a) z członków z wyborów:

1) z jednego członka rady gminnej, przez radę delegowanego;

2) z jednego mieszkańca gminy, wybranego przez zebranie gminne;

3) z jednego przedstawiciela (lki) zawodu nauczycielskiego, wybranego (ej) przez ogół nauczycielstwa szkół publicznych gminy;

b) z członków z mianowania:

1) z osób duchownych: reprezentanta kościoła rz.-katolickiego i reprezentantów innych wyznań, o ile dane wyznanie liczy w gminie więcej niż 2% ogółu ludności gminy; reprezentantów wyznań powołuje Rada Szkolna Okręgowa po porozumieniu się z władzą kościoła rz.-katolickiego, wzgl. zwierzchnością gmin wyznaniowych;

2) z jednego mieszkańca gminy, mianowanego przez Radę Szkolną Okręgową;

3) z jednego przedstawiciela (lki) zawodu nauczycielskiego szkół elementarnych publicznych, powołanego przez Radę Szkolną Okręgową.

W gminach, w których osada została przez Departament W. R. i O. P. w odrębną jednostkę szkolną wyłączona, w wyborze delegatów do Dozoru (p. a-2) biorą udział członkowie zebrania gminnego, zamieszkujący odpowiednią część gminy (osadę i okoliczne wsie, do danej gminy wchodzące).

Art. 50. Dozór szkolny gmin miejskich, liczących mniej niż dwanaście tysięcy ludności, składa się:

a) z członków z wyborów:

1) z delegowanego członka magistratu;

2) z dwuch przedstawicieli, wybranych przez radę miejską, przyczem jeden przynajmniej winien być członkiem rady;

3) z przedstawiciela (lki) zawodu nauczycielskiego, wybranego (ej) przez konferencję nauczycieli szkół miejskich;

4) z przedstawiciela (lki) szkoły średniej lub seminarjum nauczycielskiego, wybranego (ej) na jednym z pierwszych posiedzeń Dozoru Szkolnego; o ile seminarjum i szkół średnich niema, wchodzi kierownik (czka) szkoły wieloklasowej miejskiej, wybrany (a) przez Dozór Szkolny na jednym z pierwszych posiedzeń;

b) z członków z mianowania:

1) z osób duchownych: reprezentanta kościoła rz.-katolickiego i reprezentantów innych wyznań, o ile dane wyznanie liczy w gminie więcej niż 2% ogółu ludności gminy; reprezentantów wyznań powołuje Rada Szkolna Okręgowa po porozumieniu się z władzą kościoła rz.-katolickiego, wzgl. zwierzchnością gmin wyznaniowych;

2) z jednego obywatela miasta, mianowanego przez Radę Szkolną Okręgową;

c) z członka z urzędu: z lekarza miejskiego, względnie szkolnego.

Art. 51. Dozór Szkolny gmin miejskich, liczących więcej niż dwadzieścia tysięcy ludności, składa się:

a) z członków z wyborów:

1) z delegowanego członka magistratu;

2) z trzech delegatów, wybranych przez radę miejską, przyczem jeden przynajmniej winien być członkiem rady;

3) z przedstawiciela (lki) zawodu nauczycielskiego, wybranego (ej) przez konferencję nauczycieli szkół miejskich;

4) z kierownika (czki) szkoły średniej, wybranego (ej) przez Dozór Szkolny na jednym z pierwszych posiedzeń Dozoru;

5) z kierownika (czki) seminarjum nauczycielskiego, wybranego (ej) na jednym z pierwszych posiedzeń Dozoru; jeżeli seminarjum niema, wchodzi kierownik (czka) szkoły elementarnej miejskiej wielooddziałowej, wybrany (a) przez Dozór na jednym z pierwszych posiedzień;

b) z członków z mianowania:

1) z osób duchownych i t. d. jak w p. b—1 art. 49;

2) z obywatela miasta, mianowanego przez Radę Szkolną Okręgową;

c) z członka z urzędu: z lekarza miejskiego, wzgl. szkolnego.

Art. 52. Mandaty członków Dozoru trwają: członków z mianowania i reprezentantów nauczycielstwa — trzy lata, delegatów rady gminnej i miejskiej — tak długo, jak długo trwają mandaty do rady miejskiej i gminnej.

Przedstawiciele zawodu nauczycielskiego tracą pełnomocnictwa z chwilą, kiedy przestają pełnić funkcje nauczycielskie w danym okręgu.

Art. 53. Kolegja wyborcze prócz członków czynnych wybierają po jednym zastępcy, który wchodzi do Dozoru Szkolnego w razie ustąpienia członka czynnego.

Protokuły wyborcze są przesyłane Radom Szkolnym Okręgowym w dniu następnym po dokonanych wyborach. Zaskarżenia na prawidłowość wyborów mogą być wnoszone do Rad Szkolnych Okręgowych najpóźniej w przeciągu 7 dni, licząc od dnia następnego po dokonaniu wyborów.

Członkowie Dozoru Szkolnego rozpocząć mogą pełnienie swych obowiązków po otrzymaniu zawiadomienia Rady Szkolnej Okręgowej o zatwierdzeniu wyborów.

Członkowie ustępujący pełnią swe obowiązki do czasu zatwierdzenia ich następców przez Radę Szkolną Okręgową.

Art. 54. Do obowiązków Dozoru Szkolnego wogóle należy:

I. praca nad rozwojem szkolnictwa elementarnego w gminie;

II. nadzór nad szkolnictwem elementarnym, zakładami wychowawczymi gminy i działalnością Opiek Szkolnych;

III. układanie projektów i wykonywanie budżetów szkolnych.

W szczególności zaś:

1) opinjowanie o projektach budżetów szkolnych magistratu lub rady gminnej, względnie układanie budżetów, o ile to Dozorowi Szkolnemu przez organy samorządu przekazanym zostało;
2) dokonywanie zgodnie z budżetem odpowiednich wydatków szkolnych gminy; prowadzenie dokładnych rachunków i przedstawianie sprawozdań finansowych radzie gminnej względnie magistratowi, o ile czynności te zostaną przekazane Dozorowi przez organy samorządu;
3) zarząd działem gospodarczym (rzeczowym) szkolnictwa gminnego (art. 20 nin. ustawy), o ile czynności te zostaną przekazane Dozorowi przez organy samorządu; opieka nad higjeną szkolną;
4) przedkładanie wniosków w sprawie zakładania szkół nowych i wykonywanie zgodnie z decyzją Rady Szkolnej Okręgowej i Inspektora Okręgowego;
5) opracowywanie projektu sieci szkolnej w gminie;
6) przedstawianie Radzie Szkolnej Okręgowej wniosków w sprawie ewentualnego przeniesienia i zwinięcia szkół istniejących lub zamiany źródeł, skąd płyną fundusze na utrzymanie szkół danych (art. 16 ustawy);
7) roztaczanie nadzoru nad szkołami elementarnymi, publicznymi i prywatnymi w gminie za pośrednictwem dwuch wybranych ze swego grona delegatów, którzy mo-

gą wizytować szkoły bez prawa jednak przeegzaminowywania uczniów i czynienia uwag nauczycielom; delegowanymi być nie mogą nauczyciele czynni w gminie;

8) mianowanie Głównych Opiekunów w Opiekach Szkolnych oraz mianowanie członków Opiek w wypadkach, przewidzianych w art. 70 niniejszej ustawy;
9) decydowanie w sprawie tworzenia dla dwu lub większej liczby szkół jednej Opieki;
10) rozwiązywanie Opiek Szkolnych w razie niespełniania przez Opieki obowiązków lub działalności niezgodnej z niniejszą ustawą;
11) przedstawianie Radzie Szkolnej Okręgowej życzeń w sprawie kandydatów na stanowiska nauczycielskie;
12) wnoszenie zażaleń na personel nauczycielski do Inspektora Okręgowego;
13) troska o byt materjalny nauczycieli;
14) wydawanie z niezwłocznym zawiadomieniem Inspektora Okręgowego nauczycielom urlopów na termin, nie dłuższy niż 7 dni, o ile Inspektor Okręgowy jest nieobecny lub dana miejscowość nie jest jego siedzibą;
15) prowadzenie statystyki dzieci w wieku szkolnym, o ile czynność ta została przekazana Dozorowi przez organy samorządu;
16) przestrzeganie i wykonywanie przepisów prawnych o obowiązku szkolnym;
17) rozpatrywanie wszelkich wniosków, wpływających do Dozoru;
18) wykonywanie wszystkiego, co na mocy ustaw i rozporządzeń wyższych władz szkolnych Dozorowi Szkolnemu poruczonym zostało, podawanie wyjaśnień, opinji i wniosków w sprawach szkolnych i oświatowo-kulturalnych do władz wyższych, składanie sprawozdań ze swej działalności radzie gminnej, względnie magistratowi oraz Radzie Szkolnej Okręgowej.

Art. 55. Członkowie Dozoru Szkolnego pełnią swe obowiązki bezpłatnie z wyjątkiem sekretarza, który może pobierać wynagrodzenie.

Art. 56. Dozór Szkolny gminy wybiera przewodniczącego i zastępcę. Nie mogą pełnić tych obowiązków czynni nauczyciele w szkołach publicznych gminy.

Art. 57. Dozór Szkolny gminy może powoływać z poza grona swego rzeczoznawców z głosem doradczym.

Art. 58. Posiedzenia odbywają się w miarę potrzeby, przynajmniej jednak raz na miesiąc.

Posiedzenia nadzwyczajne zwołuje przewodniczący według uznania; obowiązany jest jednak zwołać na żądanie magistratu, względnie rady gminnej, przewodniczącego Rady Szkolnej Okręgowej i Inspektora Okręgowego w ciągu doby; na wniosek dwuch członków Dozoru — nie później, jak w przeciągu dni siedmiu.

Art. 59. Na posiedzeniach Dozoru mogą być obecni przewodniczący lub delegat Rady Szkolnej Okręgowej i Inspektor Okręgowy bez głosu czynnego z prawem jednak zabierania głosu poza koleją.

Art. 60. Do stanowienia uchwał niezbędną jest obecność większości członków Dozoru. Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

Nie mogą brać udziału w obradach i głosowaniu członkowie Dozoru Szkolnego, jeżeli omawiana sprawa jest związana z ich interesami osobistymi, interesami ich krewnych lub powinowatych.

Art. 61. Wszelkie zażalenia przeciwko uchwałom i zarządzeniom Dozorów Szkolnych rozstrzyga w pierwszej instancji Rada Szkolna Okręgowa. Zażalenia mogą być wnoszone w przeciągu 7 dni, licząc od dnia następnego po powzięciu uchwały, ogłoszeniu zarządzenia lub doręczeniu zawiadomienia.

Art. 62. Organem wykonawczym Dozoru Szkolnego jest przewodniczący. Do pomocy przewodniczącemu może Dozór powoływać z pośród swych członków skarbnika i sekretarza.

Art. 63. Członkowie Dozoru Szkolnego, nie przybywający na posiedzenie, winni usprawiedliwić swoją nieobecność. Członek Dozoru, nie przybywający bez usprawiedliwienia na trzy posiedzenia kolejne, otrzymuje wezwanie specjalne i w razie ponownego nieprzybycia, usuwa się tym samym ze składu Dozoru Szkolnego; na miejsce jego wchodzi zastępca.

Art. 64. Rozwiązanie Dozoru Szkolnego może nastąpić na mocy uchwały Rady Szkolnej Okręgowej po zatwierdzeniu przez Dyrektora Depertamentu W. R. i O. P.

ROZDZIAŁ III.

O opiece szkolnej.

Art. 65. Opiekę bezpośrednią nad każdą elementarną szkołą publiczną sprawuje Opieka Szkolna.

Art. 66. Opieka może być dla każdej szkoły osobna lub też jedna dla dwu lub kilku szkół jednej wsi, osady czy miasta, zależnie od decyzji Dozoru Szkolnego.

Art. 67. Opieka Szkolna dla jednej szkoły składa się:

1) z Opiekuna Głównego, mianowanego przez Dozór Szkolny gminy z pośród mieszkańców wsi, osady czy miasta (w miarę możności z grona rodziców dzieci, uczęszczających do szkoły);
2) z jednego lub dwu mieszkańców wsi czy osady, wybranych przez zebranie gromadzkie, w miastach zaś przez rodziców dzieci, uczęszczających do szkoły;
3) z osoby duchownej, wykładającej religję w danej szkole;
4) z kierownika szkoły.

Opieka dla dwu lub większej liczby szkół jednej wsi, osady czy miasta składać się może:

1) z Opiekuna Głównego, mianowanego przez Dozór Szkolny (jak wyżej);
2) z dwu lub trzech mieszkańców wsi czy osady, wybranych przez zebranie gromadzkie, w miastach zaś przez rodziców dzieci, do szkół uczęszczających;
3) z osoby duchownej, wykładającej religję w jednej ze szkół; jeżeli jest kilku wykładających religję jednego wyznania — wchodzi do Opieki duchowny, najstarszy wiekiem;
4) z kierowników szkół, posiadających jedną Opiekę;
5) z jednego nauczyciela, wybranego przez ogół nauczycieli danych szkół wsi czy osady, w miastach zaś przez ogół nauczycieli szkół, które posiadają jedną Opiekę.

Wszyscy nauczyciele (lki) szkół miejscowych mają prawo brania udziału w posiedzeniach Opieki Szkolnej z głosem doradczym.

Art. 68. Mandaty członków Opieki trwają trzy lata.

Art. 69. Kolegja wyborcze prócz członków czynnych wybierają po jednym zastępcy, który wchodzi do Opieki w razie ustąpienia członka czynnego.

Protokuły wyborcze w dniu następnym po dokonanych wyborach są przesyłane Dozorom Szkolnym.

Zaskarżenia na prawidłowość wyborów mogą być wnoszone do Dozoru Szkolnego w przeciągu dni 7, licząc od dnia następnego po dokonaniu wyborów.

Członkowie Opieki rozpocząć mogą pełnienie swych obowiązków po otrzymaniu zawiadomienia Dozoru Szkolnego o zatwierdzeniu wyborów.

Członkowie ustępujący pełnią swe obowiązki do chwili zatwierdzenia ich następców przez Dozór Szkolny.

Art. 70. W razie, gdyby zebranie gromadzkie lub zebranie rodziców zwlekało z obiorem członków Opieki pomimo wy-

znaczenia przez Dozór Gminny drugiego terminu wyborów, Dozór mianuje bezpośrednio członków Opieki.

Art. 71. Do obowiązków Opieki Szkolnej wogóle należy:

I. staranie o dobro i rozwój szkoły pod względem gospodarczym;

II. opieka nad młodzieżą w szkole i poza szkołą;

III. stosunki z rodzicami we wszelkich sprawach, związanych z dobrem dzieci i szkoły.

W szczególności zaś:

1) starania o rozwój szkoły;
2) nadzór nad majątkiem szkoły,
3) układanie preliminarza wydatków gospodarczych szkoły;
4) rozporządzanię funduszami, asygnowanymi Opiece przez gminę;
5) kontrola sum, asygnowanych nauczycielowi na potrzeby bieżące szkoły;
6) przedstawianie Radzie Szkolnej Okręgowej za pośrednictwem Dozoru Szkolnego życzeń w sprawie kandydatów na stanowiska nauczycielskie;
7) współdziałanie z Dozorem Szkolnym gminy w sprawie dostarczania szkole odpowiednich budynków, sprzętów szkolnych i utrzymania ich w dobrym stanie;
8) prowadzenie rachunkowości danej (ych) szkoły (szkół);
9) opieka higjeniczno-sanitarna nad szkołą i dziećmi;
10) wywieranie wpływu na rodziców w sprawie regularnego posyłania dzieci do szkoły i czuwanie nad spełnianiem obowiązku szkolnego;
11) urządzanie zebrań rodzicielskich;
12) roztaczanie nadzoru nad szkołą za pośrednictwem Głównego Opiekuna, który ma prawo bywania w szkole podczas zajęć bez prawa jednak przeegzaminowywania dzieci i czynienia uwag nauczycielowi;
13) zawiadamianie Dozoru Szkolnego gminy o wszystkiem, co pod względem materjalnym lub moralnym wpływa ujemnie na szkołę, a czego Opieka Szkolna usunąć nie może;
14) roztaczanie opieki pozaszkolnej nad młodzieżą, współdziałanie z nauczycielstwem w urządzaniu uroczystości szkolnych, wieczornic, obchodów, wycieczek;
15) roztaczanie w razie potrzeby opieki nad niezamożną młodzieżą, nad kształceniem sierot;
16) starania o dostarczanie podwód dla dzieci z miejscowości bardziej odległych;
17) roztaczanie opieki nad nauczycielem w razie jego choroby, o ile nie posiada opieki rodzinnej;

18) składanie wyjaśnień, opinji i wniosków do władz wyższych oraz sprawozdań Dozorowi Szkolnemu gminy i Inspektorowi Okręgowemu.

Art. 72. Przewodniczący w Opiece Szkolnej Opiekun Główny zwołuje zwyczajne i nadzwyczajne posiedzenia.

Art. 73. Posiedzenia odbywają się w miarę potrzeby.

Art. 74. Opieka pełni swe obowiązki bezpłatnie.

Art. 75. Nauczyciele nie biorą udziału w posiedzeniach Opieki wówczas, kiedy są omawiane sprawy, w których osobiście są zainteresowani.

Art. 76. Wykonywanie zarządzeń Opieki należy do Opiekuna Głównego.

Art. 77. Rozwiązanie Opieki Szkolnej może nastąpić na mocy uchwały Dozoru Szkolnego po zatwierdzeniu przez Radę Szkolną Okręgową.

III. Ustawy i najważniejsze rozporządzenia w dziedzinie szkolnictwa powszechnego.

1. DEKRET
o obowiązku szkolnym.[1]

I. O obowiązku szkolnym w ogólności.

Art. 1. Wykształcenie w zakresie szkoły powszechnej jest obowiązkowe dla wszystkich dzieci w wieku szkolnym.

Art. 2. Szkoły powszechne będą tworzone w takiej liczbie, aby wszystkie dzieci w wieku szkolnym mogły korzystać z nauki.

Art. 3. W każdej miejscowości, w której liczba dzieci w wieku od lat 7 do 14 włącznie wynosi w ciągu po sobie następujących 3 lat conajmniej 40, gmina jest obowiązana założyć szkołę powszechną.

Art. 4. Jeżeli w danej miejscowości niema 40 dzieci w wieku od lat 7 do lat 14, w takim razie łączy się ona w celu założenia osobnej szkoły z sąsiednią miejscowością względnie z sąsiedniemi miejscowościami tej samej gminy tak, aby liczba dzieci w połączonych miejscowościach wynosiła conajmniej 40. Utworzony w ten sposób rewir szkolny nie może mieć więcej jak 3 kilometry w promieniu. Rewiry szkolne tworzone będą przez Radę Szkolną Okręgową na wniosek Inspektora po wysłuchaniu opinji Dozoru Szkolnego.

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1919 r. Nr. 2, poz. 2.

Art. 5. Wniosek o przymusowe założenie szkoły stawia Dozór Szkolny lub Inspektor szkolny okręgowy. Jeżeli wniosek Dozoru względnie Inspektora zostanie zatwierdzony przez Radę Szkolną Okręgową, nie istnieje przeciw niemu żaden środek prawny.

Art. 6. W razie niezatwierdzenia wniosku Dozoru Szkolnego, względnie Inspektora szkolnego okręgowego, o przymusowe założenie szkoły, służy Dozorowi względnie Inspektorowi odwołanie się do Ministra W. R. i O. P.

Art. 7. Wykonanie zatwierdzonych wniosków w sprawie przymusowego zakładania szkół powszechnych należy do Dozorów Szkolnych. Gmina dostarcza Dozorowi Szkolnemu środków pieniężnych na potrzeby rzeczowe szkoły.

II. O wieku szkolnym.

Art. 8. Szkoła powszechna obejmuje siedem lat nauczania. Do czasu jednak zorganizowania we wszystkich miejscowościach pełnych, siedmioletnich szkół powszechnych przejściowo utrzymane są i tworzone będą szkoły powszechne z czteroletnią nauką codzienną i z obowiązkową nauką uzupełniającą trzyletnią lub szkoły powszechne z nauką codzienną pięcioletnią i z obowiązkową nauką uzupełniającą dwuletnią.

Art. 9. Jeśli w danej szkole powszechnej nauka codzienna trwa krócej, niż lat 7, a dziecko w tym krótszym czasie nie uzyska pomyślnego świadectwa z ukończenia szkoły, obowiązek uczęszczania do szkoły na naukę codzienną przedłuża się aż do pomyślnego ukończenia szkoły, lecz nie może trwać dłużej, niż do końca tego roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 14 rok życia.

Art. 10. Wiek szkolny dziecka rozpoczyna się 1 września tego roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 7 lat życia.

Art. 11. Nie wolno przyjmować do szkoły dzieci, które nie osiągnęły wieku szkolnego.

III. O metryce szkolnej.

Art. 12. Dla kontroli, które dzieci znajdują się w wieku szkolnym, prowadzi się odpowiednie spisy dzieci, czyli t. zw. metryki szkolne, na zasadzie zatwierdzonej przez Ministra W. R. i O. P. instrukcji.

Art. 13. Prowadzenie metryki szkolnej należy do Opieki Szkolnej.

Art. 14. Miejscowości, w których jest więcej Opiek Szkolnych, dzieli Dozór Szkolny w ten sposób na części terytorjalne, aby przy sporządzaniu metryki szkolnej żadna Opieka

nie miała wątpliwości, które dzieci winna umieścić w swojej metryce szkolnej.

Art. 15. Metryka szkolna winna zawierać spis wszystkich dzieci w wieku szkolnym, zamieszkałych w tym obszarze, nad którym rozciąga się działalność Opieki Szkolnej.

Art. 16. Opieki Szkolne zwracają się w maju każdego roku do wójta lub do magistratu, względnie do organów, sprawujących obowiązki policji miejscowej, o dostarczenie wykazu dzieci w wieku szkolnym.

Art. 17. Na podstawie danych, uzyskanych w sposób, przewidziany w art. poprzednim, sporządza Opieka metrykę szkolną i przesyła ją w odpisie kierownictwu szkoły, najpóźniej dnia 1 sierpnia każdego roku.

IV. O zapisach dzieci do szkoły.

Art. 18. Zapisy dzieci do szkoły winny być ukończone z końcem sierpnia.

Art. 19. Niezwłocznie po ukończeniu zapisów opiekun główny wraz z kierownikiem szkoły bada na podstawie metryki szkolnej, czy wszystkie dzieci, obowiązane do nauki, zostały do szkoły zapisane.

Art. 20. Gdyby się okazało, że nie wszystkie dzieci, obowiązane do nauki, zostały zapisane, Opieka Szkolna zapisuje z urzędu stosowną liczbę dalszych dzieci i zawiadamia o tem ich rodziców, względnie opiekunów.

Art. 21. Instrukcja Ministra W. R. i O. P. określi liczbę dzieci, które ze względu na pojemność izby szkolnej można przyjąć do szkoły.

Art. 22. Dzieci, zapisane do szkoły dobrowolnie lub z urzędu, są obowiązane do regularnego uczęszczania do szkoły od początku września do końca czerwca.

V. O przerwach w nauce szkolnej.

Art. 23. Oprócz ferji, określonych przez Ministra W. R. i O. P., Opieka Szkolna jest uprawniona do ustanawiania każdego roku przerw w nauce szkolnej dla ważnych robót polnych; raz w jesieni, drugi na wiosnę. Każda z tych przerw, podzielona ewentualnie na części z powodu niepogody lub innych uzasadnionych przyczyn, może trwać razem najwyżej 14 dni.

Art. 24. W miesiącach, w których jest pożądana pomoc dzieci szkolnych przy robotach w polu, jest Opieka uprawniona w ten sposób wyznaczyć porę dnia, w której nauka szkolna ma się odbywać, aby dzieciom tę pracę w polu ułatwić. Nie może jednak Opieka Szkolna skracać przez to ilości godzin codziennej nauki.

VI. O wykazach dzieci, opuszczających naukę szkolną.

Art. 25. Z końcem każdego miesiąca winien kierownik szkoły przedłożyć Dozorowi Szkolnemu, a w miastach, tworzących samodzielne okręgi szkolne, odnośnym Opiekom Szkolnym wykaz tych dzieci, które bez usprawiedliwionej przyczyny opuściły naukę szkolną, z podaniem przy każdem dziecku liczby opuszczonych dni szkolnych.

Art. 26. Gdy dziecko opuszcza naukę po raz pierwszy, w takim razie kierownik, jeśli uzna to za stosowne, może, nie pomieszczając nazwiska jego w wykazie, wzmiankowanym w art. poprzednim, podać je do wiadomości Opiece Szkolnej z prośbą o wywarcie wpływu na rodziców, względnie opiekunów, by posyłali dziecko do szkoły regularnie, oraz o ostrzeżenie ich, że zostaną podjęte środki przymusowe, jeżeli nieobecność dzieci w szkole powtórzy się.

Art. 27. Uzasadnionemi powodami nieobecności dziecka na nauce szkolnej są: choroba dziecka, śmierć członka rodziny, choroba zakaźna w domu, nadzwyczajna przeszkoda w komunikacji i inne powody, które przez nauczyciela za ważne zostaną uznane.

VII. O wypełnieniu obowiązku szkolnego.

Art. 28. Przepisom o obowiązku szkolnym można uczynić zadość:

a) w publicznych szkołach powszechnych;
b) w innych szkołach wszelkiego typu, o ile zakres wiadomości, w nich udzielanych, nie jest niższy, niż w publicznych szkołach powszechnych;
c) w domu.

Art. 29. W wypadkach pobierania nauki w prywatnych szkołach bez prawa publiczności lub w domu Inspektor Szkolny może zarządzić egzamin, celem przekonania się, czy dzieci osiągają wykształcenie, przepisane dla publicznej szkoły powszechnej w danej miejscowości. Jeżeli wynik zarządzonego egzaminu jest ujemny, Inspektor może z urzędu zapisać dziecko do publicznej szkoły powszechnej w danej miejscowości.

Art. 30. Uznanie prywatnej szkoły zawodowej za zakład, czyniący zadość obowiązkowi szkolnemu, następować będzie z decyzji Rady Szkolnej Okręgowej, na prośbę zarządu zainteresowanej szkoły, po wysłuchaniu opinji Inspektora szkolnego okręgowego. Decyzja Rady może ulec zaskarżeniu do Ministra W. R. i O. P. przez Inspektora lub przez zarząd szkoły w terminie miesięcznym.

Art. 31. Rodzice lub opiekunowie, chcący kształcić dzieci, będące w wieku szkolnym, nie w publicznej szkole po-

wszechnej, lecz w innym zakładzie naukowym lub w domu, są obowiązani przed końcem sierpnia zawiadomić o tem właściwą Opiekę Szkolną.

VIII. O zwolnieniu od obowiązku szkolnego lub jego odroczeniu.

Art. 32. Od obowiązku szkolnego mogą być uwolnione dzieci chore fizycznie (szczególnie na gruźlicę otwartą) lub umysłowo oraz dzieci niedorozwinięte, o ile ułomności ich, stwierdzone przez lekarza szkolnego, względnie powiatowego, wyłączają je od pobierania nauki w szkole powszechnej. Jeśli w danej miejscowości istnieje zakład dla kształcenia chorych, kalek, ciemnych, głuchoniemych i niedorozwiniętych, obowiązek szkolny rozciąga się i na tę kategorję dzieci.

Art. 33. Dzieci, których mieszkanie jest więcej niż o 3 klm. odległe od szkoły, jakoteż dzieci, których mieszkanie oddzielone jest od szkoły przeszkodą naturalną, są wolne od obowiązku szkolnego.

Art. 34. Dzieci słabowite i wątłe, na mocy orzeczenia lekarza szkolnego, względnie powiatowego, mogą uzyskać odroczenie obowiązku szkolnego na rok i dłużej.

Art. 35. O zwolnieniu od obowiązku szkolnego, względnie odroczeniu tegoż obowiązku, w myśl art. 32, 33 i 34 orzekają Dozory Szkolne, a w miastach, tworzących samodzielne okręgi szkolne — Rady Szkolne Okręgowe miejskie.

IX. O kontroli nad spełnianiem obowiązku szkolnego.

Art. 36. W każdej szkole prowadzony będzie rejestr, przeznaczony do codziennego zapisywania przez nauczyciela dzieci nieobecnych.

Art. 37. Opiekun główny jest obowiązany zwiedzać szkołę celem sprawdzania, czy dzieci czynią zadość obowiązkowi szkolnemu.

Art. 38. Opiekun główny jest uprawniony do sprawdzania w domu dziecka przyczyny nieobecności w szkole oraz do wzywania i upominania rodziców, niedbających o regularne uczęszczanie swych dzieci do szkoły, aby przestrzegali obowiązku szkolnego i do wyjaśniania rodzicom skutków zaniedbywania obowiązku szkolnego.

Art. 39. Uprawnienia i obowiązki opiekuna głównego, wymienione w art. 37 i 38, przysługują również członkom Dozoru Szkolnego, a w miastach, tworzących samodzielne okręgi szkolne, członkom Rady Szkolnej Okręgowej miejskiej, przez tenże Dozór, względnie Radę Szkolną Okręgową, do kontroli nad spełnianiem obowiązku szkolnego delegowanym.

X. O karach za niedopełnienie obowiązku szkolnego.

Art. 40. Odpowiedzialność za dopełnienie obowiązku szkolnego ponosi ojciec dziecka, a jeżeli ojciec nie żyje lub władzy rodzicielskiej nie sprawuje, to matka. Jeżeli oboje rodzice nie żyją lub władzy rodzicielskiej nie sprawują, odpowiedzialny jest opiekun.

Art. 41. Kto ukrywa dziecko przed zapisaniem do szkoły lub usiłuje przez wybiegi uwolnić je od uczęszczania do szkoły, ulega karze aresztu do 5 dni lub grzywnie do 100 marek polskich (150 koron) z zamianą w razie nieściągalności na karę aresztu do 5 dni.

Art. 42. Kto bez uzasadnionych powodów nie posyła dziecka do szkoły, ulega każdorazowo karze aresztu do 2 dni lub grzywnie do 40 marek polskich (60 koron) z zamianą w razie nieściągalności na karę aresztu do 2 dni.

Art. 43. Kary, przewidziane w art. 41 i 42, wymierza Dozór Szkolny po wysłuchaniu osób zainteresowanych, o ile te przybędą. Nieusprawiedliwione nieprzybycie stron nie przeszkadza w wydaniu orzeczenia karnego.

Art. 44. Wykonanie orzeczeń karnych należy do wójtów, względnie do magistratów lub do policji miejscowej.

Art. 45. Nałożone grzywny należy wpłacać odnośnej Opiece Szkolnej, która wydaje pokwitowania i prowadzi wykaz pobranych grzywien. Zebrane tym sposobem pieniądze mają być użyte na rzecz niezamożnych dzieci danej szkoły, stosownie do uznania Opieki Szkolnej.

Art. 46. Skazany orzeczeniem karnem, o którem mowa w art. 41, 42 i 43, może założyć skargę do Rady Szkolnej Okręgowej w terminie dwutygodniowym, licząc od dnia ogłoszenia orzeczenia lub zawiadomienia o orzeczeniu zaocznem.

Art. 47. Założenie skargi na orzeczenie, mocą którego zostały wymierzone grzywny, nie wstrzymuje wykonania tegoż orzeczenia. Natomiast wykonanie orzeczenia, skazującego na areszt, zostaje wstrzymane do czasu rozstrzygnięcia założonej skargi. W razie uchylenia orzeczenia, skazującego na grzywnę, uiszczona kwota karna ulega zwrotowi.

XI. Zakres działania dekretu.

Art. 48. Moc obowiązująca dekretu niniejszego rozciąga się na tę część Państwa Polskiego, która stanowiła dawniej terytorjum zaboru rosyjskiego.

2. USTAWA
o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych [1]).

Art. 1. Obowiązek zakładania i utrzymywania publicznych szkół powszechnych, przewidzianych w planie sieci szkolnej, ciąży na Państwie i na gminie.

Art. 2. Plan sieci szkolnej oraz wszelkie w nim zmiany opracowuje inspektor szkolny przy współudziale organów samorządu szkolnego na obszarze gminy, zatwierdza zaś je na podstawie opinji rady szkolnej powiatowej kurator okręgu szkolnego.

Art. 3. Sieć szkolna winna być tak ułożona: 1) aby wszystkie dzieci w wieku szkolnym mogły korzystać z nauki w publicznej szkole powszechnej, oraz 2) aby szkoła ta była możliwie najwyższego stopnia organizacyjnego.

Art. 4. Dla osiągnięcia celów, określonych art. 3, tworzy się obwody szkolne z zachowaniem następujących warunków: 1) droga dziecka z domu do szkoły wynosi najwyżej 3 klm., 2) obwód skupia jak największą liczbę dzieci w wieku szkolnym, nie więcej jednak, niż 650 i 3) najmniejsza liczba dzieci w obwodzie wynosi 40.

Art. 5. Jeżeli szkoła jest przeznaczona dla ludności dwu lub więcej gmin, obowiązek założenia i utrzymywania szkoły, określony art. 1, ciąży na tej gminie, na której obszarze szkoła zgodnie z planem sieci szkolnej się znajduje. Inne gminy, korzystające ze szkoły, obowiązane są jednak do pokrywania części wydatków, ustalonej na podstawie wzajemnego porozumienia wszystkich gmin zainteresowanych; w razie niedojścia do porozumienia rozstrzygają odpowiednie władze powiatowe, a jeżeli gminy należą do różnych powiatów — władze wojewódzkie; jeżeli gminy należą do różnych województw — Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 6. Stopień organizacyjny szkoły zależy od liczby zamieszkałych w obwodzie dzieci w wieku szkolnym. Jeżeli liczba ta w przeciągu 3 następujących po sobie lat nie przekracza liczby 60 — szkoła jest jednoklasowa (o jednym nauczycielu), przy liczbie od 61 do 100 — szkoła jest dwuklasowa (o dwóch nauczycielach), przy liczbie od 101 do 150 — szkoła jest trzyklasowa (o trzech nauczycielach), od 151 do 200 — czteroklasowa (o 4 nauczycielach), od 201 do 250 — pięcioklasowa (o 5 nauczyciecielach), od 251 do 300 — sześcioklasowa (o 6 nauczycielach), ponad 300 dzieci — siedmioklasowa

---

1) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1922 r. Nr. 12, poz. 110.

(o 7 lub, w razie istnienia oddziałów równoległych, o większej liczbie nauczycieli).

Siedmioklasowa szkoła powszechna ma obok nauczycieli osobnego kierownika, który jest obowiązany do nauczania w szkole w rozmiarach określonych przez ustawy lub rozporządzenia.

Art. 7. O kolejności i czasie zakładania publicznych szkół powszechnych rozstrzyga kurator okręgu szkolnego na podstawie wniosków rad szkolnych powiatowych, powziętych po wysłuchaniu opinji zainteresowanych organów samorządu gminnego i szkolnego na obszarze gminy, a przedkładanych kuratorowi za pośrednictwem inspektora szkolnego.

Art. 8. Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przysługuje prawo założenia, względnie pozostawienia szkoły tam, gdzie liczba dzieci nie wystarcza do stworzenia obwodu szkolnego w myśl p. 3 art. 4.

Ministrowi przysługuje również prawo podniesienia stopnia organizacyjnego szkoły ponad normy, artykułem 6 określone.

W obu wypadkach wynikające stąd koszty pokrywa Skarb Państwa sam lub łącznie z gminą na podstawie dobrowolnej umowy.

Art. 9. Wykonanie zatwierdzonych postanowień w sprawie zakładania i utrzymywania publicznych szkół powszechnych należy do organów samorządu szkolnego w gminie.

Art. 10. Koszty zakładania i utrzymywania publicznych szkół powszechnych są pokrywane:

a) przez Skarb Państwa,
b) przez gminę,
c) z dobrowolnych świadczeń innych związków komunalnych,
d) z fundacyj, zapisów i darowizn.

Art. 11. Skarb Państwa ponosi wszelkie wydatki na pomoce naukowe, materjały do nauki, bibljoteki i druki szkolne; gmina — na wszelkie inne potrzeby rzeczowe szkół, a w szczególności na pomieszczenia dla szkół w myśl ustawy o budowie publicznych szkół powszechnych oraz ich konserwację, na wewnętrzne urządzenie szkół, ubezpieczenia, na oświetlenie i opał dla szkół, na materjały piśmienne, utrzymanie służby, porządku, czystości.

Udział Państwa i gminy w pokrywaniu świadczeń osobowych określają osobne ustawy.

Art. 12. Rady szkolne powiatowe określają normy, podług których gminy mają zaopatrywać szkoły w opał, oświetlenie i materjały piśmienne oraz zapewnić szkołom usługę i utrzymanie czystości.

Art. 13. Organy samorządu szkolnego w gminach układają projekty budżetu szkolnego gmin i przedkładają je radzie szkolnej powiatowej, która, po dokonaniu w razie potrzeby zmian, przesyła władzom gminnym do uchwalenia.

Art. 14. W razie, gdyby budżet szkolny nie został w przepisanym czasie prawomocnie uchwalony, lub nie odpowiadał potrzebom szkolnictwa, rada szkolna powiatowa przesyła przedłożony gminie projekt budżetu szkolnego władzy nadzorczej nad gminą, celem wstawienia przewidzianych w nim kwot do budżetu gminy.

Art. 15. Gmina jest obowiązana dostarczyć w oznaczonych przez radę szkolną powiatową terminach do rozporządzenia organu samorządu szkolnego w gminie funduszów na założenie i utrzymanie szkół w granicach zatwierdzonego budżetu i w myśl obowiązków, wynikających z niniejszej ustawy.

Art. 16. W razie, gdyby gmina w określonym przez radę szkolną powiatową terminie, nie dostarczyła wskazanych w art. 15 funduszów, kurator okręgu szkolnego na wniosek inspektora szkolnego asygnuje organom gminnego samorządu szkolnego odpowiednie sumy ze Skarbu Państwa; inspektor szkolny o każdej wyasygnowanej sumie zawiadamia władzę nadzorczą gminy, która sumę tę ściąga od gminy na rzecz Skarbu Państwa.

Art. 17. O przeznaczeniu gruntów szkolnych, znajdujących się na terenie gminy, na użytek szkół i nauczycieli, w myśl obowiązujących przepisów, decydują organy samorządu szkolnego gminy; od decyzji tej gmina i nauczyciel mogą odwołać się do rady szkolnej powiatowej, która rozstrzyga ostatecznie.

Art. 18. Zakładanie i utrzymywanie publicznych szkół powszechnych dla mniejszości narodowościowych i wyznaniowych Rzeczypospolitej ureguluje osobna ustawa.

Art. 19. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

Art. 20. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Warszawa, dnia 17 lutego 1922 r.

---

3. USTAWA

o budowie publicznych szkół powszechnych [1]).

Art. 1. Publicznym szkołom powszechnym, założonym zgodnie z obowiązującemi przepisami, oraz nauczycielom tych szkół gmina jest obowiązana dostarczyć odpowiedniego pomieszczenia w szczególności zaś winna dostarczyć gruntów pod

---

1) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1922 r. Nr. 12, poz. 111.

zabudowania, na boiska i ogrody szkolne, wznosić nowe budynki szkolne, mieszkalne i gospodarcze, lub przebudowywać odpowiednio do potrzeb budynki już istniejące. Obowiązkiem gminy jest również zaopatrywanie szkół w całkowite urządzenia wewnętrzne.

Art. 2. Jeżeli szkoła jest przeznaczona dla ludności dwu lub więcej gmin, obowiązek, określony art. 1 niniejszej ustawy, ciąży na tej gminie, na której terytorjum znajduje się siedziba szkolna. Pozostałe gminy obowiązane są jednak pokryć przypadającą na nie część kosztów, związanych z wykonaniem tego obowiązku. Udział w wydatkach ustalają gminy zainteresowane; w razie niedojścia do porozumienia — odpowiednie władze powiatowe; jeżeli gminy należą do różnych powiatów — wojewódzkie; jeżeli należą do różnych województw — Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 3. Obszar gruntu na szkołę wraz z boiskiem i ogrodem szkolnym winien wynosić dla szkół 1, 2 i 3-klasowych conajmniej 0.56 ha, dla szkół 4, 5, 6 i 7-klasowych conajmniej 0.85 ha.

Obszar gruntu na budowę domów mieszkalnych dla nauczycieli wraz z podwórzem winien wynosić conajmniej 500 mtr. kw. na każde mieszkanie.

Na zmniejszenie obszaru powyższego dla miast, a w wyjątkowych wypadkach dla wsi — może zezwolić, po wysłuchaniu rady szkolnej powiatowej, kurator okręgu szkolnego.

Art. 4. O ile gmina nie posiada gruntu odpowiedniego, a nie może go uzyskać drogą kupna lub zamiany, może nastąpić na wniosek kuratora okręgu szkolnego wywłaszczenie gruntu dla celów szkolnych w trybie, przewidzianym przez ustawy.

Art. 5. Warunki, jakim odpowiadać winny grunty szkolne, budynki szkolne, mieszkania dla nauczycieli i urządzenia wewnętrzne szkoły, określa drogą rozporządzenia Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 6. Plany i kosztorysy każdej przewidzianej niniejszą ustawą budowy lub przebudowy wymagają obok zachowania ogólnych przepisów budowlanych zatwierdzenia kuratora okręgu szkolnego.

Art. 7. O przydatności istniejących budynków dla celów szkolnych i na mieszkania nauczycieli orzeka rada szkolna powiatowa. Inspektor szkolny i organy samorządu gminnego mogą odwołać się do kuratora okręgu szkolnego, który rozstrzyga ostatecznie.

Art. 8. Kolejność budowy poszczególnych szkół ustanawia, po wysłuchaniu opinji organów samorządu gminnego oraz szkolnego, rada szkolna powiatowa.

Od postanowienia rady szkolnej powiatowej inspektor szkolny oraz gmina mogą odwołać się do kuratora okręgu szkolnego, który rozstrzyga ostatecznie.

O czasie budowy szkół orzeka kurator okręgu szkolnego w ramach zatwierdzonego budżetu okręgu.

Art. 9. Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przysługuje prawo nadzoru nad budową gmachów szkolnych i domów mieszkalnych dla nauczycieli.

Art. 10. Na budowę lub przebudowę szkół i domów mieszkalnych dla nauczycieli, wznoszonych zgodnie z art. 8 niniejszej ustawy, będą udzielone gminom ze Skarbu Państwa zasiłki w wysokości 50% kosztów budowy [1]; na pokrycie pozostałych kosztów mogą być przyznawane gminom ze Skarbu Państwa długoterminowe pożyczki na warunkach, które będą określone rozporządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, wydanem w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Zasiłków udziela i o przyznawaniu pożyczek rozstrzyga kurator okręgu szkolnego w ramach zatwierdzonego budżetu szkolnego.

Art. 11. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

Art. 12. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Warszawa, dnia 17 lutego 1922 r.

---

4. USTAWA

zawierająca niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa [2].

Art. 1. Ustrój szkolny jest jeden dla całego Państwa. Ustawodawstwo o szkołach wszelkiego typu należy do Sejmu i Senatu z wyjątkiem spraw, przekazanych ustawami państwowemi kompetencji samorządów.

Szkoły prywatne dla dzieci narodowości ruskiej (rusińskiej), białoruskiej i litewskiej, zarówno jak dla dzieci wszelkich innych niepolskich narodowości w Rzeczypospolitej z wykładowym językiem macierzystym, mogą być zakładane na tych samych warunkach, co szkoły prywatne z językiem wykładowym polskim.

W tych ramach obowiązują na terenie województw: lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wołyńskiego, poleskiego, nowogródzkiego, wileńskiego oraz powiatów: grodzień-

---

[1]) Postanowienie to zostało uchylone z powodu trudności finansowych Państwa art. 15 ustawy z dnia 22 grudnia 1925 r. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1926 r. Nr. 73, poz. 162).

[2]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1924 r. Nr. 15, poz. 153.

skiego i wołkowyskiego województwa białostockiego w organizacji szkolnictwa państwowego następujące zasady.

Art. 2. Zasadniczym typem szkoły państwowej na wymienionym w art. 1 obszarze, w myśl zasady godzenia i łączenia dla zgodnego współżycia ludności narodowo mieszanych ziem, a nie dzielenia jej, — jest szkoła wspólna, wychowująca na dobrych obywateli Państwa dzieci narodowości polskiej i niepolskiej we wzajemnym szacunku dla ich narodowych właściwości.

Art. 3. W szkołach państwowych powszechnych, położonych w gminach, posiadających 25% ludności ruskiej (rusińskiej), białoruskiej lub litewskiej, na żądanie urzędownie stwierdzone rodziców 40 dzieci w wieku szkolnym narodowości ruskiej (rusińskiej), białoruskiej lub litewskiej, należących do jednego obwodu szkolnego, zapewniona im będzie nauka w języku macierzystym. O ile w danym obwodzie szkolnym niema 40 dzieci w wieku szkolnym, których rodzice zgłosili żądanie nauki w języku macierzystym ruskim (rusińskim), białoruskim lub litewskim — językiem wykładowym szkoły jest język państwowy; o ile w danym obwodzie szkolnym obok rodziców, żądających dla swych dzieci nauki w języku ruskim (rusińskim), względnie białoruskim, jest conajmniej 20 dzieci, których rodzice żądają nauki w języku państwowym, wykład jest dwujęzyczny z tem, że połowa godzin zostanie przeznaczona na naukę w języku ruskim (rusińskim), względnie białoruskim. Jeżeli niema w danym obwodzie 20 dzieci, których rodzice żądają nauki w języku państwowym, językiem wykładowym szkoły jest język ruski (rusiński), białoruski lub litewski, istniejące w jednym obwodzie odrębne szkoły z językiem wykładowym polskim i z językiem wykładowym ruskim (rusińskim) będą w miarę możności łączone w jedną szkołę wspólną dwujęzyczną.

Art. 4. W szkołach powszechnych 1, 2 i 3-klasowych zarówno prywatnych, jak i państwowych z językiem wykładowym niepolskim obowiązkowa jest nauka języka państwowego, zapewniająca dostateczną dla celów praktycznych znajomość jego w słowie i w piśmie. W szkołach powszechnych 4, 5, 6 i 7-klasowych zarówno prywatnych, jak i państwowych z językiem wykładowym niepolskim obowiązkowo jest prowadzona po polsku nauka języka państwowego, historji polskiej i nauki o Polsce współczesnej w zakresie, zapewniającym dostateczną ich znajomość dla przejścia uczni do szkół średnich ogólnokształcących z językiem wykładowym polskim, względnie dwujęzycznych.

Art. 5. Nowo zakładane państwowe seminarja nauczycielskie na obszarze województw: lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wołyńskiego, poleskiego, nowogródzkiego i wileńskiego będą dwujęzyczne polsko-ruskie (rusińskie)

względnie polsko-białoruskie. Dopóki nie powstanie seminarjum dwujęzyczne polsko-białoruskie w seminarjach nauczycielskich województw: wileńskiego i nowogródzkiego będzie obowiązkowa nauka języka białoruskiego w zakresie, dostatecznym dla prowadzenia nauki w szkole powszechnej z językiem wykładowym białoruskim. W jednem seminarjum województwa wileńskiego będzie nadobowiązkowa nauka języka litewskiego.

Art. 6. Na żądanie urzędowo stwierdzone rodziców 150 uczni narodowości ruskiej (rusińskiej) lub białoruskiej, uczęszczających do szkół średnich ogólnokształcących z językiem wykładowym polskim jednego powiatu lub miasta, administracyjnie wydzielonego, zostanie dla zapewnienia im nauki w języku macierzystym utworzona państwowa szkoła średnia ogólnokształcąca dwujęzyczna w tym lub jednym z pobliskich powiatów. Istniejące obecnie w tem samem mieście osobne państwowe szkoły średnie ogólnokształcące z językiem wykładowym wyłącznie polskim i wyłącznie ruskim (rusińskim) będą w miarę możności łączone w jedną wspólną dwujęzyczną.

Art. 7. W szkołach średnich ogólnokształcących zarówno prywatnych, jak państwowych z językiem wykładowym niepolskim obowiązkowa jest nauka, prowadzona po polsku, języka i literatury polskiej, historji i geografji wraz z nauką o Polsce współczesnej.

Art. 8. W państwowych szkołach zawodowych na żądanie rodziców uczni narodowości ruskiej (rusińskiej), względnie białoruskiej, stanowiących 40% ogółu uczni danej szkoły, nauka prowadzona będzie w dwóch językach, polskim i ruskim (rusińskim), względnie polskim i białoruskim. O ile żądania takiego niema, nauka prowadzona jest w języku państwowym.

Art. 9. Do szkół, zakładanych i utrzymywanych przez samorządy z podatków, opłacanych przez ogół ludności danego okręgu samorządowego, o ile są to szkoły zawodowe, specjalne i średnie ogólnokształcące, stosują się te same postanowienia o języku wykładowym, co do szkół zawodowych państwowych (art. 8), o ile zaś są to szkoły powszechne — stosują się do nich postanowienia o szkołach powszechnych państwowych (art. 3).

Art. 10. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, co do szkół samorządowych i rolniczych w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych względnie Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 11. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 października 1924 r. Jednocześnie przepisy, niezgodne z postanowieniami niniejszej ustawy, tracą moc obowiązującą.

Warszawa, dnia 31 lipca 1924 r.

5. ZARZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 7 listopada 1927 r.

w sprawie podziału roku szkolnego na okresy w publicznych szkołach powszechnych, w państwowych szkołach średnich ogólnokształcących, i w państwowych seminarjach nauczycielskich [1].

W sprawie podziału roku szkolnego zarządzam, co następuje:

§ 1. Rok szkolny dzieli się na dwa półrocza; pierwsze od 1 września do 30 stycznia, drugie od 3 lutego do końca czerwca.

§ 2. Każde półrocze dzieli się na dwa okresy.

§ 3. Czas trwania okresów jest następujący:

I — od 1 września do 15 listopada,

II — od 16 listopada do 30 stycznia,

III — od 3 lutego do 15 kwietnia lub — o ile dzień 15 kwietnia przypada na czas feryj wielkanocnych — do dnia rozpoczęcia feryj,

IV — od 16 kwietnia lub od zakończenia feryj wielkanocnych — o ile dzień 16 kwietnia przypada na czas ich trwania — do końca cerwca.

§ 4. Każdy okres zamyka się posiedzeniem komisyj klasowych w celu ustalenia ocen postępów w naukach i sprawowaniu się uczniów i uczenic, nadto posiedzeniem Rady Pedagogicznej, celem rozpatrzenia ogólnych wyników pracy w ciągu ubiegłego okresu i zamierzeń na przyszłość.

§ 5. Po I i III konferencji okresowej opiekun klasowy zawiadamia piśmiennie odpowiedzialny nadzór domowy o ujemnych postępach ucznia lub uczenicy w nauce i sprawowaniu się.

Po I i II półroczu uczniowie i uczenice otrzymują świadectwa szkolne.

§ 6. Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

---

1) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1927 r. Nr. 14, poz. 234.

6. ROZPORZĄDZENIE
w sprawie dni wolnych od nauki szkolnej [1].

Wolne od nauki szkolnej są wszystkie niedziele i następujące dni świąteczne:

Narodzenie N. M. P. 8 września [2], Wszystkich Świętych 1 listopada, Dzień Zaduszny 2 listopada, Niepokalane Poczęcie N. M. P. 8 grudnia, Trzech Króli 6 stycznia, Oczyszczenie N. M. P. 2 lutego, Zwiastowanie N. M. P. 25 marca [2], Popielec, Wniebowstąpienie Pańskie, drugi dzień Zielonych Świąt, Boże Ciało.

Ponadto wolny jest od nauki dzień św. Stanisława, wzgl. dzień św. Józefa, lub św. Michała, lub św. Wojciecha, lub św. Kazimierza, zależnie od miejscowego zwyczaju uroczystego świętowania dnia powyższych patronów w poszczególnych polskich prowincjach kościelnych. W każdym razie w danej miejscowości może tylko jeden z tych dni być dniem, wolnym od nauki szkolnej.

Ferje świąteczne Bożego Narodzenia trwają od 22 grudnia do 2 stycznia włącznie (zawieszenie zajęć 21 grudnia po lekcjach, podjęcie nauki 3 stycznia rano).

Ferje świąteczne Wielkanocne trwają od wielkiej środy do poniedziałku po niedzieli przewodniej, włącznie (zawieszenie zajęć nastąpi w wielki wtorek po lekcjach, rozpoczęcie — we wtorek po niedzieli przewodniej).

Z rocznic narodowych wolny od nauki szkolnej jest tylko dzień Trzeciego Maja. Inne rocznice narodowe należy obchodzić bez przerywania zwykłych zajęć szkolnych, przenosząc uroczyste obchody bądź na najbliższą niedzielę lub święto, bądź też na godziny popołudniowe [3].

W rocznice narodowe należy na lekcjach uwzględniać w odpowiedni sposób ważne wypadki historyczne i drogie dla nas postacie.

Częściowo wolne od zajęć szkolnych są dni, w których młodzież przystępuje gremjalnie do Sakramentów Świętych. Z tego powodu nie można jednak uwalniać młodzieży od nauki częściej, niż trzy razy do roku. W dniach tych należy uwal-

---

[1] Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1923 r. Nr. 21, poz. 188.

[2] Zniesione.

[3] Od 1926 r. obchodzona jest uroczyście również rocznica ustąpienia okupantów, a mianowicie dzień 11 listopada.

niać uczniów tych oddziałów, które do Sakramentów przystępują, od zajęć szkolnych przez jedno popołudnie (od godz. 12-ej w poł.) celem odbycia spowiedzi i przez następujące przedpołudnie, celem przystąpienia do Komunji Świętej.

W szkołach, w których odbywają się w czasie wielkiego postu osobne rekolekcje dla młodzieży szkolnej, młodzież może być zwolniona od nauki szkolnej w porozumieniu z miejscowym prefektem, względnie duszpasterzem na trzy dni, w ciągu których młodzież wysłucha rekolekcyj i przystąpi do Sakramentów. W szkołach tych jednak osobne uwalnianie młodzieży od nauki dla przystąpienia do Sakramentów ograniczyć się musi poza okresem rekolekcyjnym do dwóch wypadków w roku.

Prócz powyżej wymienionych dni wolnych od nauki szkolnej mogą być dodatkowo wolne od zajęć szkolnych w ciągu roku pięć dni, z powodu np. święta parafjalnego lub diecezjalnego, patrona młodzieży szkolnej, zbiorowych wycieczek szkolnych lub z jakichś innych ważnych powodów miejscowych. O wyborze dni decyduje we wszystkich szkołach z wyjątkiem szkół powszechnych od jednego do pięcioklasowych włącznie kierownik szkoły w porozumieniu z Radą Pedagogiczną. W szkołach powszechnych od jedno- do pięcioklasowych włącznie decyzja w tym względzie zależy od Inspektora Szkolnego.

Rok szkolny rozpoczyna się dnia 1 września, a kończy się we wszystkich szkołach powszechnych, preparandach nauczycielskich, w szkołach handlowych i kupieckich, w szkołach dokształcających zawodowych męskich i żeńskich, w żeńskich szkołach przemysłowych i seminarjach zawodowych dnia 28-go czerwca. W szkołach średnich i seminarjach nauczycielskich rok szkolny kończy się w zasadzie również w powyższym dniu, ze względu jednak na odbywające się egzaminy dojrzałości termin ten może być w poszczególnych zakładach lub klasach przyśpieszony. Decyduje o tem Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wniosek Kuratorów Okręgów Szkolnych.

W szkołach rzemieślniczych męskich lekcje kończą się dnia 7 czerwca, zaś zajęcia praktyczne trwają do 10 lipca.

W szkołach zawodowych kobiecych i w szkołach średnich agrotechnicznych zakończenie roku szkolnego nastąpi dnia 9 lipca.

W szkole Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie rok szkolny kończy się dnia 9 sierpnia.

Zakończenie roku szkolnego w szkołach zawodowych technicznych ma nastąpić w terminach, określonych w statu-

tach poszczególnych szkół. Szkoły techniczne, nie posiadające statutu, zakończą rok szkolny w terminie zatwierdzonym przez Ministerstwo.

Rozporządzenie niniejsze obowiązuje aż do odwołania.

Warszawa, dnia 6 grudnia 1923 r.

---

7. ZARZĄDZENIA

obowiązujące szkoły podczas mrozów [1]).

Pragnąc uchronić młodzież od zgubnych następstw silnego mrozu przy przejściu do szkoły, jak również podczas pobytu w szkole, zezwalam Dyrekcjom szkół i nauczycielstwu na usprawiedliwienie nieobecności w szkole poszczególnych, zwłaszcza młodszych dzieci, w tych razach, gdy przy temperaturze zewnętrznej — 20 C. rodzice zatrzymują w domu dziatwę niedość zahartowaną, skłonną do przeziębień, nie posiadającą dostatecznie ciepłego ubrania, lub mieszkającą dość daleko od szkoły. Zasadniczo z powodu mrozów nie należy przerywać biegu zajęć w szkole. W tych jednak przypadkach, w których szkoła dla tych lub innych powodów (braku opału, wadliwe urządzenie pieców itp.) żadną miarą nie zdoła zabezpieczyć młodzieży w pomieszczeniach szkolnych temperatury przynajmniej + 10° C., można poszczególne klasy lub całą szkołę zamknąć, donosząc o tem niezwłocznie swej władzy przełożonej z podaniem daty zamknięcia, temperatury powietrza w klasie, powodów niemożności ogrzania itp. Przy niedogrzewaniu klas do normalnej ciepłoty (+ 15° C.) należy robić przerwy w lekcji i polecać młodzieży wykonywanie tych lub innych zabiegów ruchowych w celu zapobieżenia następstwom zbyt długiego unieruchomienia przy niskiej temperaturze.

Zechcą Dyrekcje i wychowawcy czuwać nad tem, by młodzież, wychodząc ze szkoły podczas silnych mrozów, należycie zabezpieczała swe ciało od zimna (staranne zapinanie płaszczy podnoszenie kołnierzy itp.).

Warszawa, dnia 30 stycznia 1922 r.

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1922 r. Nr. 6, poz. 57.

8. ZARZĄDZENIE
o planie godzin dla siedmioklasowych publicznych szkół powszechnych.

Plan godzin szkolnych dla siedmioklasowej szkoły powszechnej ustala się w postaci następującej:

Przedmioty	Siedmioklasowa szkoła powszechna — Oddziały							Razem
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Religja	2	2	2	2	2	2	2	14
Język polski	$\frac{14}{2}$	7[1]	6[1]	6[1]	4	4	4	38
Język nowożytny obcy .	—	—	—	—	5	3	3	11
Historja	—	—	2	2	2	2	2	9
Geografja	—	—	2	2	2	2		9
Nauka o przyrodzie . .	—	—	2	2	2	2	5[2]	13
Rachunki z geometrją .	$\frac{6}{2}$	4	4	4	4	4	4	27
Rysunek	$\frac{2}{2}$	2	2	2	2	2	2	13
Roboty ręczne	$\frac{2}{2}$	2	3	4	2	4	4	20
Śpiew	$\frac{2}{2}$	2	2	2	2	2	1	12
Ćwiczenia cielesne . .	$\frac{6}{2}$	3[3]	3[3]	3[3]	3[3]	3[3]	3[3]	21
Razem . .	18	22	28	29	30	30	30	187

Od początku roku szkolnego 1929/30 w szkołach powszechnych i gimnazjach czas trwania lekcyj wynosi 50 minut.

---

[1]) Z tych godzin jedną przeznacza się na naukę pisma.
[2]) Z tych godzin jedną przeznacza się na naukę higjeny.
[3]) W każdej klasie, w której organizacja pracy na to pozwala, jest pożądane $\frac{6}{2}$, t. j. 6 razy po pół godziny szkolnej, zamiast 3 razy po jednej godzinie.

9. WYBÓR I ZMIANY PODRĘCZNIKÓW SZKOLNYCH

w szkołach powszechnych, państwowych szkołach średnich ogólnokształcących oraz seminarjach nauczycielskich i ochroniarskich [1]).

W celu usunięcia niepożądanych następstw częstych zmian podręczników szkolnych, zarządza się, co następuje:

1) Wybór podręczników z pośród dozwolonych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego należy do Rad Pedagogicznych właściwych szkół.

2) Będący w użyciu podręcznik wolno Radzie Pedagogicznej zmienić na inny, o ile chodzi o zmianę podręcznika, który w ubiegłych latach szkolnych otrzymał tylko ocenę „dozwolony":

a) na podręcznik, oceniony w ubiegłych latach szkolnych jako „polecony, przystosowany do programu Min. W. R. i O. P." lub jako „polecony";

b) na podręcznik, oceniony w bieżącym roku lub następnych latach szkolnych jako „dozwolony", w tym wypadku jednak przed powzięciem odnośnej uchwały Rady Pedagogiczne obowiązane są wszechstronnie rozważyć, czy nowy podręcznik, w porównaniu z podręcznikiem dotychczas używanym, tak znacznie w y r ó ż n i a s i ę, zwłaszcza pod względem wartości wychowawczo-dydaktycznej, iż wynikające skutkiem zmiany podręcznika straty materjalne muszą ustąpić na plan drugi.

3) Zmiany, nieusprawiedliwione przyczynami, wymienionemi powyżej, dozwolone są tylko w wypadkach rzeczowo uzasadnionych:

a) w szkołach powszechnych za zezwoleniem inspektora szkolnego;

b) w szkołach średnich ogólnokształcących oraz seminarjach nauczycielskich i ochroniarskich za zezwoleniem Kuratorjum Okręgu Szkolnego.

4) Nowe podręczniki, z chwilą wprowadzenia ich do szkoły po wydaniu niniejszego rozporządzenia, mogą być zmienione tylko za zezwoleniem wymienionej w punkcie 3-cim władzy szkolnej.

Rozporządzenie niniejsze obowiązuje szkoły powszechne, państwowe szkoły średnie ogólnokształcące oraz seminarja nauczycielskie i ochroniarskie, i wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Równocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 23 maja 1924 r. w tej samej sprawie (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 9, poz. 86).

Warszawa, dnia 23 maja 1927 r.

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1927 r. Nr. 8, poz. 113.

10. REGULAMIN
dla kierowników publicznych szkół powszechnych. [1])

§ 1. Kierownik szkoły reprezentuje szkołę nazewnątrz, jest odpowiedzialny za prawidłowy bieg życia szkolnego, za kierunek wychowawczy szkoły i za wykonanie obowiązujących przepisów szkolnych.

Kierownik szkoły jest bezpośrednim zwierzchnikiem wszystkich osób, pracujących w szkole, oraz doradcą grona nauczycielskiego.

§ 2. Czynności kierownika obejmują całokształt powierzonej mu szkoły w zakresie wychowania, nauczania (z wyjątkiem nauczania religji), administracji szkolnej i gospodarczej, oraz higjeny szkolnej.

§ 3. W szczególności do czynności kierownika należą:

1) czuwanie, by moralno-wychowawcza strona życia szkolnego była otoczona należytą opieką wszystkich czynników, działających na terenie szkoły;
2) przestrzeganie, by przepisany przez władze szkolne program był planowo wykonany;
3) wizytowanie oddziałów w czasie lekcyj (bez prawa czynienia uwag w obecności dzieci) i na podstawie poczynionych tam spostrzeżeń odbywanie konferencyj z poszczególnymi nauczycielami lub z Radą Pedagogiczną szkoły;
4) kontrola prac piśmiennych uczniów;
5) kontrola dzienników lekcyjnych i wykazów uczęszczania dzieci oraz akt lub prac, powierzonych do prowadzenia poszczególnym nauczycielom;
6) przygotowanie projektu podziału oddziałów i przedmiotów nauki między personel nauczycielski szkoły i przedkładanie go Inspektorowi Szkolnemu do zatwierdzenia; dokonywanie prowizorycznego podziału do czasu zatwierdzenia wniosków, przedłożonych w tej sprawie Inspektorowi Szkolnemu;
7) rozdział między personel nauczycielski na podstawie opinji Rady Pedagogicznej obowiązków takich, jak: dyżury, zarządzanie bibljoteką nauczycielską i uczniowską oraz pomocami naukowemi i t. d.;
8) przestrzeganie, by lekcje i wszelkie inne zajęcia, regulaminem szkolnym objęte, rozpoczynały się i kończyły punktualnie;
9) przyjmowanie dzieci do szkoły; w wypadkach koniecznej potrzeby w porozumieniu z właściwym nauczycielem,

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1923 r. Nr. 13, poz. 110.

zwalniane od nauki poszczególnych dzieci na czas do 7 dni;

10) zwoływanie posiedzeń Rady Pedagogicznej i konferencyj nauczycielskich i przewodniczenie na nich; składanie Inspektorowi Szkolnemu sprawozdań z posiedzeń Rady Pedagogicznej;

11) zwoływanie konferencyj z rodzicami conajmniej 2 razy na półrocze;

12) w razach nagłych zwalnianie nauczycieli od zajęć na czas nie dłuższy od 3 dni z obowiązkiem zawiadomienia Inspektora Szkolnego nie później, jak w dniu następnym po udzieleniu urlopu;

13) w razie choroby nauczyciela, lub w innych nagłych wypadkach zarządzenie tymczasowych zastępstw;

14) podawanie do wiadomości personelu nauczycielskiego zarządzeń władz szkolnych o charakterze normatywnym; wprowadzenie w życie na terenie szkoły wszelkich zarządzeń władz szkolnych;

15) pilnowanie porządku i czystości w szkole oraz przestrzeganie obowiązujących przepisów higjenicznych;

16) składanie Inspektorowi Szkolnemu rocznych sprawozdań o stanie naukowym i wychowawczym szkoły;

17) bezpośrednia piecza i nadzór nad budynkiem i majątkiem szkolnym;

18) nadzór nad służbą szkolną;

19) układanie dla użytku odpowiednich organów projektu budżetu wydatków na potrzeby rzeczowe szkoły;

20) wydatkowanie przekazanych sum w granicach przyznanego budżetu i prowadzenie rachunków;

21) prowadzenie ksiąg inwentarzowych szkoły;

22) przesyłanie w drodze służbowej najpóźniej do dni trzech wszelkich pism nauczycieli szkoły do władz szkolnych po opatrzeniu ich swemi wnioskami;

23) podpisywanie korespondencji urzędowej w sprawach szkolnych oraz wszelkich dokumentów, wydawanych w imieniu szkoły;

24) prowadzenie kancelarji, prowadzenie księgi głównej (wzgl. księgi zapisów) i kroniki szkolnej;

25) prowadzenie wykazów nieobecności nauczycieli i zastępstw nieobecnych nauczycieli;

26) przechowywanie akt szkolnych, dzienników urzędowych, programów naukowych, pieczęci szkoły.

§ 4. Kierownik szkoły obowiązany jest stale przebywać w szkole w czasie zajęć szkolnych.

§ 5. Na czas krótkotrwałej swej nieobecności w szkole kierownik szkoły powierza zastępstwo jednemu z nauczycieli.

§ 6. Z dniem wejścia w życie niniejszego regulaminu tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy, normujące zakres działania kierownika szkoły.

§ 7. Regulamin niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 25 czerwca 1923 r.

---

11. REGULAMIN

dla Rad Pedagogicznych publicznych szkół powszechnych. [1]
z dnia 25 czerwca 1923 r.

§ 1. Rada Pedagogiczna jest organem wewnętrznym szkoły, powołanym do rozważania, opracowywania i rozstrzygania w granicach kompetencji spraw wychowania, nauczania i administracji szkolnej.

§ 2. Do Rady Pedagogicznej wchodzą:

a) z głosem decydującym:
kierownik szkoły, wszyscy nauczyciele przedmiotów obowiązkowych, oraz lekarz szkolny;

b) z głosem doradczym:
nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych, opiekun główny szkoły, względnie przewodniczący Rady Szkolnej Miejscowej.

§ 3. Przewodniczącym Rady Pedagogicznej jest kierownik szkoły.

Przewodniczący Rady Pedagogicznej czuwa nad wykonaniem uchwał Rady Pedagogicznej i jest odpowiedzialny przed władzami szkolnemi za zgodność ich z obowiązującemi przepisami.

§ 4. Posiedzenia Rady Pedagogicznej bywają zwyczajne i nadzwyczajne.

a) Zwyczajne posiedzenia Rady Pedagogicznej odbywają się 5 razy do roku: raz na początku i raz w końcu roku szkolnego, a pozostałe 3 w terminach, odpowiednio dostosowanych do podziału roku szkolnego na okresy.

Porządek posiedzenia zwyczajnego obejmuje:

1) zaznajomienie się z zarządzeniami władz szkolnych i omówienie sposobów wprowadzenia ich w życie;
2) sprawozdanie nauczycieli oddziałowych o frekwencji, zachowaniu i postępach uczniów ich oddziałów;
3) sprawozdanie kierownika ze stanu wychowania i nauczania w szkole;

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1923 r. Nr 13, poz. 109.

4) omówienie środków, prowadzących do podniesienia poziomu wychowania i nauczania w całej szkole i poszczególnych oddziałach tudzież dalszego kształcenia się członków grona nauczycielskiego;

5) wolne wnioski członków Rady Pedagogicznej.

b) Nadzwyczajne posiedzenie Rady Pedagogicznej zwołuje kierownik szkoły: a) na polecenie Inspektora Szkolnego, b) w miarę potrzeby, z własnej inicjatywy, c) na podstawie uchwały Rady Pedagogicznej, d) wreszcie na piśmienne umotywowanie życzenia ⅓ członków Rady Pedagogicznej w ciągu tygodnia.

§ 5. Kierownik szkoły, pomijając wypadki nagłe, przynajmniej na 3 dni przed posiedzeniem Rady Pedagogicznej podaje do wiadomości wszystkim członkom datę i porządek obrad za pośrednictwem książki zawiadomień, w której ci ostatni podpisem swoim stwierdzają, iż treść zawiadomienia jest im znana.

Członek Rady Pedagogicznej, życzący sobie wnieść jakąś sprawę na porządek dzienny najbliższego posiedzenia nadzwyczajnego, zgłasza na piśmie odpowiedni wniosek na ręce kierownika. W razie nieumieszczenia przez kierownika sprawy tej na porządku dziennym posiedzenia, przysługuje wnioskodawcy prawo odwołania się do collegium Rady Pedagogicznej; wniosek wchodzi na porządek obrad, o ile jedna trzecia członków obecnych oświadczy się za nim.

§ 6. Członek, nie mogący przybyć na posiedzenie Rady Pedagogicznej, przesyła kierownikowi szkoły umotywowane piśmienne o tem zawiadomienie; zawiadomienie to dołącza się do protokółu.

§ 7. Uchwały Rady Pedagogicznej zapadają zwyczajną większością głosów obecnych na posiedzeniu z pośród posiadających prawo głosu decydującego; w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

Na życzenie większości R. P. może odbywać się głosowanie imienne.

§ 8. Kierownik szkoły ma prawo wstrzymać wykonywanie uchwały Rady Pedagogicznej, obowiązany jest jednak w tym razie złożyć Inspektorowi Szkolnemu piśmienne, należycie umotywowane sprawozdanie przed upływem 3 dni od daty powzięcia przez Radę Pedagogiczną uchwały.

§ 9. Posiedzenia Rady Pedagogicznej są protokółowane w osobnej księdze; protokół zawiera imienną listę osób obecnych na posiedzeniu, co do osób nieobecnych zaś winno być wyraźnie zaznaczone, czy nieobecność ich jest usprawiedliwiona, czy nie. Rezultaty głosowań notuje się w protokóle w postaci liczby głosów: za, przeciw i wstrzymujących się; w wypad-

ku głosowania imiennego w protokóle należy zamieścić nazwiska osób, głosujących za, lub przeciw, oraz wstrzymujących się od głosu.

Protokół posiedzenia Rady Pedagogicznej powinien być podpisany przez członków Rady Pedagogicznej natychmiast po ukończeniu posiedzenia, jeżeli w czasie posiedzenia został zredagowany w formie ostatecznej; w razie przeciwnym, kierownik szkoły obiegowo przedstawi go do podpisu członkom Rady Pedagogicznej. Członek Rady Pedagogicznej, podpisując protokół, może obok swego podpisu zaznaczyć, iż ma zastrzeżenie co do treści protokółu, lub poszczególnych jego części, a na następnem posiedzeniu Rady Pedagogicznej ma prawo postawić wniosek co do zmiany lub uzupełnienia poprzedniego protokółu; jeżeli wniosek ten nie uzyska poparcia większości Rady Pedagogicznej, interesowany członek Rady Pedagogicznej może żądać zanotowania w protokóle votum separatum.

Protokóły posiedzeń Rady Pedagogicznej prowadzi jeden z nauczycieli, wybrany na rok jeden przez Radę Pedagogiczną.

Odpis protokółu posiedzenia, po podpisaniu go przez członków Rady Pedagogicznej, kierownik szkoły przesyła Inspektorowi Szkolnemu przed upływem 7-u dni od dnia odbycia posiedzenia.

§ 10. Do Rady Pedagogicznej należy:

1) czuwanie nad podniesieniem poziomu wychowania i nauczania w szkole i oddziaływanie w tym kierunku Rady Pedagogicznej, jako całości, na poszczególnych jej członków, jako współpracowników szkolnych;
2) omawianie środków, zmierzających do utrzymania prawidłowego biegu życia szkolnego, jako to: punktualności, obowiązkowości, czystości i t. p.;
3) opracowywanie regulaminów organizacyj uczniowskich: sklepu uczniowskiego, samopomocy materjalnej, samorządu, skautingu i t. p. i po zatwierdzeniu przez Inspektora Szkolnego, wprowadzanie ich w życie na terenie szkoły;
4) uchwalanie wniosków co do przenoszenia uczniów do innych szkół oraz co do skierowywania dzieci anormalnych do szkół specjalnych, a w razie ich braku, co do zwalniania od obowiązku szkolnego;
5) omawianie i układanie planu wycieczek szkolnych;
6) organizowanie zajęć pozaszkolnych młodzieży;
7) współdziałanie z kierownikiem w sprawie urządzania uroczystości szkolnych;
8) współdziałanie z kierownikiem szkoły w sprawie zawiązania bliższego kontaktu między rodzicami dzieci szkolnych a szkołą;

9) omawianie sposobów wykonania programu poszczególnych przedmiotów, ze szczególnem uwzględnieniem rozkładu materjału naukowego, uchwalanie wniosków w sprawie programów poszczególnych przedmiotów i metod nauczania, oraz omawianie środków wychowawczych;

10) wybór podręczników i pomocy naukowych z pośród dozwolonych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, oraz uchwalanie wniosków w sprawie zaopatrzenia szkoły w pomoce naukowe;

11) ustalanie terminów lekcyj metodycznych, wyznaczanie członków personelu do kolejnego prowadzenia lekcyj, oraz wybór wspólnie z kierownikiem tematów konferencyj metodyczno-dydaktycznych;

12) współpraca z kierownikiem przy układaniu tygodniowego planu lekcyjnego (podziału godzin);

13) wydawanie opinji o postępach i sprawowaniu uczniów poszczególnych oddziałów i całej szkoły; decydowanie na wniosek nauczyciela oddziałowego o promowaniu poszczególnych uczniów do klas następnych w ramach obowiązujących przepisów; kwalifikowanie do odpowiednich oddziałów uczniów nowowstępujących, przenoszenie w ciągu roku do oddziałów równoległych, oraz decydowanie o wydaniu świadectw z ukończenia szkoły;

14) przedstawianie odpowiednim czynnikom za pośrednictwem Inspektora Szkolnego wybitniejszych uczniów do stypendjów dla dalszego kształcenia się;

15) omawianie sposobów wykonania zarządzeń władz szkolnych;

16) omawianie i uchwalanie wniosków co do wynikających z miejscowych warunków niezbędnych uzupełnień obowiązującego regulaminu szkolnego;

17) wypowiadanie opinji o wnioskach kierownika, dotyczących podziału między personel nauczycielski obowiązków takich, jak dyżury, zarządzanie bibljoteką nauczycielską i uczniowską, pomocami naukowemi i t. d.;

18) współdziałanie z kierownikiem w opracowywaniu sprawozdań, składanych Inspektorowi Szkolnemu o stanie naukowym i wychowawczym szkoły, tudzież sprawozdań statystycznych;

19) w razie przewidzianej dłuższej nad jeden miesiąc nieobecności nauczyciela, stawianie wniosków co do podziału pracy nieobecnego pomiędzy czynny personel szkoły, o ile nie zostanie wyznaczony przez władze zastępca;

20) wybór sekretarza Rady Pedagogicznej; wybór przedstawicieli Rady Pedagogicznej w wypadkach, przewidzianych obowiązującemi przepisami;

21) omawianie potrzeb gospodarczych szkoły w celu dostarczenia kierownikowi materjału do projektu budżetu wydatków na potrzeby rzeczowe szkoły;

22) powoływanie w razie potrzeby komisyj ze swego grona do wykonania zadań w ramach niniejszego regulaminu.

§ 11. Uchwały Rady Pedagogicznej w sprawie wewnętrznego regulaminu szkolnego, programu naukowego, podziału pracy nieobecnego nauczyciela pomiędzy czynny personel szkoły, doboru podręczników i pomocy naukowych, regulaminów organizacyj uczniowskich, przenoszenia uczniów do innych szkół, oraz skierowywania dzieci anormalnych do szkół specjalnych, względnie zwalniania ich od obowiązku szkolnego, muszą uzyskać zatwierdzenie Inspektora Szkolnego, względnie właściwych władz szkolnych.

§ 12. Członkowie Rady Pedagogicznej są obowiązani do ścisłego zachowania tajemnicy urzędowej, co do wszystkich spraw, na niej omawianych, które przewodniczący uznał za poufne.

§ 13. Z dniem wejścia w życie niniejszego regulaminu tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy, normujące skład i zakres działania Rad Pedagogicznych publicznych szkół powszechnych, względnie innych, równorzędnych im organów szkolnych.

§ 14. Regulamin niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 25 czerwca 1923 r.

---

12. UDZIELANIE

wskazań i przeciwwskazań przy wyborze zawodu uczniom, kończącym szkołę powszechną. [1])

Wybór przez młodzież odpowiedniego zawodu, odpowiadającego jej upodobaniom, jej właściwościom cielesnym i duchowym posiada doniosłe dla państwa znaczenie i powiększa zastęp zadowolonych z siebie obywateli, potęgując wytwórczość narodową. Dlatego też na tę sprawę wszystkie państwa zwróciły dziś baczną uwagę. Ponieważ olbrzymia większość młodzieży kształci się w szkołach powszechnych, skąd drobny odsetek idzie do szkół średnich o zróżniczkowanych typach lub do szkół zawodowych, a jeszcze mniejszy do szkół wyższych fachowo odrębnych, reszta zaś bezpośrednio zacznie zarobkować,

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1924 r. Nr. 10, poz. 97.

przeto na wskazanie odpowiedniego zawodu uczniom, kończącym szkoły powszechne, należy położyć specjalny nacisk.

Pożądanem byłoby ze wszech miar, aby wzorem Anglji, Francji, Niemiec powstały w większych miastach z inicjatywy władz szkolnych poradnie zawodowe, w których braliby udział lekarze szkolni i wychowawcy, znający indywidualne zdolności, upodobania i zamiłowania każdego kandydata oraz przedstawiciele rzemiosł, przemysłu i handlu, inspektorzy pracy, którym są znane właściwości poszczególnych zajęć, podaż i popyt w danym zawodzie.

Zanim takie poradnie zawodowe, zaopatrzone w przyrządy do badań antropometrycznych i do badań psychometrycznych (badania zmysłów, badania sprawności umysłowej) w większych miastach Państwa Polskiego powstaną, zarządzam, aby tymczasowo, jako zapoczątkowanie tej akcji, wprowadzono w tych szkołach powszechnych, w których są czynni lekarze szkolni, wydawanie przez nich uczniom, kończącym szkoły powszechne, zaświadczeń z wykazami zawodów, przeciwwskazanych ze względu na stan zdrowia poszczególnego ucznia. Lekarz szkolny winien zwłaszcza wziąć pod uwagę, czy dany uczeń nie przedstawia ogólnej słabości organizmu i powstrzymania rozwoju, czy nie da się u niego stwierdzić schorzenia lub zmniejszenia odporności poszczególnych narządów organizmu, braku lub osłabienia czynności pewnych organów zmysłowych, niezaradności duchowej wskutek opóźnienia rozwoju umysłowego i t. p. Na karcie do opieki domowej winien on zaznaczyć, co dał wynik badania pod względem cielesnym oraz jakie zawody ze względu na stan zdrowia są dla ucznia nieodpowiednie.

Lekarze szkolni, przy wystawianiu podobnych zaświadczeń, mogą się posiłkować uwagami, zebranemi w rozdziale p. t. „Lekarz szkolny jako doradca przy wyborze zawodu", umieszczonemi na str. 638—644 zbiorowego, poleconego przez Ministerstwo, podręcznika „Higjena szkolna" (wyd. Arcta 1921 r.). Na rok bieżący rozporządzenie niniejsze stosować się będzie do tych miejscowości, w których opieka higjeniczno-lekarska nad szkołami powszechnemi jest lepiej zorganizowana, a więc w Warszawie, Łodzi, Krakowie, Poznaniu, Białymstoku, Płocku, Lublinie, Radomiu, Będzinie, Dąbrowie Górniczej, Sosnowcu. W latach następnych, w miarę rozwoju dozoru lekarskiego nad szkołami powszechnemi, akcję tę należy stopniowo rozszerzać.

Warszawa, dnia 24 marca 1924 roku.

---

13. PRZEPISY TYMCZASOWE.

o szkołach elementarnych w Królestwie Polskiem. [1])

DZIAŁ IV.

O szkołach elementarnych prywatnych.

Art. 78. Poszczególne osoby, obywatele Królestwa Polskiego, nieskazitelne pod względem moralnym i obywatelskim, ich spółki, instytucje i stowarzyszenia mogą otwierać szkoły elementarne prywatne.

Koncesje na otwarcie szkoły wydaje Rada Szkolna Okręgowa. Decyzję Rady Szkolnej Okręgowej Inspektor Okręgowy może wstrzymać i odwołać się do Dyrektora Departamentu, nie później jak w przeciągu dni siedmiu.

Obywatel obcego państwa może otworzyć szkołę tylko za zezwoleniem Dyrektora Departamentu W. R. i O. P.

Art. 79. Aby otrzymać koncesję, założyciel wnieść winien podanie na ręce Inspektora Okręgowego do Rady Szkolnej Okręgowej, w której okręgu szkoła ma powstać.

Do podania należy dołączyć:

a) dowód przynależności państwowej, życiorys i, na żądanie, opinję o nieskazitelności moralnej i obywatelskiej;
b) zobowiązanie, iż lokal szkolny będzie odpowiadał wymaganiom przepisów higjeny szkolnej;
c) zobowiązanie, iż kierownik i personel nauczycielski będą posiadali przepisane kwalifikacje naukowe i zawodowe;
d) program nauk i rozkład zajęć;
e) spis pomocy naukowych;
f) budżet;
g) o ile jest — statut szkoły.

Art. 80. Kierownika szkoły powołuje właściciel, zatwierdza Inspektor Okręgowy; nauczycieli powołuje właściciel z pośród osób, posiadających przepisane kwalifikacje i komunikuje każdorazowo Inspektorowi Okręgowemu.

Art. 81. Jeżeli w ciągu trzech miesięcy od dnia złożenia podania o otwarcie szkoły nie nastąpi odmowa ze strony Rady Szkolnej Okręgowej, wnoszący ma prawo otworzyć, o czym zawiadamia Inspektora Okręgowego na dwa tygodnie przed rozpoczęciem zajęć szkolnych, z podaniem dokładnego adresu i planu lokalu szkolnego.

---

[1]) Dz. Urz. Dep. W. R. i O. P. z 1917 r. Nr. 1, poz. 1. — Por. uwagi, dotyczące zmiany nazw: „Rada Szkolna Okręgowa", „Inspektor Szkolny Okręgowy" i „Dyrektor Departamentu", które zamieszczone zostały w rozdz. II tekstów, p. 8.

Otwarcie szkoły może być wstrzymane, o ile lokal szkolny nie odpowiada wymaganiom przepisów o higjenie szkolnej.

Art. 82. Odmowa Rady Szkolnej winna być motywowana. Zażalenia na decyzję Rady Szkolnej Okręgowej wnoszą się do Dyrektora Departamentu W. R. i O. P.

Art. 83. Koncesja wygasa, jeżeli szkoła nie została uruchomiona w ciągu jednego roku od dnia wydania koncesji.

Art. 84. Program nauk prywatnej szkoły elementarnej musi odpowiadać conajmniej zakresowi wiadomości, przepisanych dla publicznej szkoły elementarnej równej kategorji, aby mogła ona ubiegać się o przyznane prawa publiczności, t. j., aby świadectwo szkoły elementarnej prywatnej miało znaczenie dokumentu publicznego oraz aby dzieci w wieku szkolnym, do niej uczęszczające, w gminach, gdzie obowiązek szkolny już wprowadzono, były zwalniane od uczęszczania do szkoły publicznej.

Art. 85. Odpowiedzialność za stronę wychowawczo-naukową ponosi kierownik szkoły, odpowiedzialność finansową oraz za stronę higjeniczno-sanitarną — właściciel.

Art. 86. Nadzór nad szkołami elementarnemi prywatnemi sprawuje Inspektor Okręgowy i organy miejscowego zarządu szkolnego.

Art. 87. Szkoła prywatna obowiązana jest prowadzić przepisane księgi szkolne, składać sprawozdania roczne Inspektorowi Okręgowemu podług wskazanych wzorów oraz udzielać informacji na żądanie władz szkolnych.

Art. 88. Nadaje szkołom prywatnym elementarnym prawo publiczności Departament W. R. i O. P. na wniosek Rady Szkolnej Okręgowej. Do wniosku Inspektor Okręgowy dołącza swoją opinję.

Art. 89. Szkołom prywatnym z prawem publiczności pozostawia się swobodę w rozszerzeniu i układzie programu, stosowaniu metod oraz wyborze książek i pomocy naukowych, z wyjątkiem tych, które zostały wzbronione przez Departament W. R. i O. P.

Art. 90. Wszelkie inne szkoły elementarne prywatne podlegają tylko ograniczeniom co do książek, zgodnie z art. 89 oraz co do obowiązujących przepisów o higjenie publicznej.

Art. 91. Dzieci szkół prywatnych bez prawa publiczności, aby uzyskać świadectwo, któreby miało znaczenie dokumentu publicznego, muszą poddać się egzaminowi w szkole elementarnej, do tego upoważnionej. To samo dotyczy dzieci, pobierających naukę w domu.

Art. 92. Odejmuje prawo publiczności lub zamyka szkołę elementarną prywatną Dyrektor Departamentu W. R. i O. P. na skutek motywowanych wniosków Inspektora Okręgowego lub Rady Szkolnej Okręgowej.

Art. 93. Na żądanie Inspektora Okręgowego usuwa kierownika i nauczycieli — właściciel, któremu przysługuje prawo odwołania się do Dyrektora Departamentu W. R. i O. P. w przeciągu dni siedmiu od dnia następnego po otrzymaniu rozporządzenia.

W wypadkach nadzwyczajnych zawiesza kierownika Inspektor Okręgowy, nauczycieli zaś na żądanie Inspektora Okręgowego — kierownik.

---

14. EGZAMINY NADZWYCZAJNE.

z zakresu programu nauczania w szkołach powszechnych [1].

§ 1. Osoby, które nie uczęszczały do szkoły powszechnej lub jej całkowicie nie ukończyły, a przekroczyły już obowiązkowy wiek szkolny i pragną uzyskać świadectwo ukończenia szkoły powszechnej, mogą się poddać egzaminowi nadzwyczajnemu z zakresu materjału naukowego 1, 2, 5 lub 7-klasowej szkoły powszechnej.

Postanowienie powyższe odnosi się również do osób, które posiadają świadectwo ukończenia szkoły powszechnej niżej zorganizowanej, a pragną uzyskać świadectwo z ukończenia szkoły powszechnej o wyższym stopniu organizacyjnym.

§ 2. Zezwolenia na składanie tego egzaminu udziela Inspektor Szkolny.

Do podania, wniesionego do Inspektora Szkolnego, należy dołączyć: a) metrykę urodzenia, b) świadectwo moralności, c) krótki, własnoręcznie napisany życiorys z podaniem przebiegu studjów, d) ewentualnie ostatnie świadectwo szkolne, e) fotografję, stwierdzającą tożsamość osoby, o ile petent nie jest Komisji egzaminacyjnej osobiście znany, lub o ile nie można w inny wiarogodny sposób stwierdzić tożsamości osoby.

Jeżeli kandydat przekroczył 18 lat życia, winien również w podaniu zaznaczyć, czy pragnie być zwolnionym od składania egzaminu z przedmiotów, wyszczególnionych poniżej w § 6.

§ 3. Egzaminy odbywają się przed specjalnie do tego celu wyznaczonemi Komisjami egzaminacyjnemi w siedzibie Inspektora Szkolnego.

Komisja egzaminacyjna składa się z Inspektora Szkolnego (Zastępcy Inspektora Szkolnego) jako przewodniczącego, z kierownika wyznaczonej do tego celu szkoły powszechnej, jako zastępcy przewodniczącego, oraz z nauczycieli (ek), powołanych ze szkół powszechnych z reguły w siedzibie Inspektora Szkolnego, jako egzaminatorów.

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1926 r. Nr. 9, poz. 100.

Inspektor Szkolny może powierzyć przewodnictwo przy egzaminie zastępcy przewodniczącego Komisji egzaminacyjnej (kierownikowi szkoły) na pewien czas, lub przez cały czas trwania egzaminu.

§ 4. Egzaminy nadzwyczajne odbywają się w stale oznaczonych okresach czasu, t. j. między 1—15 maja i 1—15 listopada. Bliższe określenie dnia egzaminu ustala Inspektor Szkolny.

W wyjątkowych wypadkach Inspektor Szkolny może zezwolić na odbycie egzaminu nadzwyczajnego w innym okresie czasu aniżeli powyżej wyznaczono.

§ 5. Tematy wypracowań pisemnych z języka nauczania i innych języków, z rachunków z geometrją, nadto tematy z rysunków, robót ręcznych (kobiecych) wyznacza właściwy egzaminator, określając czas, potrzebny na opracowanie zadanego tematu. Tematy te, oraz czas ich wypracowania, wymagają uprzedniego zatwierdzenia zastępcy przewodniczącego Komisji egzaminacyjnej. W czasie opracowania tych tematów nadzoruje kandydata (ów), jeden z członków Komisji Egzaminacyjnej.

Egzamin ustny obejmuje zakres materjału naukowego, przepisany dla szkoły powszechnej o danym stopniu organizacyjnym.

§ 6. Kandydaci, którzy przekroczyli 18 rok życia, mogą być zwolnieni przez Inspektora Szkolnego od zdawania egzaminu z rysunków, robót ręcznych (kobiecych), śpiewu i ćwiczeń cielesnych; w takim razie muszą w podaniu swem o dopuszczenie do egzaminu nadzwyczajnego wyraźnie o to prosić.

§ 7. Po ukończeniu egzaminu Komisja egzaminacyjna ustala oceny z poszczególnych przedmiotów. Oceny te wpisuje się następnie w odpowiednich rubrykach w osobnej księdze protokółów egzaminów nadzwyczajnych (zał. 1). O ile kandydat był przy egzaminie zwolniony z jednego lub więcej przedmiotów (§ 6), zaznacza się to w odpowiedniej rubryce protokółu z powołaniem się na liczbę i datę rozporządzenia zwalniającego.

Protokół egzaminu nadzwyczajnego podpisują wszyscy obecni przy egzaminie członkowie Komisji.

§ 8. W razie pomyślnego wyniku egzaminu Komisja egzaminacyjna wydaje kandydatowi na przepisanym formularzu (zał. 2), zgodnie z protokółem egzaminu, świadectwo będące równoznacznem ze świadectwami ukończenia odpowiednich publicznych szkół powszechnych. Świadectwo takie podpisują wszyscy obecni przy egzaminie członkowie Komisji egzaminacyjnej. Świadectwo ma być również zaopatrzone pieczęcią Komisji egzaminacyjnej.

§ 9. Kandydatom, u których wynik egzaminu był choćby w jednym przedmiocie ujemny, nie wydaje się świadectwa. Kandydatom reprobowanym wolno jednak powtórzyć egzamin w terminie późniejszym, jednak nie wcześniej niż po upływie pół roku, przed tą samą lub inną Komisją egzaminacyjną.

§ 10. Taksy za egzamin nadzwyczajny wynoszą: za egzamin z zakresu materjału naukowego szkoły 1 i 2-klasowej — 10 złotych, 5-klasowej — 15 złotych, 7-klasowej — 20 złotych. Przy powtórnym egzaminie kandydat uiszcza taksę ponownie. Taksę składa się przy zgłoszeniu się do egzaminu.

§ 11. Na zasadach powyżej podanych i przed temi samemi Komisjami egzaminacyjnemi może też Inspektor Szkolny dopuszczać do egzaminu nadzwyczajnego kandydatów, którzy pragną otrzymać świadectwo, stwierdzające, że posiadają wiadomości z jednego lub więcej przedmiotów w zakresie, udzielanym w 1, 2, 5 lub 7-klasowej szkole powszechnej.

Taksa za taki egzamin wynosi za każdy przedmiot 3 zł.

Wynik nadzwyczajnego egzaminu wpisuje się do protokółu. Świadectwo na przepisanym formularzu, podpisuje przewodniczący, zastępca przewodniczącego Komisji egzaminacyjnej (kierownik szkoły) i jeden z członków Komisji.

O ile wynik egzaminu był niepomyślny, kandydat nie otrzymuje świadectwa.

§ 12. Komisja egzaminacyjna posiada pieczęć z napisem: „Państwowa Komisja egzaminów nadzwyczajnych w szkołach powszechnych w . . . .".

§ 13. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z chwilą ogłoszenia. Równocześnie tracą moc wszelkie przepisy i rozporządzenia, zawierające normy, odmienne od powyżej podanych.

Warszawa, dnia 31 marca 1926 r.

Dodatek.

I. Ustawy z pozostałych działów szkolnictwa.

1. DEKRET

o kształceniu nauczycieli szkół powszechnych w Państwie Polskiem. [1])

I. O urządzeniu seminarjów nauczycielskich.

Art. 1. Kształcenie i wychowywanie kandydatów na nauczycieli i nauczycielki szkół powszechnych odbywa się w seminarjach nauczycielskich.

Seminarja, utrzymywane przez państwo, są publiczne; wszystkie inne są prywatne.

Seminarja publiczne są oddzielne dla chłopców i oddzielne dla dziewcząt.

Art. 2. Przy seminarjum nauczycielskiem istnieje jedna lub dwie wzorowe szkoły powszechne jako szkoły ćwiczeń. [2]).

Art. 3. Przy seminarjach nauczycielskich lub osobno mogą być organizowane kursy zawodowe dla kształcenia nauczycieli w specjalnym kierunku, uwzględniającym potrzeby szkół powszechnych.

Z seminarjum nauczycielskiem żeńskiem łączy się z reguły dwuletni kurs ochroniarski i wzorowa ochronka. [3]).

Art. 4. Do seminarjum nauczycielskiego należy ogród, odpowiednio urządzony dla celów nauki przyrody i ćwiczeń, z zakresu ogrodnictwa i pszczelnictwa.

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1919 r. Nr. 2, poz. 3.

[2]) Organizację szkół ćwiczeń normuje rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z 8 lutego 1924 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1924 r. Nr. 6. poz. 52).

[3]) Postanowienie to nie znalazło zastosowania. — Seminarja ochroniarskie stanowią odrębny typ zakładów kształcenia nauczycieli: organizacja tych seminarjów unormowana została zarządzeniem Ministra W. R. i O. P. z dnia 30 czerwca 1929 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1929 r. Nr. 9, poz. 119).

Art. 5. Seminarjum nauczycielskie posiada boisko do zabaw i gier ruchowych dla uczniów seminarjum i szkoły ćwiczeń.

Art. 6. Czas nauki w seminarjum trwa conajmniej pięć lat. W seminarjach pięcioletnich pierwsze trzy roczne kursy posiadają charakter ogólnie kształcący, dwa ostatnie charakter przeważnie zawodowy.

Art. 7. Liczba uczniów na jednym kursie nie przekracza czterdziestu [1]). Kursy równorzędne nie będą urządzane.

Art. 8. Seminarjum wraz ze szkołą ćwiczeń i połączonemi z seminarjum kursami specjalnemi tworzy jeden zakład pod administracyjnem kierownictwem dyrektora. Kierownictwo pedagogiczne należy do dyrektora i do Rady Pedagogicznej.

II. O nauce i nadzorze nad seminarjami nauczycielskiemi.

Art. 9. W zakres nauczania w seminarjach nauczycielskich wchodzą następujące przedmioty obowiązkowe: religja, język polski i literatura, język obcy, historja, nauka o Polsce współczesnej wraz z nauką obywatelstwa, geografja z geologją i kosmografją, matematyka z kreśleniem, fizyka, chemja z mineralogją, biologja (botanika, zoologja oraz anatomja i fizjologja z wiadomościami z antropologji), higjena ogólna i szkolna, ogrodnictwo i pszczelnictwo[2]), rysunki, muzyka, śpiew, ćwiczenia cielesne z grami i zabawami ruchowemi, roboty ręczne, kaligrafja, psychologja i logika, pedagogika (pedagogika i dydaktyka, historja pedagogiki, organizacja szkolnictwa i ustawodawstwo szkolne, metodyka specjalna, hospitacje i ćwiczenia praktyczne).

Nauka robót ręcznych obejmuje w seminarjum męskiem modelowanie, kartoniarstwo, slöjd drzewny; w seminarjum żeńskiem: modelowanie, kartoniarstwo, szycie białe, krawieczyznę i gotowanie.

Art. 10. Przedmioty nadobowiązkowe, uwzględniające przedewszystkiem zamiłowanie uczniów do poszczególnych nauk, udzielanych w seminarjum, mogą być wprowadzane za zezwoleniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

---

[1]) W myśl § 30 regulaminu przyjmowania uczniów do państwowych seminarjów nauczycielskich (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1926 r. Nr. 10 poz. 114) ogólna liczba uczniów na kursie I nie może przekraczać 45.

[2]) W planie godzin szkolnych w państwowych seminarjach nauczycielskich (por. Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1926 r. Nr. 10, poz. 116) brak przedmiotu pod nazwą: „ogrodnictwo i pszczelnictwo"; zamiast tego przedmiotu przewiduje program nauki w państwowych seminarjach nauczycielskich praktyczne ćwiczenia w ogrodzie szkolnym.

Art. 11. Szczegółowy statut seminarjów nauczycielskich, zawierający program nauk [1]), rozkład przedmiotów na kursy roczne [2]) i kursy ochroniarskie [3]), wraz z liczbą godzin nauki oraz inne przepisy, będą wydawane osobnem zarządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

W szkołach ćwiczeń jest stosowany program publicznych szkół powszechnych. Zmiany mogą być wprowadzane za zezwoleniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 12. O dopuszczaniu podręczników do nauki w seminarjach orzeka Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Wyboru podręczników z liczby zatwierdzonych do użytku w seminarjach dokonywa Rada Pedagogiczna seminarjum. [4])

Art. 13. Nauka w seminarjum, na kursach ochroniarskich, na specjalnych kursach i w szkole ćwiczeń jest bezpłatna. [5]).

Art. 14. Nadzór nad seminarjami i nad szkołami ćwiczeń sprawuje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zapomocą wyznaczonych przez siebie organów. [6])

Prawo nadzoru inspektorów szkolnych okręgowych nad seminarjum i nad szkołą ćwiczeń, przewidziane w „Przepisach tymczasowych o szkołach elementarnych" (Dziennik Urzędowy Departamentu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Nr. 1, art. 95. 3) zostaje niniejszem uchylone.

III. O personelu seminarjum, Radzie Pedagogicznej i Radzie Opiekuńczej.

Art. 15. W skład personelu seminarjum wchodzą: dyrektor (ka), nauczyciele (lki), seminarjalni (e), do których zalicza się ks. prefekt i lekarz (ka) szkolny (a), nauczyciele (lki) szkoły ćwiczeń i nauczyciele (lki) kursów specjalnych, połączonych z seminarjum, ogrodnik (czka) zarazem pszczelarz (rka) [7]), zawodowi nauczyciele (lki) robót ręcznych oraz sekretarz (rka) zakładu.

W seminarjum nauczycielskiem żeńskiem, o ile dyrektorem jego będzie mężczyzna, prócz nauczycielek szkoły ćwiczeń

---

[1]) Por. Program nauki w państwowych seminarjach nauczycielskich, Warszawa 1921.

[2]) Por. Dz. Urz. W. R. i O. P. z 1926 r. Nr. 10, poz. 116.

[3]) Por. „ „ „ „ „ „ z 1929 r. Nr. 9, poz. 119.

[4]) Por. „ „ „ „ „ „ z 1927 r. Nr. 8, poz. 113.

[5]) Por. okólnik z 31. VIII. 1928 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1928 r. Nr. 11, poz. 184).

[6]) Por. Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1927 r. Nr. 8, poz. 108.

[7]) Nie ma miejsca.

będzie w gronie nauczycieli seminarjalnych zamianowana przynajmniej jedna kobieta, dodana dyrektorowi do pomocy dla spraw wychowawczych.

Kierownictwo szkoły ćwiczeń i kursów specjalnych może być powierzone oddzielnej osobie z zachowaniem w mocy postanowień art. 8.

Art. 16. Dyrektora (rkę) seminarjum mianuje Zwierzchnia Władza Państwowa na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Nauczycieli i resztę personelu mianuje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego po wysłuchaniu opinji dyrektora seminarjum.

Kwalifikacje [1]) oraz stosunki służbowe [2]) personelu seminarjum określi osobne rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 17. Nauczyciele seminarjum, szkoły ćwiczeń i kursów, stale z nim złączonych, pod przewodnictwem dyrektora stanowią Radę pedagogiczną.

Szczegółowy zakres działania Rady pedagogicznej i dyrektora określi rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. [3]).

Art. 18. Przy seminarjum ustanawia się Radę opiekuńczą, złożoną z pięciu członków, a mianowicie z 3 powołanych na okres 3-letni przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wniosek Rady szkolnej okręgowej [4]) (w tej liczbie przynajmniej 1 członka rady), z dyrektora zakładu i nauczyciela, wybranego przez Radę pedagogiczną na trzy lata.

Zadaniem Rady opiekuńczej będzie opieka nad bytem materjalnym i zachowaniem pozaszkolnem uczniów seminarjum oraz wypowiadanie opinji w tych sprawach, które Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego poleci jej rozważyć. Szczegółowy zakres działania rady opiekuńczej określi zarządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. [3]).

IV. O uczniach seminarjów.

Art. 19. Do przyjęcia ucznia (nicy) na pierwszy rok seminarjum wymaga się prócz zdolności fizycznej do zawodu nauczycielskiego, stwierdzonej przez lekarza szkolnego zakładu, dobrych obyczajów i odpowiedniego przygotowania — w regule

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1924 r. Nr. 18, poz. 178.
[2]) „ „ „ „ „ „ „ z 1926 r. Nr. 13, poz. 103.
[3]) Rozporządzenia takiego brak.
[4]) powiatowej.

ukończonego w danym roku kalendarzowym 14-go roku a nieprzekroczonego 20-go roku życia.[1]).

O przyjęciu kandydatów w wieku powyżej lat 20 rozstrzyga Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.[2]).

Art. 20. Uczeń, wstępujący do seminarjum, winien posiadać kwalifikacje, odpowiadające wykształceniu w szkole powszechnej najwyżej zorganizowanej.

Sposób stwierdzenia kwalifikacji określi Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.[3]).

Art. 21. Niezamożni uczniowie seminarjum mogą być umieszczani w internacie bezpłatnie lub za zmniejszoną opłatą, mogą też otrzymywać stypendja.[4]).

Uczniowie, korzystający z zasiłków publicznych, są obowiązani po ukończeniu seminarjum do tylu lat służby w publicznym zawodzie nauczycielskim, w ciągu ilu lat korzystali z zasiłków publicznych.

Uczniowie, którzy przed ukończeniem nauki opuszczą zakład dobrowolnie, winni zwrócić pobrane zasiłki. W wyjątkowych wypadkach Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może zwolnić od obowiązku zwrócenia sum pobranych.

Art. 22. Regulamin i przepisy karności dla uczniów seminarjum układa Rada pedagogiczna, zatwierdza Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wykluczenie ucznia z seminarjum uchwala Rada pedagogiczna, Dyrektor przedstawia uchwałę Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego[5]) do zatwierdzenia. Minister może odebrać wykluczonemu prawo wstępu do wszystkich seminarjów nauczycielskich i do wszystkich innych szkół publicznych w Państwie.

V. O egzaminach nauczycielskich.

Art. 23. Po ukończeniu nauki w seminarjum składa kandydat (tka) pierwszy egzamin nauczycielski z religji, z języka polskiego z literaturą, historji, nauki o Polsce współczesnej, geografji z geologją i kosmografją, matematyki, fizyki, chemji z mineralogją, biologji (botaniki, zoologji, anatomji i fizjologji), higjeny ogólnej i szkolnej, ogrodnictwa i pszczelnictwa, psychologji i logiki, pedagogiki (pedagogiki i dydaktyki, historji peda-

---

[1]) Regulamin przyjmowania uczniów do seminarjum ścieśnia w § 3 górną granicę wieku do lat 17, przewidując przyjmowanie kandydatów w wieku od 17 do 20 lat jedynie za zezwoleniem kuratorjów.

[2]) Por. § 6 rozporządzenia, zamieszczonego w Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1928 r. Nr. 10, poz. 168.

[3]) Por. Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1926 r. Nr. 10, poz. 104.

[4]) „ „ „ „ „ „ „ „ z 1923 r. Nr. 3, poz. 17.

[5]) Kuratorjum Okręgu Szkolnego.

gogiki, metodyki specjalnej) — w zakresie programu obowiązującego w seminarjum i otrzymuje świadectwo z ukończenia seminarjum. Oceny na świadectwie nauczycielskiem z tych przedmiotów, z których niema egzaminu, ustalane są na podstawie wartości pracy ucznia (nicy) w ostatnim roku nauczania danego przedmiotu. [1]).

Art. 24. Do pierwszego egzaminu nauczycielskiego mogą być dopuszczani tylko tacy kandydaci, którzy ukończyli z dniem 1 sierpnia [2]) najmniej 19-ty rok życia i uczęszczali do seminarjum publicznego lub prywatnego z prawem publiczności przynajmniej na IV-ty i V-ty kurs.

Tok pierwszego egzaminu nauczycielskiego, zasady zwalniania od egzaminu i skład komisji egzaminacyjnych określi rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. [1]).

Art. 25. Świadectwo z ukończenia seminarjum uprawnia do objęcia stanowiska tymczasowego nauczyciela w szkołach powszechnych.

Art. 26. Po złożeniu pierwszego egzaminu nauczycielskiego i po odbyciu conajmniej dwuletniej zadowalającej praktyki w szkole powszechnej publicznej lub prywatnej winien nauczyciel tymczasowy poddać się drugiemu egzaminowi nauczycielskiemu. [3]).

Przedmiotem drugiego egzaminu nauczycielskiego obok lekcji praktycznych jest organizacja szkolnictwa i ustawodawstwo szkolne, jeden dowolnie obrany przedmiot z zakresu pedagogiki i jeden przedmiot ogólnie kształcący [4]) w obszerniejszym zakresie, niż był udzielany w seminarjum, na podstawie samodzielnej nauki.

Tok drugiego egzaminu nauczycielskiego i skład Komisji egzaminacyjnych określi rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. [3]).

Art. 27. Drugi egzamin nauczycielski, złożony z pomyślnym wynikiem, uprawnia do objęcia stanowiska stałego nauczyciela w publicznych szkołach powszechnych.

Art. 28. Egzaminy dla eksternów obejmują zakres programu obowiązującego w seminarjach publicznych.

---

[1]) Por. regulamin seminarjalnego egzaminu dojrzałości (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1925 r. Nr. 7, poz. 69).

[2]) którzy w danym roku kalendarzowym kończą przynajmniej 19 lat życia (§ 3 regulaminu egz. dojrzałości).

[3]) Por. Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1929 r. Nr. 1, poz. 3.

[4]) Nie stosowane.

Przepisy szczegółowe o egzaminach dla eksternów wyda Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.[1]).

Art. 29. Przepisy o egzaminach dla nauczycieli rysunków, robót ręcznych, śpiewu i muzyki, ćwiczeń cielesnych i gier ruchowych wyda Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.[2]).

VI. O seminarjach prywatnych.

Art. 30. Seminarja nauczycielskie, założone i utrzymywane przez związki komunalne, osoby prywatne i stowarzyszenia są seminarjami prywatnemi.

Do otwarcia prywatnego seminarjum nauczycielskiego potrzeba pozwolenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.[3]).

Art. 31. Prywatne seminarjum nauczycielskie może być otwarte jeżeli:

a) co do urządzenia stosować się będzie do art. 2, 4, 5, 6, 7 niniejszej ustawy, a poziom jego co do zakresu nauki nie będzie niższy, niż w seminarjach publicznych,

b) grono nauczycielskie posiada uzdolnienie do kształcenia nauczycieli szkół powszechnych, wymagane w seminarjach publicznych, i najmniej połowa grona wraz z dyrektorem służy wyłącznie danemu zakładowi prywatnemu,

c) posiada pomoce naukowe, niezbędne do prawidłowego udzielania nauki,

d) pomieszczenie zakładu odpowiada wszelkim warunkom higjenicznym.

Art. 32. Statut seminarjum prywatnego, określający wewnętrzny ustrój zakładu, stosunek właściciela do dyrektora i grona nauczycielskiego oraz program nauki ulega zatwierdzeniu Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.[4]).

Statut winien być podany do zatwierdzenia najpóźniej na 3 miesiące przed terminem otwarcia seminarjum.

Po zatwierdzeniu statutu osoba, mająca otworzyć seminarjum, oznacza datę otwarcia zakładu i zawiadamia Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego[4]) namniej na 4 tygodnie przed terminem, że wszystkie wymagania niniejszej ustawy i zatwierdzonego statutu są wykonywane.

Jeżeli ze strony Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego[4]) do dnia wyznaczonego na otwarcie semina-

---

[1]) Por. § 27 i nast. regulaminu dojrz. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1925 r. Nr. 7, poz. 69).

[2]) Brak.

[3]) Kuratora Okręgu Szkolnego (por. Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1924 r. Nr. 19, poz. 193).

[4]) Kuratora Okręgu Szkolnego.

rjum sprzeciw nie nastąpi, będzie to równoznaczne z udzieleniem pozwolenia.

Art. 33. Seminarjum nauczycielskie prywatne może obejmować wyjątkowo także tylko dwa ostatnie kursy, jeżeli, dopełniwszy warunków wyszczególnionych w art. 31 i 32, przyjmować będzie uczniów, którzy z dniem 1 sierpnia ukończyli 17-ty, a nie przekroczyli 24-go roku życia i zdali w obecności delegata Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [1]) egzamin wstępny ze wszystkich przedmiotów w zakresie przepisanym dla trzech pierwszych kursów w seminarjach publicznych oraz wykazali się świadectwem egzaminu z robót ręcznych, ćwiczeń cielesnych, zabaw i gier ruchowych w zakresie trzech pierwszych kursów, złożonego w seminarjum państwowem.

Art. 34. Seminarjum nauczycielskie prywatne, należycie urządzone i odpowiadające celowi, może uzyskać od Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego prawo publiczności. [2]).

Prawo publiczności może być prywatnemu seminarjum odjęte, skoro zabraknie warunków, pod jakiemi go udzielono. [2])

Art. 35. Nadzór nad seminarjami nauczycielskiemi prywatnemi wraz ze szkołami ćwiczeń sprawuje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [3]) za pomocą wyznaczonych przez siebie organów.

Prawo nadzoru inspektorów szkolnych okręgowych nad seminarjami prywatnemi i szkołami ćwiczeń, przewidziane w „Przepisach tymczasowych o szkołach elementarnych" (Dz. Urzęd. Depart. W. R. i O. P. Nr. 1 art. 95. 5), zostaje niniejszem uchylone.

Każda zmiana w składzie grona nauczycielskiego, w programie nauki i w pomieszczeniu zakładu ma być niezwłocznie podana do wiadomości Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. [4]).

Art. 36. Seminarjum prywatne, w którem przepisy nie będą przestrzegane, lub w którem wyjdą na jaw braki moralne, może być przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zamknięte.

Art. 37. Dyrektorem i nauczycielem prywatnego seminarjum nauczycielskiego może być tylko osoba przynależności państwowej polskiej, nieskazitelna i posiadająca przepisane kwalifikacje.

---

[1]) Nie stosowane.

[2]) Warunki podane w rozporządzeniu z dnia 1 maja 1929 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1929 r. Nr. 6, poz. 75).

[3]) Kurator Okręgu Szkolnego.

[4]) Kuratorjum Okręgu Szkolnego.

Kandydata na dyrektora seminarjum przedstawia właściciel zakładu, a zatwierdza Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [1].

VII. Przepisy przechodnie.

Art. 38. Seminarja prywatne, istniejące w chwili ogłoszenia niniejszej ustawy, mogą być czynne tymczasowo na poprzednich zasadach, mają jednak najpóźniej w ciągu trzech miesięcy od dnia ogłoszenia tej ustawy złożyć statut organizacyjny, zastosowany do wymagań niniejszej ustawy, do zatwierdzenia przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego jest upoważniony do wydania szczegółowych przepisów, określających czas i sposób dostosowania się istniejących seminarjów w całej rozciągłości do niniejszej ustawy.

Warszawa, dnia 7 lutego 1919 r.

2.

USTAWA

o szkołach akademickich [2].

WSTĘP.

Najwyższe uczelnie, poświęcone pielęgnowaniu i szerzeniu wiedzy, noszą w Państwie Polskiem w ogólności nazwę szkół akademickich, a w szczególności wszechnic, czyli uniwersytetów, szkół głównych, politechnik i akademji.

Zadaniem ich jest służyć nauce i ojczyźnie. W tym celu mają one szukać i dochodzić prawdy we wszystkich gałęziach wiedzy ludzkiej, oraz przewodniczyć na drodze poznawania tej prawdy przez młodzież akademicką, a przez nią rozpowszechniać ją wśród całego narodu polskiego w imię zasad, przyświecających moralnemu i umysłowemu doskonaleniu się rodzaju ludzkiego.

Zadaniem szkół akademickich jest również przygotowanie młodzieży do zawodów praktycznych, których wykonywanie wymaga naukowego opanowania różnych gałęzi wiedzy i samodzielnego sądu o wchodzących w ich zakres zagadnieniach teoretycznych i praktycznych.

W ten sposób szkoły akademickie mają spełnić jak najwierniej to szczytne zadanie, które już przed wiekami wskazał najstarszej z nich jej założyciel, król Kazimierz Wielki, życząc jej, aby była nauk perłą, aby wychowywała ludzi przezornych

---

[1]) Kurator Okręgu Szkolnego.

[2]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1920 r. Nr. 20, poz. 134.

i dojrzałego sądu, cnotą zdobnych i w naukach biegłych, a zarazem aby stała się krynicą umiejętnej wiedzy, z której mogliby czerpać wszyscy.

I. Szkoły państwowe.

1. Zasady ogólne.

Art. 1. Ustawa niniejsza określa zasady ustroju szkół akademickich w sposób jednolity. W granicach jej zostaje przyznany każdej z nich samorząd i możność wydawania własnego statutu, zawierającego przepisy szczegółowe i rozwijającego podane tu zasady. Przepisy te nie mogą jednak sprzeciwiać się zawartym tu postanowieniom.

Statut każdej szkoły akademickiej podlega zatwierdzeniu przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, jako wykonywającego zwierzchnią władzę rządową nad szkołami akademickiemi.

Art. 2. W szkołach akademickich wykładać mogą w charakterze profesorów i docentów uczeni bez różnicy płci, którzy się przyczynili do rozwoju nauk teoretycznych i praktycznych, na wydziałach (względnie w odrębnych szkołach-akademjach) artystycznych również artyści, którzy zaznaczyli się swą pracą twórczą w dziedzinie sztuki, — studjować zaś osoby, które ukończyły ogólnokształcącą szkołę średnią państwową, lub takąż szkołę prywatną, mającą prawo wydawania świadectw, uznanych przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równorzędne ze świadectwami szkół państwowych. Do studjowania na wydziałach oraz szkołach artystycznych mogą być dopuszczone również osoby, odznaczające się specjalnemi zdolnościami w dziedzinie sztuki, które ukończyły seminarjum nauczycielskie, względnie średnią szkołę zawodową. [1]).

Art. 3. Szkoły akademickie posiadają prawo udzielania stopni akademickich zawodowych i naukowych.

Art. 4. Założenie szkoły akademickiej wymaga aktu ustawodawczego, powziętego na wniosek rządu.

Art. 5. Szkoły akademickie posiadają charakter osób prawnych, mogą więc przyjmować zapisy i darowizny i samodzielnie zarządzać swoim, w ten sposób uzyskanym majątkiem. Mają one prawo rozporządzać sumami, które rząd im przeznaczył, w ramach zatwierdzonego przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego budżetu. W obrębie tych ram przeznaczenie poszczególnych sum może być zmienione za zezwoleniem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Pu-

---

[1]) W brzmieniu ustawy z dnia 16 lipca 1924 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1925 r. Nr. 2, poz. 10).

blicznego. Mają też prawo używać będących własnością państwową gmachów i zakładów wraz z urządzeniami i inwentarzem. Pod temi względami podlegają one jedynie kontroli rządowej ze strony Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 6. Szkołom akademickim przysługuje prawo wolności nauki i nauczania. Każdy profesor i docent szkoły akademickiej ma prawo podawać i oświetlać z katedry według swego naukowego przekonania i sposobem naukowym wszelkie zagadnienia, wchodzące w zakres gałęzi wiedzy, których jest przedstawicielem; tak samo ma zupełną swobodę w wyborze metod wykładów i ćwiczeń.

Art. 7. Szkoły akademickie dzielą się pod względem ustroju wewnętrznego na wydziały, w których obrębie mogą istnieć oddziały.

Art. 8. Samorządowemi władzami szkół akademickich są: 1) zebranie ogólne profesorów (w tych szkołach, w których statut szkoły je przewiduje); 2) senat w szkołach, składających się z więcej niż jednego wydziału; 3) rektor; 4) rady wydziałowe; 5) dziekani.

Art. 9. Językiem wykładowym szkół akademickich jest język polski. Wyjątki mogą być czynione tylko drogą ustawodawczą [1]). O tem, czy niektóre przedmioty mogą być wyjątkowo wykładane w innym języku, rozstrzyga senat szkoły.

Art. 10. Prawo używania pieczęci, opatrzonej herbem państwa, posiadają jedynie samorządowe władze szkół akademickich, wymienione w art. 8.

II. Władze samorządowe szkół akademickich.

1. Zebranie ogólne profesorów.

Art. 11. W tych szkołach akademickich, których statuty szczegółowe przewidują zebranie ogólne profesorów, składa się ono z profesorów honorowych, zwyczajnych, nadzwyczajnych i docentów, należących do rad wydziałowych. Przewodniczącym jest rektor lub jego zastępca.

Art. 12. Do zakresu działania zebrania ogólnego profesorów należy:

1) uchwalanie statutu szczegółowego szkoły w ramach nin. ustawy;
2) uchwalanie budżetu szkoły;
3) wybór rektora;
4) zatwierdzanie wniosków rad wydziałowych o powołaniu profesorów zwyczajnych, nadzwyczajnych, honorowych oraz

---

1) W brzmieniu art. 1 ustawy z dnia 29 lipca 1921 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1922 r. Nr. 1, poz. 1).

docentów i przedstawianie ich Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do zatwierdzenia;

5) zatwierdzanie honorowych stopni naukowych, przyczem nadanie honorowego stopnia naukowego za zasługi społeczne lub polityczne wymaga zatwierdzenia przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego;

6) uchwalanie wniosków, dotyczących tworzenia osobnych wydziałów, oddziałów i nowych katedr;

7) przyjmowanie do wiadomości sprawozdań rocznych rektora ze stanu szkoły i sprawozdań dziekanów z działalności wydziałów;

8) uchwalanie wniosków, dotyczących usuwania profesorów z katedr;

9) rozpatrywanie innych spraw ogólno akademickich, które rektor według uznania przekaże dla ich ważności zebraniu ogólnemu.

Art. 13. Warunkami ważności uchwał zebrania ogólnego są:

1) imienne zawiadomienie przez przewodniczącego przynajmniej na 24 godziny przed terminem zebrania wszystkich członków, nie przebywających na urlopie, przyczem ma być podany do ich wiadomości porządek obrad;

2) obecność conajmniej połowy wszystkich uprawnionych do wzięcia udziału w zebraniu wraz z przewodniczącym;

3) bezwzględna większość głosów wszystkich uczestników zebrania, przyczem głos przewodniczącego liczy się i w razie równości głosów przeważa; wyjątek stanowi uchwała o usunięcie profesora z katedry, gdyż uchwała taka wymaga większości dwóch trzecich głosów obecnych, przyczem nie liczy się kartek białych.

Art. 14. Wybory są tajne. Na wniosek, poparty przez czwartą część członków obecnych, głosowanie takie w innych sprawach jest tajne. W tajnem głosowaniu przy równości głosów wniosek upada.

Uchwały w sprawach, nie wymienionych w porządku obrad, a wniesionych przez rektora, mogą zapadać, gdy wszyscy obecni zgodzą się na ich rozważanie i rozstrzyganie, wyłączone są jednak w takich razach sprawy osobiste i dotyczące nieobecnego członka.

Art. 15. Terminy zebrań ogólnych oznacza przewodniczący, który obowiązany jest zwołać zebranie ogólne, jeżeli tego żąda uchwała przynajmniej jednej rady wydziałowej.

Art. 16. Z każdego zebrania ogólnego sporządza się sprawozdanie, które jest przesyłane do wiadomości Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 17. Przewodniczący z ważnych powodów ma prawo zawiesić wykonanie uchwały zebrania ogólnego, obowiązany jest jednak w tym wypadku poddać sprawę ponownie pod obrady zebrania ogólnego najpóźniej w ciągu 14 dni. Jeżeli zebranie ogólne potwierdzi swoją pierwotną uchwałę — przewodniczący obowiązany jest ją wykonać.

2. SENAT.

Art. 18. Senat w tych szkołach, w których niema ogólnego zebrania profesorów, jest najwyższą władzą szkolną samorządową. Jeżeli obok senatu statut szczegółowy przewiduje również ogólne zebranie profesorów, do zakresu ogólnego zebrania profesorów należą sprawy, wymienione w art. 12.

Senat składa się z rektora, prorektora i dziekanów. Statuty szczegółowe mogą przewidywać należenie do senatu także prodziekanów i delegatów rad wydziałowych oraz sędziego w tych szkołach, w których ten urząd został utworzony.

Art. 19. Do zakresu działania senatu należy:

1) układanie regulaminu senatu oraz zatwierdzanie regulaminu rad wydziałowych, archiwum i urzędów szkoły;

2) rozstrzyganie o tem, czy niektóre przedmioty mogą być wykładane w innym języku, aniżeli polskim;

3) przedkładanie Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego programu wykładów do zatwierdzenia;

4) wydawanie składu osobowego i kroniki szkoły;

5) układanie preliminarza budżetu szkoły;

6) zarządzanie majątkiem szkolnym tak państwowym, jak własnym oraz majątkiem szkole do administrowania powierzonym;

7) troska o zdrowie moralne młodzieży i opieka nad jej materjalnem położeniem (stypendja, domy akademickie);

8) zatwierdzanie umów o wykłady z docentami, nauczycielami i lektorami, o ile funduszów na pokrycie ich wynagrodzenia dostarcza szkoła; w innych przypadkach senat przygotowywa zawarcie tego rodzaju umów przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego;

9) uchwalanie wniosków, dotyczących mianowania dyrektora bibljoteki lub naczelnego bibljotekarza, sekretarza, kwestora, skarbnika i księgowego, dalej wniosków, dotyczących obsadzania urzędów dyrektora i zastępcy dyrektora innych ogólnych zakładów szkoły, wreszcie wniosków, dotyczących mianowania urzędników bibljoteki z kwalifikacjami bibljotekarskiemi, po wysłuchaniu zdania dyrektora bibljoteki, lub naczelnego bibljotekarza;

10) mianowanie, zawieszanie i usuwanie innych urzędników i służby stałej szkoły, a także w razie nagłej potrzeby zawieszanie kierowników zakładów;

11) mianowanie, zawieszanie i usuwanie adjunktów, konstruktorów, kustoszów, prosektorów, asystentów i ich zastępców na wniosek rady wydziałowej;

12) wyrokowanie w sprawach dyscyplinarnych studentów, urzędników i służby szkoły, przyczem w razie utworzenia osobnego sądu dla spraw studentów — kompetencja senatu ogranicza się do zatwierdzenia wyroków i rozstrzygania odwołań;

13) mianowanie referentów do spraw dyscyplinarnych i innych spraw szczegółowych;

14) rozstrzyganie spraw kompetencyjnych między wydziałami;

15) uchwalanie wniosków w sprawach budowlanych i rozstrzygania o przeznaczeniu pomieszczeń szkoły;

16) wykonywanie kontroli nad administracyjnem prowadzeniem wszystkich zakładów szkoły;

17) zatwierdzanie regulaminu wieców studenckich;

18) uchwalanie wszelkich innych spraw, tyczących się szkoły, jako całości, które rektor lub w jego zastępstwie prorektor senatowi przedłoży;

19) o ile statut szczegółowy szkoły nie przewiduje zebrania ogólnego profesorów — w zakres czynności senatu wchodzą nadto uprawnienia zebrania ogólnego profesorów w punktach art. 12 zawarte, z wyłączeniem 3 punktu, dotyczącego wyboru rektora.

Senat ma prawo przelać część swoich uprawnień na rektora.

Art. 20. Warunkami ważności uchwał senatu są:

1) imienne zwołanie przez rektora członków senatu przynajmniej na 24 godziny przed terminem zebrania z podaniem porządku obrad;

2) obecność na posiedzeniu więcej niż połowy członków senatu;

3) przewodniczenie przez rektora lub jego zastępcę;

4) bezwzględna większość głosów członków głosujących, przyczem głos przewodniczącego liczy się i w razie równości głosów przeważa.

Uchwały w sprawach, niewymienionych w porządku obrad, mogą zapadać, gdy wszyscy obecni zgodzą się na ich rozważanie i zadecydowanie, wyłączone są jednak w takich razach sprawy osobiste i dotyczące nieobecnego członka.

Art. 21. Terminy zebrań senatu oznacza rektor lub jego zastępca. Rektor jest obowiązany zwołać senat, jeżeli tego żą-

da jedna trzecia członków senatu, lub gdyby tego domagała się uchwała jednej z rad wydziałowych.

Z każdego posiedzenia senatu sporządza się sprawozdanie, które jest przesyłane do wiadomości Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 22. Rektor z ważnych powodów ma prawo zawiesić wykonanie uchwały senatu. W tym razie przedstawia sprawę do uchwalenia na najbliższem posiedzeniu senatu, najpóźniej w ciągu dni 14. Gdyby senat potwierdził swą pierwotną uchwałę, rektor obowiązany jest ją wykonać.

3. REKTOR.

Art. 23. Rektor piastuje najwyższą godność w szkole akademickiej; jest przewodniczącym senatu i zebrania ogólnego profesorów, czuwa nad należytym biegiem spraw, wchodzących w zakres działania tych władz i ponosi przedewszystkiem odpowiedzialność za należyte przestrzeganie ustaw i rozporządzeń rządowych.

Rektorowi przysługuje tytuł Magnificencji.

Art. 24. Rektor jest wybierany z grona profesorów zwyczajnych i honorowych, należących do rad wydziałowych, przez zebranie ogólne profesorów lub przez delegatów rad wydziałowych, przyczem wyborcy nie są obowiązani liczyć się z kolejnością wydziałów. Szczegóły sposobu wybierania rektora określa statut każdej szkoły akademickiej.

Art. 25. Okres urzędowania rektora wynosi rok jeden, wszakże rektor może być ponownie wybierany. Wybór odbywa się w ciągu miesiąca czerwca, a urzędowanie swoje obejmuje rektor na dwa tygodnie przed rozpoczęciem roku akademickiego.

W razie, gdyby rektor w czasie urzędowania ustąpił, dokonywany jest wybór nowego rektora na pozostały okres roku akademickiego.

Art. 26. Rektor: 1) jest przedstawicielem szkoły na zewnątrz; 2) zwołuje senat i zebranie ogólne profesorów, kieruje ich obradami, oraz wykonywa ich uchwały; 3) udziela urlopów do 14 dni profesorom, docentom i wogóle wszystkim pracownikom szkoły; 4) mianuje, zawiesza i usuwa tymczasowych rzemieślników i tymczasowych służących szkoły; 5) imatrykuluje studentów i udziela im urlopów. Ponadto załatwia te sprawy administracyjne i finansowe szkoły, które nie wymagają uchwał senatu.

Przez ręce rektora przechodzi korespondencja z wszelkiemi władzami: wydziałów, profesorów, zakładów i wszystkich organów, podległych bezpośrednio senatowi. Rektor ma prawo zaopatrywać tę korespondencję w swoją opinję.

Art. 27. Rektor czuwa nad porządkiem na terytorjum szkoły przy pomocy organów szkolnych. W razie grożącego niebezpieczeństwa rektor może pozwolić na wkroczenie organów władz bezpieczeństwa: władze te mogą wkraczać same tylko w wypadkach wyjątkowo nagłych, zawiadamiając o tem natychmiast rektora.

Art. 28. Zastępcą rektora jest prorektor, którym zostaje rektor ustępujący. Gdyby zachodziła potrzeba zastąpienia prorektora, wyznacza jego zastępcę zebranie ogólne profesorów, a w tych szkołach, w których go niema, senat.

Art. 29. Rektor ma prawo w porozumieniu z prorektorem powierzać mu załawianie pewnych spraw, związanych z zarządem szkoły, np.: uposażenia szkoły, spraw budowli. Układ taki zatwierdza senat i przed nim prorektor odpowiada za czynności, wykonywane w powierzonym mu zakresie.

Art. 30. Rektor i prorektor do załatwiania spraw, należących do zakresu ich czynności, posługują się urzędnikami i służbą szkoły.

W szczególności rektorowi podlegają: 1) sekretarjat, 2) dział rachunkowy (kwestura), 3) dział techniczny (sprawy budowlane, ekonomat, intendentura), 4) archiwum. O organizacji tych działów rozstrzyga senat.

4. Rady wydziałowe.

Art. 31. Radę każdego wydziału stanowią należący do wydziału profesorowie zwyczajni i nadzwyczajni, tudzież dwaj docenci, wybierani na rok akademicki przez grono docentów wydziału. Docenci, będący członkami rady, mają na posiedzeniach taki sam głos, jak inni członkowie rady.

Nadto do rady wydziałowej należą ci profesorowie honorowi, którzy jako profesorowie zwyczajni lub nadzwyczajni, należeli do rady, zanim zostali profesorami honorowymi, a wreszcie rada wydziałowa ma prawo powoływać do swojego grona na rok także profesorów z innych wydziałów, wykładających na danym wydziale, oraz profesorów honorowych, którzy przedtem nie byli członkami rady wydziałowej. Przewodniczącym rady wydziałowej jest dziekan wydziału.

Art. 32. Do zakresu działania rad wydziałowych należy:

1) czuwanie nad rozwojem nauki i szerzenie wiedzy przez należytą organizację nauczania, oraz wykłady, odczyty publiczne i wydawnictwa;

2) przedstawianie wniosków o mianowanie profesorów;

3) załatwianie spraw habilitacyjnych;

4) przedstawianie wniosków o mianowanie, zawieszanie i usuwanie sił pomocniczych naukowych i służby wydziału;

5) wydawanie opinji naukowych w zakresie swojego wydziału, a o ile rada wydziałowa zostanie do tego wezwana przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego — ma obowiązek przedstawić swoją opinję;

6) udzielanie honorowych stopni naukowych;

7) układanie corocznie preliminarza potrzeb finansowych wydziału celem przedstawienia go zebraniu ogólnemu profesorów, o ile statut szczegółowy szkoły je przewiduje, w przeciwnym razie senatowi, w szczególności zaś określanie sum potrzebnych na wydawnictwa prac naukowych profesorów, docentów, pomocniczych sił naukowych oraz studentów wydziału;

8) przedstawianie wniosków o udzielanie profesorom i pomocniczym siłom naukowym urlopów ponad dwa tygodnie i o przyznawanie profesorom, docentom i pomocniczym siłom naukowym zasiłków rządowych na podróże naukowe;

9) przyznawanie stypendjów oraz nagród pieniężnych i medali studentom wydziału, nadto ogłaszanie co rok przynajmniej trzech tematów do prac konkursowych studenckich;

10) dopuszczanie studentów do egzaminu, zaliczanie im studjów lub pewnych przedmiotów oraz udzielanie zwolnień do wydanych przez radę wydziałową przepisów o sposobie studjowania na wydziale;

11) powoływanie egzaminatorów i referentów;

12) uchwalanie regulaminu wydziału, podlegającego zatwierdzeniu przez senat;

13) zatwierdzanie regulaminów dla zakładów, należących do wydziału;

14) wybieranie dziekana wydziału, dalej delegatów do wyboru rektora w tych szkołach, w których niema zebrań ogólnych profesorów, a wreszcie o ile statut szkoły przewiduje, również delegata do senatu.

W ogólności rada wydziałowa rozstrzyga o wszelkich sprawach wydziału i jego uczniów, o ile to nie jest wyraźnie zastrzeżone dla innych władz szkolnych.

Rada wydziałowa ma prawo przelać część swych uprawnień na dziekana.

Art. 33. W szkołach akademickich, składających się z jednego wydziału, rada wydziałowa spełnia zadania zebrania ogólnego profesorów i senatu.

Art. 34. Warunkami ważności uchwał rady wydziałowej są:

1) imienne zwołanie przez dziekana lub jego zastępcę przynajmniej na 24 godziny przed terminem posiedzenia wszystkich członków rady, przyczem ma być podany do wiadomości porządek obrad;

2) obecność najmniej połowy członków rady, nie licząc profesorów honorowych;

3) przewodniczenie przez dziekana lub jego zastępcę;

4) bezwzględna większość głosów członków głosujących, przyczem głos przewodniczącego liczy się i w razie równości głosów rozstrzyga. Głosowanie w sprawach osobistych, tudzież w innych sprawach na życzenie czwartej części obecnych odbywa się tajnie.

Uchwały w sprawach, nie wymienionych w porządku obrad, mogą zapadać tylko wtedy, gdy wszyscy obecni zgodzą się na ich razważenie i rozstrzyganie; wyłączone są jednak sprawy, dotyczące: 1) powołania wykładających, 2) katedry nieobecnego na posiedzeniu profesora, 3) spraw osobistych.

Art. 35. Zebranie rady wydziałowej zwołuje przewodniczący w terminie, uznanym przez siebie za właściwy. Dziekan jest obowiązany zwołać posiedzenie rady, jeżeli tego zażąda najmniej czwarta część członków rady, lub jeżeli domaga się tego senat, albo rektor, lub zastępujący go w urzędowaniu prorektor.

Z każdego posiedzenia rady wydziałowej sporządza się sprawozdanie, które jest przesyłane do wiadomości Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 36. Dziekan z ważnych powodów ma prawo zawiesić wykonanie uchwały rady wydziałowej. W tym razie przedstawia sprawę do uchwalenia na najbliższem posiedzeniu rady, najpóźniej w ciągu dni 14. Gdyby rada potwierdziła swą pierwotną uchwałę — dziekan obowiązany jest ją wykonać.

5. Dziekan.

Art. 37. Dziekan posiada takie samo stanowisko wobec wydziału i jego rady, jak rektor wobec całej szkoły i senatu. Nadto należy do niego nadzór nad wpisami studentów i wolnych słuchaczy, nad tokiem ich studjów oraz nad odbywaniem się egzaminów w sposób przepisany.

Art. 38. Dziekanem może być wybrany profesor zwyczajny, nadzwyczajny lub honorowy, należący do rady wydziału. Czas urzędowania dziekana trwa rok jeden, jednak ustępujący dziekan może być ponownie wybrany.

Wyboru dziekana dokonywa rada wydziałowa w ciągu miesiąca czerwca, a urzędowanie swoje obejmuje dziekan na dwa tygodnie przed rozpoczęciem roku akademickiego.

W razie gdyby dziekan w ciągu roku urzędowania ustąpił — dokonywane są nowe wybory na pozostający okres roku akademickiego.

Art. 39. Do zakresu działania dziekana należy:

1) zwoływanie posiedzień rady wydziałowej, kierowanie jej obradami, przygotowywanie wniosków na posiedzenie i wykonywanie powziętych uchwał;

2) udzielanie jednotygodniowych urlopów profesorom i docentom, którzy ogłosili wykłady, oraz wszystkim innym pracownikom wydziału;

3) przyjmowanie studentów na wydział, prowadzenie spisu ich oraz wykazu ich studjów;

4) wyznaczanie terminów egzaminacyjnych i przewodniczenie w komisjach egzaminów doktorskich oraz w czasie innych egzaminów, odbywających się w szkole, o ile tego wymagają specjalne przepisy;

5) składanie w końcu roku szkolnego zebraniu ogólnemu profesorów a w szkołach, gdzie go niema, senatowi — wyczerpującego sprawozdania z działalności wydziału, po poprzedniem podaniu go do wiadomości radzie wydziałowej.

Przez ręce dziekana przechodzi wszelka urzędowa korespondencja kierowników zakładów wydziałowych i profesorów. Dziekan ma prawo zaopatrywać tę korespondencję w swoją opinję.

Art. 40. Zastępca dziekana jest prodziekan, którym zostaje dziekan ustępujący. Gdyby zachodziła potrzeba zastąpienia prodziekana w urzędowaniu — rada wydziałowa wyznacza jego zastępcę.

III. Grono nauczycielskie.

Art. 41. Do grona nauczycielskiego szkół akademickich należą po pierwsze — nauczyciele akademicy, t. j. 1) profesorowie honorowi, 2) profesorowie zwyczajni, 3) profesorowie nadzwyczajni, 4) docenci; powtóre — nauczyciele w ściślejszem znaczeniu np. lektorzy.

Art. 42. Profesorów zwyczajnych i nadzwyczajnych mianuje naczelna władza państwowa na wniosek rady odpowiedniego wydziału, przyjęty przez zebranie ogólne profesorów, względnie senat, przedstawiony do zatwierdzenia Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wniosek powinien opierać się na referacie komisji, wyznaczonej przez radę wydziałową specjalnie dla rozważenia kandydatur.

Komisja przed wygotowaniem swojego referatu zwraca się do wszystkich profesorów honorowych, zwyczajnych i nadzwyczajnych, wykładających przedmiot, o którego katedrę chodzi, we wszystkich państwowych szkołach akademickich polskich, z żądaniem nadesłania uzasadnionej opinji, jakich kandydatów uznać należy za najodpowiedniejszych. Po upływie dwóch miesięcy od daty rozesłania wezwań komisja może przystąpić do rozpatrzenia nadesłanych wniosków, przygotować referat i wystąpić z nim na radę wydziału. Na tej podstawie rada wydziału wybiera kandydata i przedstawia go zebraniu ogólnemu, wzgl. senatowi, do przyjęcia i przedstawienia Ministrowi Wyznań Religijnych i Ośw. Publicznego do zatwierdzenia. Wnio-

sek rady powinien zawierać nazwiska dwóch kandydatów, jeżeli uchwała nie zapadła jednomyślnie, a mniejszość żąda, aby jej kandydat został we wniosku uwzględniony. Do wniosku należy dołączyć prace naukowe kandydata, względnie reprodukcje utworów sztuki, o ile chodzi o mianowanie artysty, dalej dokumenty osobiste, życiorys, referat komisji, tudzież wszystkie nadesłane referaty profesorów, wezwanych przez komisję. [1]).

Jeżeli jednak rada wydziału przedstawia do mianowania osobę, która jest lub była profesorem zwyczajnym, nadzwyczajnym lub honorowym w jednej z państwoych szkół akademickich polskich — może odstąpić od obowiązku zasięgania opinji wszystkich profesorów, wykładających odnośny przedmiot w państwowych szkołach akademickich.

Gdyby Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z jakichś powodów nie uważał wniosku rady wydziałowej za trafny, rada ma prawo ponawiać wniosek aż do osiągnięcia obustronnego porozumienia, w każdym zaś razie wbrew woli rady i bez jej wniosku nie może nastąpić mianowanie.

Art. 43. Nowomianowani profesorowie składają przysięgę służbową na ręce rektora.

Art. 44. Profesor nadzwyczajny może być przedstawiony przez radę wydziałową do nominacji na profesora zwyczajnego, jeżeli dorobek jego naukowy powiększy się w czasie profesury nadzwyczajnej.

Art. 45. Profesorami honorowymi mogą być mianowani wybitni uczeni, zwłaszcza z grona profesorów, ustępujących z katedr. Mianowanie profesora honorowego należy do władzy naczelnej państwowej na podstawie wniosku rady wydziałowej, przyjętego przez zebranie ogólne, względnie senat i przedstawionego Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 46. Do najważniejszych obowiązków każdego profesora należy:

1) prowadzenie badań naukowych i twórcza praca naukowa względnie twórcza praca artystyczna; [1])

2) wykładanie i prowadzenie ćwiczeń conajmniej w liczbie godzin wskazanej w dekrecie nominacyjnym;

3) kierowanie związanym z katedrą zakładem lub seminarjum;

4) egzaminowanie z wykładanego przedmiotu;

5) branie udziału w posiedzeniach rady wydziału i zebrania ogólnego profesorów, o ile je statut szkoły przewiduje;

---

[1]) W brzmieniu ustawy z 16 lipca 1924 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1925 r. Nr. 2, poz. 10).

6) obejmowanie referatów i piastowanie urzędów akademickich; obowiązki, wymienione w punktach 2, 3, 4, 5 i 6 — nie dotyczą profesorów honorowych.

Objęcie stałego płatnego zajęcia ubocznego przez profesora, z wyjątkiem profesorów honorowych, może nastąpić jedynie za zezwoleniem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na zgodny wniosek rady wydziału i senatu.

Art. 47. Profesorowie, którzy przebyli 35 lat w zawodzie nauczycielskim, poczynając od daty mianowania na profesora, ustępują z katedry, otrzymując pełną emeryturę. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może jednak na wniosek rady wydziałowej, przyjęty przez zebranie ogólne, względnie senat, zatwierdzić ich na dalsze pięć lat, po upływie których, mogą być w ten sam sposób powoływani nadal na okres pięcioletni, nie dłużej wszakże, niż do 65 roku życia. Profesorowie, którzy z powodu kresu wieku muszą ustąpić z katedry, mogą być przez radę wydziałową powoływani w charakterze profesorów honorowych, a profesorowie, którzy ustąpili po 35 latach, nie tracą veniàm legendi.

Profesorowie, którzy byli już zwyczajnymi lub nadzwyczajnymi profesorami w polskich albo innych równorzędnych szkołach akademickich przed rokiem 1915, mają prawo pozostawać profesorami zwyczajnymi lub nadzwyczajnymi i po upływie 35 lat pracy profesorskiej bez ponownego powoływania wszakże tylko do 65 roku życia włącznie. [1])

Art. 48. Podstawą do usunięcia profesora z katedry przez zwierzchnią władzę rządową może być tylko uchwała przynajmniej dwóch trzecich głosów zebrania ogólnego profesorów lub senatu, wydana po przeprowadzeniu dochodzenia dyscyplinarnego, albo postępowania honorowego.

Art. 49. Gdyby z powodu ustąpienia profesora z katedry lub z innego powodu powstała przerwa w wykładach jakiegoś przedmiotu, rada wydziału może powierzyć obowiązek zastępczego wykładania tego przedmiotu innemu profesorowi, docentowi, lub odpowiedniemu specjaliście. Do zastępstwa w wykładzie mogą być powoływani wyjątkowo także adjunkci, prosektorzy, kustosze, konstruktorzy i starsi asystenci. Takie powierzanie zastępstwa i umowa co do wysokości wynagrodzenia musi uzyskać zatwierdzenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 50. Rada wydziałowa może udzielić ubiegającemu się o to kandydatowi prawa wykładania (venia legendi); postępowanie, prowadzące do tego celu, nazywa się habilitacją, kan-

---

[1]) Por. treść ustawy z dnia 26 września 1922 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1922 r. Nr. 41, poz. 390).

dydat zaś, któremu zostało przyznane prawo wykładania w szkole akademickiej, otrzymuje tytuł docenta.

Prawo wykładania obejmować ma całość pewnej nauki lub takiej jej części, która może być uważana za całość w sobie zamkniętą; nie może natomiast ograniczać się do dowolnego działu pewnej nauki.

Art. 51. Warunkiem dopuszczenia do habilitacji są odpowiednie osobiste kwalifikacje kandydata, o których rozstrzyga rada wydziału przez jawne głosowanie przed rozpatrzeniem jego kwalifikacyj naukowych.

Art. 52. Kandydat, pragnący przystąpić do habilitacji, musi złożyć dowód posiadania tytułu doktorskiego, uzyskanego w jednej ze szkół akademickich polskich. Za równorzędny z tym tytułem rada wydziału może uznać bądź tytuł doktorski, uzyskany w szkole akademickiej zagranicznej, bądź jakiś inny tytuł naukowy. Od obowiązku wykazania się tytułem doktorskim mogą być uwolnieni uchwałą rady wydziałowej wyjątkowo wybitni badacze naukowi.

Art. 53. Habilitacja składa się z trzech aktów:

1) z oceny rozprawy habilitacyjnej, która musi być wydrukowaną w języku polskim, lub w języku wykładowym przedmiotu. Ma ona stanowić istotny postęp nauki i świadczyć o samodzielności naukowego myślenia autora. Przy ocenie mogą być wzięte pod uwagę także inne prace naukowe kandydata. Rozprawa doktorska nie może być rozprawą habilitacyjną;

2) z dyskusji habilitacyjnej, która może objąć nietylko temat rozprawy habilitacyjnej, lecz całość przedmiotu, z którego kandydat się habilituje; w dyskusji habilitacyjnej mogą brać udział, oprócz referentów pracy habilitacyjnej, także wszyscy członkowie rady wydziałowej.

3) z wykładu habilitacyjnego, który się odbywa wobec członków wydziału na temat, obrany przez kandydata, a zatwierdzony przez radę wydziału; wykład ten ma na celu stwierdzenie umiejętności jasnego przedstawienia zagadnień naukowych w świetle współczesnego stanu nauki.

Art. 54. Przed przeprowadzeniem tych trzech aktów rada wydziału wybiera z pośród swojego grona conajmniej dwóch referentów, aby na podstawie ich oceny powziąć odpowiednie uchwały.

Art. 55. Akty habilitacyjne mają się odbywać w powyżej wskazanym porządku i mają być protokułowane. W razie niepomyślnej uchwały rady wydziału co do pierwszego lub drugiego aktu, odpada możność odbywania habilitacji. Od drugiego i trzeciego aktu rada wydziału może wyjątkowo kandydata uwolnić.

Art. 56. W razie pomyślnej uchwały co do wszystkich trzech aktów habilitacji, zapada na wniosek referentów postanowienie rady wydziałowej, nadające kandydatowi prawo wykładania; postanowienie to zarazem orzeka, na jaki zakres nauki nadane prawo się rozciąga. Uchwała rady wydziałowej, nadająca kandydatowi prawo wykładania, wymaga przyjęcia przez zebranie ogólne, względnie senat, poczem podlega zatwierdzeniu przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, któremu należy przesłać prace naukowe kandydata, życiorys, akta osobiste oraz protokuły, dotyczące habilitacji.

Art. 57. Docent ma prawo wykładania w oznaczonym zakresie; żadnego jednak obowiązku wykładania przez habilitację wobec szkoły nie zaciąga. Jeżeli wszakże nadanego mu prawa wykładania nie wykonywa w przeciągu całego roku akademickiego, to jego prawo wykładania gaśnie, przez co traci on prawo do tytułu docenta, o ile nie otrzymał urlopu od Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Prawo to jednak może mu być przez radę wydziałową ponownie przyznane bez powtórnej habilitacji.

Art. 58. Prawo wykładania może być rozszerzone na inną dziedzinę za zgodą rady wydziałowej, zatwierdzoną przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 59. Prawo wykładania, nadane w jednej z polskich szkół akademickich, może być uznane za ważne w innej — uchwałą rady odpowiedniego wydziału. Uchwała taka wymaga zatwierdzenia przez senat.

Art. 60. Lektorów języków i nauczycieli umiejętności praktycznych mianuje na wniosek rady wydziałowej senat, a obowiązki ich określa umowa z nimi zawarta.

Art. 61. Każdy profesor, zastępca profesora, docent i nauczyciel (lektor) ogłasza wykłady na tym wydziale, na którym został mianowany, lub na którym otrzymał prawo wykładania, albo z którym wiąże go umowa. Wolno mu jednak ogłosić także wykłady na innym wydziale za zezwoleniem obu zainteresowanych rad wydziałowych.

IV. Pomocnicze siły naukowe.

Art. 62. Asystentów starszych i młodszych (demonstrantów, elewów) tudzież zastępców asystentów mianuje senat na wniosek odpowiedniej rady wydziałowej. Stanowiska te są ograniczone pod względem czasu trwania: zastępcy asystenta do lat dwóch, młodszego asystenta do trzech, a starszego do lat sześciu. Po sześciu latach starsi asystenci mogą być wyjątkowo mianowani na dalsze cztery lata, lecz tylko wówczas, jeżeli zostaną docentami przed upływem szóstego roku asystentury.

Art. 63. Adjunktów, kustoszów, konstruktorów i prosektorów na wniosek odpowiedniej rady wydziałowej mianuje senat na okres trzyletni, który może być powtarzany. Najwcześniej po sześciu latach może nastąpić ostateczne mianowanie.

Art. 64. Adjunkci, kustosze, konstruktorzy i prosektorzy w prawach amerytalnych są zrównani z urzędnikami państwowymi.

Art. 65. Bliższe oznaczenie obowiązków tych pomocniczych sił naukowych należy do regulaminu odnośnych zakładów. Dopuszczenie adjunkta, kustosza, konstruktora, prosektora i starszego asystenta do wykładów w zastępstwie profesora lub do kierowania ćwiczeniami może nastąpić tylko na podstawie uchwały rady wydziału i na czas ściśle określony.

Art. 66. Adjunktami, kustoszami, konstruktorami, prosektorami i starszymi asystentami mogą być wyłącznie osoby, które posiadają dyplom szkoły akademickiej. Bez takiego dyplomu pomocnicze siły naukowe mogą być tylko młodszymi asystentami (demonstrantami, elewami) lub zastępcami asystentów.

V. Zakłady szkół akademickich.

Art. 67. Szkoły akademickie posiadają zakłady (instytuty), potrzebne do celów nauczania; mogą też być przy nich tworzone zakłady, poświęcone wyłącznie badaniom naukowym.

Art. 68. Na czele każdego zakładu wydziałowego stoi profesor, któremu rada wydziału powierzyła kierownictwo. Jeśli zachodzi potrzeba ustanowienia prowizorycznego zastępstwa, rada wydziału powołuje zastępcę kierownika.

Art. 69. Każdy zakład wydziałowy powinien prowadzić inwentarz, który podlega kontroli zwierzchniej Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 70. Z końcem roku budżetowego kierownik zakładu wydziałowego powinien złożyć radzie wydziału i senatowi sprawozdanie z użycia dotacji wraz z wykazem nabytków i strat w inwentarzu. Sprawozdania te mogą być podstawą do przeprowadzenia z ramienia senatu postępowania kontrolującego za pośrednictwem osobnych referentów lub komisji.

Gdyby senat miał wątpliwości w przyjęciu sprawozdania kierownika zakładu wydziałowego, ma zażądać wyjaśnień od rady wydziału i przedstawienia wniosku celem usunięcia dostrzeżonych nieprawidłowości. W razie potrzeby może senat każdego czasu zawiesić kierownika w wykonywaniu czynności kierowania zakładem, a sprawę oddać do rozstrzygnięcia Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 71. Archiwum szkoły przechowuje wszystkie dokumenty i pamiątki oraz akta, które nie są już potrzebne w bieżącem urzędowaniu biur szkoły.

Senat ma prawo mianować archiwistę z odpowiedniem uposażeniem.

Art. 72. Bibljoteki uniwersyteckie są bibljotekami naukowemi, mającemi służyć zarówno celom nauczania, jak gromadzeniu pomników wiedzy i piśmiennictwa; w miarę możności powinny być ich zbiory uprzystępnione publiczności. Są one zakładami ogólno-uniwersyteckiemi.

Art. 73. Na czele bibljoteki uniwersyteckiej stoi dyrektor bibljoteki, mianowany przez zwierzchnią władzę państwową, na wniosek senatu, zatwierdzony przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Dyrektor bibljoteki uniwersyteckiej powinien mieć stopień doktorski.

Art. 74. Urzędnicy bibljoteki, z kwalifikacjami bibljotekarskiemi mianowani są przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wniosek dyrektora bibljoteki, poparty przez senat. Warunkiem mianowania urzędnika w bibljotece uniwersyteckiej jest wykazanie się poza wymaganiami ogólnemi dla urzędników państwowych świadectwem ze złożonego z postępem dobrym egzaminu państwowego ze studjów bibljotekarskich. Od urzędników rachunkowych i kancelaryjnych bibljoteki świadectwo takie nie jest wymagane. Mianuje ich senat.

Urzędnicy bibljoteki i służba otrzymują urlopy do 8 dni od dyrektora bibljoteki.

Art. 75. Dyrektorowi bibljoteki w zakresie jego czynności kierownika zakładu uniwersyteckiego podlegają urzędnicy i służba; do jego zarządzeń powinni się również stosować w sprawach korzystania z bibljoteki profesorowie, studenci i publiczność.

Art. 76. Bibljoteka posiada regulamin porządkowy, określający warunki i sposób korzystania z jej zbiorów. Regulamin ten, opracowany przez dyrektora bibljoteki, a przyjęty przez senat, podlega zatwierdzeniu przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 77. Dyrektor bibljoteki ma prawo osobistego referowania w senacie wszystkich spraw, dotyczących biljoteki.

Art. 78. Do wydawania opinji w sprawach bibljotecznych, z wyjątkiem spraw osobowych, a przedewszystkiem do przedstawiania wniosków co do zakupu dzieł i czasopism, odpowiadających potrzebom grona nauczycielskiego, studentów i publiczności, senat wyznacza komisję bibljoteczną, obradującą pod przewodnictwem dyrektora bibljoteki, a złożoną z przedstawicieli wydziałów i delegata, mianowanego przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z grona członków jednej z miejscowych instytucyj naukowych.

Art. 79. Bibljoteki wszystkich szkół akademickich, z wyłączeniem bibljotek uniwersyteckich, nie są bibljotekami publicznemi, ale mogą być udostępniane dla osób, kształcących się i pracujących naukowo. Na czele ich stoją bibljotekarze naczelni, mianowani przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wniosek senatu.

VI. Urzędnicy i służba szkół akademickich.

Art. 80. Wszyscy pracownicy szkoły akademickiej podlegają władzy rektora.

Art. 81. Sekretarza, naczelnego bibljotekarza, kwestora, skarbnika, księgowego i urzędników bibljoteki z zawodowemi kwalifikacjami mianuje na wniosek senatu Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, wszystkich innych urzędników i służbę stałą szkoły mianuje senat.

Art. 82. Urzędnicy etatowi szkoły akademickiej oraz służba etatowa korzystają z praw pracowników państwowych.

VII. Studja i studenci.

Art. 83. Rok szkolny dzieli się w uniwersytetach na trzy trymestry (kwartały) po 10 tygodni wykładowych każdy, w innych szkołach akademickich na dwa semestry (półrocza) po 15 tygodni wykładowych każdy, lub na trzy trymestry po 10 tygodni wykładowych każdy. W roku szkolnym powinno być najmniej 180 dni wykładowych, nie licząc okresu, przeznaczonego na egzaminy.

Art. 84. Nauczanie w szkołach akademickich obejmuje wykłady i ćwiczenia, odbywane pod kierunkiem profesorów lub docentów.

Art. 85. Aby uzyskać prawo studjowania, trzeba się zapisać w szkole bądź w charakterze studenta (studentki), bądź wolnego słuchacza (wolnej słuchaczki). Warunkiem przyjęcia w poczet studentów jest wykazanie się świadectwem dojrzałości, uzyskanem w jednej z państwowych szkół średnich ogólnokształcących.

Uczniowie szkół prywatnych oraz szkół obcych mogą być przyjęci do szkół akademickich w charakterze studentów tylko wtedy, jeżeli świadectwo szkół średnich, które ukończyli, uznane zostały przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równoważne ze świadectwami szkół państwowych.

Art. 86. Rada wydziału ma prawo ograniczania liczby przyjmowania studentów za zgodą Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 87. Studenci jednej z państwowych szkół akademickich mogą się przenosić do innych po uzyskaniu świadectwa wystąpienia.

Art. 88. O przyjęciu wolnych słuchaczów rozstrzyga rada wydziałowa. Wolni słuchacze mogą być dopuszczani narówni ze studentami nietylko do wykładów, lecz i do ćwiczeń. Nie mają oni prawa składania egzaminów, lecz studja ich, odbyte w charakterze wolnych słuchaczów, mogą im być w wypadkach, godnych uwzględnienia, zaliczone, o ile zostaną studentami.

Art. 89. Zarówno studenci, jak wolni słuchacze, zapisują się według wyboru na jeden z wydziałów; studenci i wolni słuchacze jednego wydziału mogą się zapisywać na wykłady innego wydziału.

Art. 90. Aby być dopuszczonym do udziału w ćwiczeniach, student musi uzyskać pozwolenie kierującego profesora. Warunki dopuszczenia i korzystania z ćwiczeń oznaczą osobne przepisy, zatwierdzone przez radę wydziałową.

Art. 91. Każdy zapisujący się do szkoły akademickiej w charakterze studenta podlega aktowi imatrykulacji. Ma on złożyć rektorowi przez podanie ręki lub na piśmie uroczyste ślubowanie przestrzegania przepisów szkoły i godności akademickiej. Wolnym słuchaczom nie przysługuje prawo imatrykulacji, ale powinni oni także złożyć piśmienne przyrzeczenie przestrzegania przepisów i zarządzeń akademickich.

Art. 92. Każdy student i wolny słuchacz po przyjęciu go do szkoły akademickiej opłaca wpisowe. Studenci i wolni słuchacze wnoszą nadto na początku roku szkolnego opłatę, której wysokość niezależna jest od liczby godzin wykładów, na które się zapisali. Sumy stąd uzyskane są przeznaczone na domy profesorskie i studenckie, oraz współdzielnie profesorskie i studenckie. Sumy te rozdziela Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Za ćwiczenia w pracowniach i seminarjach studenci i wolni słuchacze uiszczają osobne opłaty, które są przeznaczone w całości na potrzeby pracowni i seminarjów; również za egzaminy uiszczają studenci osobną opłatę. Niezamożnej a pilnej młodzieży po złożeniu piśmiennego zobowiązania zwrotu może być odroczona opłata za wykłady, ćwiczenia, seminarja i egzaminy w całości, lub częściowo do czasu, w którym osiągną stanowiska, umożliwiające spłacenie zaciągniętego długu, nie dłużej jednak, niż na lat dziesięć. Wpisowe muszą wnosić wszyscy. Wysokość wszystkich opłat, uiszczanych przez studentów i wolnych słuchaczów, ustanawia Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 93. Student ma prawo zdawania egzaminów oraz ubiegania się o stopnie akademickie.

Art. 94. Student zapisany do szkoły akademickiej otrzymuje odpowiednie zaświadczenie (legitymację). Student, opuszczający szkołę, otrzymuje świadectwo wystąpienia, w którem

są wymienione wykłady jakich słuchał, oraz ćwiczenia, na jakie uczęszczał, egzaminy, jakie w ciągu swych studjów odbył, nagrody, jakie pozyskał, wreszcie kary dyscyplinarne, o ile im podlegał i o ile senat akademicki zamieszczenie ich w świadectwie zarządził.

Art. 95. Stopnie naukowe są dwa: niższy i wyższy. Na wydziałach (względnie odrębnych szkołach-akademjach) artystycznych prawo nadawania stopni naukowych może w statucie uczelni zostać ograniczone do stopnia niższego [1]). Stopniem wyższym we wszystkich szkołach akademickich jest stopień doktora, który można otrzymać po uzyskaniu stopnia niższego, złożeniu egzaminów doktorskich, przedstawieniu pracy naukowej, wydrukowanej w języku polskim, łacińskim lub języku wykładowym przedmiotu, z którego napisana jest praca doktorska. Z zezwolenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozprawa doktorska może być wyjątkowo pisana i w innym języku cudzoziemskim z dołączeniem streszczenia w języku polskim.

Pozatem będą udzielane tytuły zawodowe na podstawie osobnego regulaminu.

Art. 96. Nieprawnie używający stopni akademickich są karani ustawowo.

Art. 97. Osoba, posiadająca tytuł naukowy doktora, w razie zasądzenia jej przez sąd za przestępstwo kryminalne, uwłaczające czci, zostaje przez senat akademicki szkoły, która stopień nadała, stopnia tego pozbawiona.

Art. 98. Naruszenie przepisów lub godności akademickiej pociąga za sobą odpowiedzialność dyscyplinarną studentów i wolnych słuchaczów.

Władzę dyscyplinarną sprawuje rektor i senat akademicki, który może polecić częściowe lub zupełne jej wykonywanie specjalnym sądom akademickim do spraw studentów.

Do kar dyscyplinarnych należy napomnienie, nagana, niezaliczenie bieżącego kwartału (trymestru) lub półrocza w poczet czasu studjów, pozbawienie prawa ubiegania się o stopnie akademickie, usunięcie ze szkoły na czas ograniczony lub na stałe, pozbawienie prawa studjów w państwowych szkołach akademickich.

Art. 99. Studenci każdej szkoły akademickiej mają prawo zakładania stowarzyszeń akademickich i korporacyj. Nazwa stowarzyszeń akademickich przysługuje tylko takim stowarzyszeniom, które zastosują się do przepisów, w ustawie niniejszej zawartych.

---

[1]) W brzmieniu ustawy z dnia 16 lipca 1924 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1925 r. Nr. 2. poz. 10).

Art. 100. Stowarzyszeniom akademickim nie wolno mieć celów politycznych; należeć do nich może w charakterze członków zwyczajnych tylko młodzież akademicka i członkowie gron nauczycielskich, a do korporacyj także byli członkowie czynni stowarzyszeń akademickich.

Art. 101. Powstanie stowarzyszeń i korporacyj akademickich jest zależne od zatwierdzenia ich statutu przez senat akademicki. Każdą zmianę statutu należy również przedstawić senatowi do zatwierdzenia.

Stowarzyszenia i korporacje, obejmujące akademików rozmaitych szkół, muszą uzyskać zatwierdzenie statutu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; otwarcie oddziału w poszczególnej szkole wymaga zgody senatu, a stowarzyszenia takie podlegają nadzorowi Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i szkół, w których posiadają oddziały.

Art. 102. Z początkiem roku akademickiego powinno każde stowarzyszenie i korporacja podać do wiadomości rektora listę członków jego zarządu; a także w ciągu roku donosić bezzwłocznie o zmianach, dokonanych w tym zarządzie.

Art. 103. Opiekę nad stowarzyszeniami i korporacjami akademickiemi wykonywa senat za pośrednictwem swego delegata. Stowarzyszenia akademickie i korporacje nie podlegają ogólnym przepisom policyjnym, dotyczącym stowarzyszeń i zebrań.

Art. 104. W murach szkół akademickich mogą się odbywać zgromadzenia młodzieży (wiece) bez udziału osób z poza szkoły i tylko za każdorazowem zezwoleniem rektora. Prawo nadzoru nad takiemi wiecami przysługuje wyłącznie władzom akademickim. Na każdym wiecu może rektor być obecnym osobiście lub delegować swojego zastępcę.

Art. 105. Na wiecu jest dozwolone omawianie tylko spraw ściśle z życiem akademickiem związanych, zgodnie z treścią przewidzianych obrad.

VIII. Zjazdy delegatów szkół akademickich.

Art. 106. W celu roztrząsania pytań i opinjowania w sprawach, wspólnych wszystkim szkołom akademickim, albo pewnym ich kategorjom, albo też wydziałom lub katedrom, mogą być zwoływane zjazdy delegatów tych szkół.

IX. Szkoły akademickie prywatne.

Art. 107. Poza państwowemi mogą być zakładane szkoły akademickie prywatne.

Art. 108. Statuty prywatnych szkół akademickich podlegają zatwierdzeniu Ministra Wyznań Religijnych i Oświece-

nia Publicznego po wysłuchaniu opinji ogólnych zebrań (względnie senatu) wszystkich państwowych szkół i już uznanych szkół prywatnych tego samego typu.

Art. 109. Szkoły akademickie prywatne mogą otrzymywać niektóre lub wszystkie prawa szkół akademickich państwowych tylko w drodze osobnej ustawy, na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, wniesiony po wysłuchaniu opinji rad wydziałowych wszystkich państwowych szkół i już uznanych szkół prywatnych tego samego typu, o ile: 1) są należycie wyposażone; 2) przyjmują w poczet studentów kandydatów, którzy ukończyli szkołę średnią ogólną kształcącą, państwową lub prywatną, mającą prawa szkoły państwowej; 3) jeżeli profesorowie powoływani są za zgodą Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; 4) jeżeli plan studjów nie różni się zasadniczo od planu studjów w państwowych szkołach akademickich i jeżeli liczba wykładających jest dostateczna. Uznane osobną ustawą za równorzędne państwowym szkoły akademickie prywatne mogą otrzymać prawo habilitowania po zupełnem zorganizowaniu wydziałów szkoły najwcześniej w 5 lat po ich założeniu na mocy rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 110. Nazw szkół akademickich, wszechnic, uniwersytetów, szkół głównych, politechnik i akademji używać, ani tytułów akademickich udzielać nie wolno prywatnym szkołom, nie uznanym osobną ustawą za równorzędne państwowym.

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE.

Art. 111. Przepisy, określające zasady ustroju w sposób jednolity dla państwowych szkół akademickich, odnoszą się do następujących uczelni:

1) Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie,
2) Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie,
3) Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie
4) Uniwersytetu warszawskiego,
5) Uniwersytetu poznańskiego,
6) Szkoły Politechnicznej we Lwowie,
7) Politechniki warszawskiej,
8) Akademji Weterynarji we Lwowie,
9) Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie,
10) Akademji Górniczej w Krakowie,
11) Akademji Sztuk Pięknych w Krakowie. [1])

---

[1]) Por. ustawę z dnia 16 lipca 1924 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1925 r. Nr. 2, poz. 10).

Rozciągnięcie tych przepisów na inne państwowe szkoły akademickie następuje w drodze aktu ustawodawczego.

Art. 112. Studenci wszystkich wydziałów, oprócz filozoficznych (matematyczno-przyrodniczych i humanistycznych), którzy rozpoczęli studja przed dniem 15 września 1920 r. oraz ci, którzy, rozpocząwszy studja po tym terminie, odbywali je według dawnych przepisów, mogą składać końcowe egzaminy według dawnych przepisów, lecz tylko do 31 grudnia 1928 r. W szczególności nie obowiązują ich do tego czasu przepisy w sprawie doktoratu (art. 95).

Studenci, którzy rozpoczęli studja na wydziałach filozoficznych (matematyczno-przyrodniczych i humanistycznych) w roku akademickim 1925/26 i wcześniej, mogą składać końcowe egzaminy według dawnych przepisów do dnia 30 czerwca 1932 r. W szczególności nie obowiązują ich do tego czasu nowe przepisy w sprawie doktoratu (art. 95).

Studenci wydziałów prawniczych uniwersytetów w Krakowie i we Lwowie, którzy odbywali studja według niniejszej ustawy i uzyskali, względnie uzyskają, niższy stopień naukowy do 1927 roku włącznie, mogą także ubiegać się o wyższy stopień naukowy (doktorat) wedle dawnych przepisów, lecz tylko do 31 grudnia 1928 r.[1]).

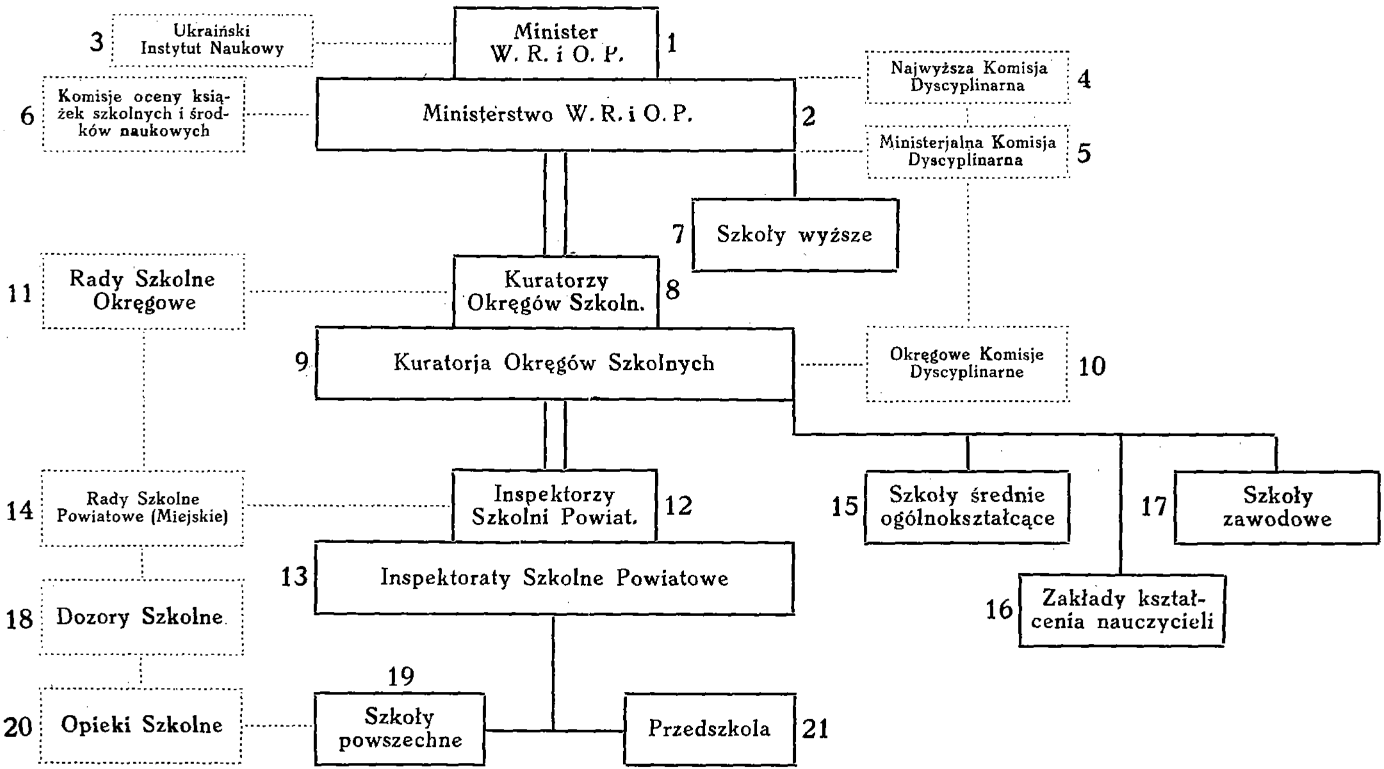
Art. 113. Przedstawianie przez kandydatów, ubiegających się o posady urzędników w bibljotekach szkół akademickich, świadectwa ze złożonego z postępem dobrym egzaminu państwowego ze studjów bibljotekarskich, będzie obowiązywało dopiero w rok po utworzeniu państwowych kursów bibljotekarskich (por. art. 74).

Art. 114. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 15 września 1920 r. i z tą datą tracą moc dotychczasowe przepisy prawne, regulujące sprawy określone tą ustawą. Inne przepisy prawne, dotyczące szkół akademickich, których przedmiot nie jest tą ustawą określony, zatrzymują moc obowiązującą aż do zastąpienia ich przez przepisy nowe, wydane przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, lub władze samorządowe akademickie w zakresie ich kompetencji. Przepisy, odnoszące się do organizacji i reformy studjów, wyda Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przyczem, o ile chodzi o studja techniczne, handlowe i rolnicze, przepisy te wyda w porozumieniu z zainteresowanemi Ministerstwami.

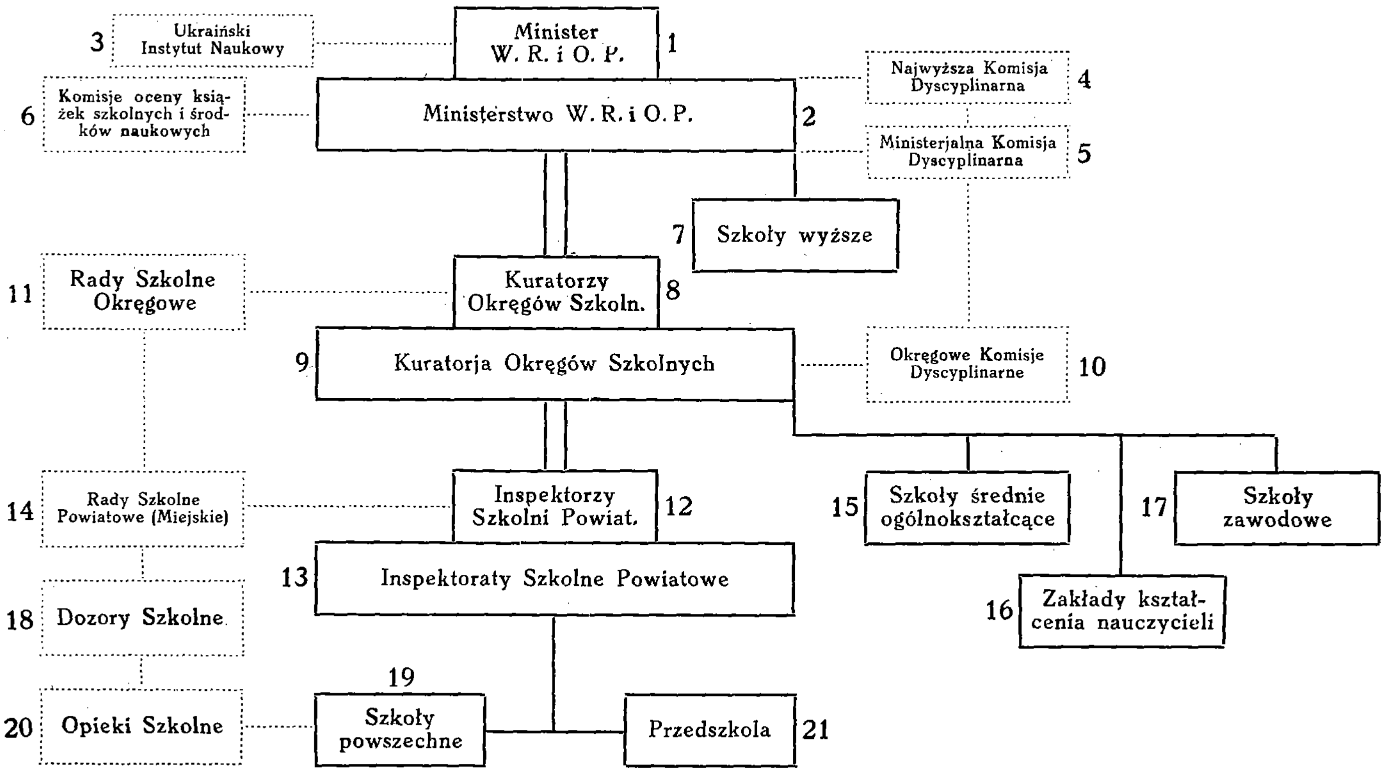
---

[1]) W brzmieniu ustawy z dnia 23 lipca 1926 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1926 r. Nr. 13, poz. 164).

II. Wykres ustroju Władz Szkolnych

II. Wykres ustroju Władz Szkolnych

Objaśnienia.

1. **Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.**

   Zakres działania: zarządza szkolnictwem bądź bezpośrednio (szkoły wyższe), bądź pośrednio przez kuratorów oraz inspektorów szkolnych; roztacza opiekę nad nauką, literaturą i sztuką, nad archiwami, bibljotekami, czytelniami, muzeami i teatrami; wykonywa wszelkie prawa, wynikające z opieki Państwa nad wyznaniami.

2. **Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego** (urząd, dodany do pomocy Ministrowi W. R. i O. P.). — Dzieli się na 6 departamentów, z których każdy obejmuje kilka wydziałów, a mianowicie: 1) departament ogólny (wydz.: prezydjalny, prawny, budżetowo-rachunkowy, budownictwa szkolnego, wychowania fizycznego i higjeny szkolnej, sprawozdawczy); 2) departament szkolnictwa ogólnokształcącego (wydz.: szkół powszechnych, szkół średnich, kształcenia nauczycieli, organizacyjno-programowy, oświaty pozaszkolnej); 3) departament szkolnictwa zawodowego (wydz.: kształcenia technicznego, dokształcania zawodowego i szkół handlowych, kształcenia i dokształcania zawodowego kobiet; 4) departament nauki i szkół wyższych (wydz.: nauki, szkół wyższych); 5) departament sztuki (wydz.: sztuk plastycznych i zabytków, literatury oraz muzyki i teatrów); 6) departament wyznań religijnych (wydz.: wyznania rzym.-katolickiego, wyznań chrześcijańskich niekatolickich, wyznań niechrześcijańskich. Nadto wchodzi w skład Ministerstwa W. R. i O. P. niewłączony do żadnego departamentu wydział archiwów państwowych. Minister (Ministerstwo) W. R. i O. P. jest władzą, powołaną do rozstrzygania odwołań od orzeczeń i zarządzeń, wydanych w I instancji przez Kuratorów (Kuratorja) okręgów szkolnych.

3. **Ukraiński Instytut Naukowy** przy Ministrze W. R. i O. P. ma na celu studja w zakresie życia gospodarczego, kultury

i historji narodu ukraińskiego oraz przygotowanie sił do pracy naukowej.

4. **Najwyższa Komisja Dyscyplinarna** dla nauczycieli, składająca się z 12 osób, rozstrzyga w II i ostatecznej instancji sprawy dyscyplinarne nauczycieli szkół, podległych bezpośrednio Ministrowi.

5. **Ministerjalna Komisja Dyscyplinarna** dla nauczycieli szkół, podległych Ministrowi W. R. i O. P., składająca się z 40 osób, rozstrzyga w II i ostatecznej instancji sprawy dyscyplinarne nauczycieli szkół, podległych inspektorowi szkolnemu i kuratorowi, oraz w I instancji sprawy nauczycieli szkół, podległych bezpośrednio Ministrowi.

6. **Komisje oceny książek szkolnych i środków naukowych**: składają się z 4—7 fachowców w każdej komisji, mianowanych na okres trzyletni.

7. **Szkoły wyższe** dzielą się na: a) państwowe i b) prywatne; wyższe szkoły państwowe czyli szkoły akademickie posiadają samorząd, unormowany ustawą z dnia 13 lipca 1920 r.

8. Obecnie Rzeczypospolita Polska dzieli się na następujące **okręgi szkolne**: a) poznański, b) pomorski, c) lwowski, d) łódzki, e) krakowski, f) warszawski, g) wileński, h) wołyński, i) poleski, j) lubelski, k) śląski [1]), l) Liceum Krzemienieckie [2]). Na czele okręgu szkolnego stoi **kurator**, który kieruje działalnością przydanego mu do pomocy urzędu p. n. Kuratorjum Okręgu Szkolnego. Kompetencje kuratorów określa art. 4 ustawy z dn. 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych oraz rozporządzenia Ministra W. R. i O. P., wydane na podstawie tej ustawy. Kurator jest władzą, powołaną do rozstrzygania odwołań od orzeczeń i zarządzeń, wydanych w I instancji przez inspektorów szkolnych.

9. **Kuratorjum okręgu szkolnego** obejmuje 4 wydziały, a mianowicie: a) ogólny, b) szkolnictwa powszechnego, c) szkolnictwa średniego, d) szkolnictwa zawodowego z naczelnikami wydziału na czele. W skład wydziałów wchodzą wizytatorzy.

10. **Okręgowe komisje dyscyplinarne**, składające się z 36 członków, rozstrzygają w I instancji sprawy dyscyplinarne nauczycieli szkół, podległych bezpośrednio inspektorowi szkolnemu i kuratorowi okręgu szkolnego.

---

[1]) Na czele Okręgu Szkolnego Śląskiego stoi naczelnik wydziału oświecenia Województwa Śląskiego.

[2]) Liceum Krzemienieckiem zarządza wizytator z prawami i obowiązkami kuratora okręgu szkolnego.

P. ŚLIWIŃSKI

TEKSTY ŹRÓDŁOWE

z zakresu organizacji szkolnictwa w Polsce i ustawodawstwa w dziedzinie szkolnictwa powszechnego

ŁÓDŹ — 1930

NAKŁADEM DRUKARNI PAŃSTWOWEJ W ŁODZI